

T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

TARİHÖNCESİ ANADOLU'DA

BOĞA TASVİRLERİ VE KÜLTSEL İLİŞKİLERİ

Güldali AKGÜN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Prof. Dr. Ralf Heinrich BECKS

BURDUR – 2022

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

TARİHÖNCESİ ANADOLU'DA
BOĞA TASVİRLERİ VE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ

Güldali AKGÜN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Prof. Dr. Ralf Heinrich BECKS
Prof. Dr. Bilge Ayça POLAT BECKS
Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI

BURDUR – 2022

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “ **Tarihöncesi Anadolu’da Boğa Tasvirleri ve Kültürel İlişkileri** ” adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik etik ilkeleri ihlal etmediğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinde erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Güldali AKGÜN
25.05.2022

ÖNSÖZ

“*Tarihöncesi Anadolu’da Boğa Tasvirleri ve Kültürel Gelişimleri*” adlı tez çalışmasında, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan bazı yerleşimlerin tarihöncesi evrelerine tarihlenen boğa temalı eserler incelenmiştir. İncelenen eserlerin tarihsel süreçleri göz önünde bulundurularak farklılıkları ve gelişimleri değerlendirilerek boğanın kültürel süreci anlaşılmaya çalışılmıştır.

Bu konu hakkında çalışma yapmama izin veren ve tez süreci boyunca özveriyle bir şekilde beni yönlendirip yardımlarını ve değerli bilgilerini esirgemeyen saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Ralf Heinrich BECKS hocam başta olmak üzere arkeoloji sevdasını iliklerime kadar işleyip bilim yolunda ilerleyebilmem için hiçbir zaman bilgisini esirgemeyen sevgili hocam Prof. Dr. Mehmet ÖZHANLI ’ya, değerli zamanını ayırıp bilgileriyle tez sürecimi yönlendiren sayın jüri üyem Prof. Dr. Bilge Ayça POLAT BECKS hocama ve bugüne kadar üzerimde emeği bulunan tüm hocalarımla ile beni her daim destekleyip cesaretlendiren dostlarıma tüm kalbimle teşekkürlerimi sunarım.

En çokta hayatımın her alanında bana güvenen, aldığım tüm kararlarda her zaman arkamda duran, hiçbir zaman maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aile bireylerime tek tek şükranlarımı sunarım.

Güldali AKGÜN

BURDUR- 2022

(AKGÜN, Güldali, Tarihöncesi Anadolu’da Boğa Tasvirleri ve Kültürel İlişkileri, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Burdur,2022)

ÖZET

Anadolu’da en erken örneği, Epi-Paleolitik Dönemde görülmeye başlayan boğa tasvirleri, dönemsal olarak devamlılığını koruyarak değişik versiyonlar ile birçok malzeme üzerine işlenmiştir. Asıl simgesi güç, kuvvet ve üreme ile ilişkilendirilmiştir. Paleolitik Dönemden Tunç Çağına kadar erilliği simgeleyen boğa kültürü, Tunç Çağı ile birlikte Hitit geleneğinde tanrısal bir algıya bürünerek baş Tanrı Teşup’ un yeryüzündeki temsilcisi olarak kabul edilmiştir.

Anadolu toprakları üzerinde hiçbir zaman önemini yitirmemiş olan boğa kültürü, sadece tarihöncesi dönemlerde değil, tarihi dönemlerde kullanılmıştır. Hatta günümüzde dahi kurban edilerek kutsallığını hiçbir zaman kaybetmemiş olan boğanın kafatasları ise bereketin simgesi olarak kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Tarihöncesi, Boğa Kültü, Boğa Tasvirleri

(AKGÜN, Güldali, Bull Depictions and their Cult Relations in Prehistoric Anatolia, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Master's Thesis Burdur, 2022)

ABSTRACT

Bull depictions, the earliest example of which began to be seen in the Epi-Paleolithic Period in Anatolia, were produced from various materials in different versions, maintaining their continuity through time. Its original symbol is associated with power, strength and reproduction. The bull culture, which symbolizes masculinity from the Paleolithic Period to the Bronze Age, assumed a divine perception in the Hittite tradition with the Bronze Age and was accepted as the representative of the chief God Tesup on earth.

The cult of the bull, which has never lost its importance on Anatolian lands, was used not only in prehistoric times, but also in historical periods. Even today, the skulls of the bull, which has never lost its sanctity by sacrificing, are used as a symbol of fertility.

Keywords: Bull Depictions, Bull Cult, Anatolia, Prehistory

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYANI	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHÖNCESİ ANADOLU KRONOLOJİSİ

1.1. Paleolitik Dönem	2
1.2. Epi-Paleolitik Dönem	3
1.3. Neolitik Dönem	4
1.3.1. Çanak- Çömleksiz Neolitik Dönem	4
1.3.2. Çanak- Çömlekli Neolitik Dönem	5
1.4.Kalkolitik Dönem	6
1.5.Tunç Çağ	8
1.5.1. İlk Tunç Çağı	9
1.5.2. Orta Tunç Çağı	10
1.5.3. Geç Tunç Çağı	11

İKİNCİ BÖLÜM

BOĞA TASVİRLERİ VE KÜLTSEL GELİŞİMLER

2.1. Boğa Tasvirlerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	12
2.2. Boğa Tasvirlerinin Sivil Hayata Yansımaları	14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANADOLU'DA BOĞA TASVİRLERİNİN BULUNDUĞU YERLEŞİMLER

3.1. Epi- Paleolitik Dönem	17
3.1.1. Öküzini Mağarası	17
3.2. Neolitik Dönem	18
3.2.1. Hallan Çemi	19
3.2.2. Göbeklitepe	19
3.2.3. Mezraa Teleilat Höyüğü	21
3.2.4. Çatalhöyük	21
3.2.5. Köşk Höyük	23
3.3. Kalkolitik Dönem.....	24
3.3.1. Tepecik/Çiftlik Höyüğü	24
3.3.2. Hacılar Höyük	26
3.3.3. Kuruçay Höyük	26
3.3.4. Höyücek	30
3.3.5. Arslantepe Höyük	32
3.3.6. Hassek Höyük	33
3.4. Tunç Çağı	34
3.4.1. Kurban Höyük	34
3.4.2. İkiztepe Höyüğü	35
3.4.3. Horoztepe Höyük	35
3.4.4. Alacahöyük	36
3.4.5. Gedikli Karahöyük	39
3.4.6. Eskiyapar Höyük	39
3.4.7. İnandıktepe Höyüğü	39
3.4.8. Hüseyindede Höyüğü	41

3.4.9. Kültepe (Karum - Kaniş)	43
3.4.10. Boğazköy- Hattuşa	45
3.4.11. Sarissa- Kuşaklı	46
3.4.12. Çine/Tepecik Höyüğü	46
3.4.13. Troia	47
3.4.14. Oluz Höyük	47
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	49
KAYNAKÇA	54
EKLER	66
KATALOG	77
ÖZGEÇMİŞ	173

KISALTMA DİZİNİ

MÖ : Milattan Önce

MS : Milattan Sonra

İTÇ: İlk Tunç Çağı

OTÇ: Orta Tunç Çağı

GTÇ: Geç Tunç Çağı

C : Cilt

S : Sayı

Kat. : Katalog

No. : Numara

bk. : Bakınız

cm : Santimetre

m : Metre

km : Kilometre

s. : Sayfa

GİRİŞ

Antik dönemden günümüze kadar birçok dönemde karşılaştığımız boğa ve boğa algısı, gücün ve üremenin sembolü olarak kabul görülmüştür. Sivri boynuzları, iri gövdeleriyle korkutucu görünümlerinin arkasında, sosyal ve dinsel hayatta önemli bir yer tutmuşlardır. İnsanlığın ilk zamanlarında yabani olarak karşılaştığımız bu hayvanlar, zaman içerisinde ehlileştirilmiştir. Gücün en büyük simgesi olan boğalar, güçlerinin azalmaması ve sivil hayatta daha aktif kullanabilmek amacıyla hadım edilerek öküze dönüştürmüşlerdir. Cinsel güçlerinin yok olmasıyla fiziki açıdan daha fazla güçlenen öküzler tarım alanında tarlanın işlenmesi için kullanılmaya başlanmıştır.

“Tarihöncesi Anadolu’da Boğa Tasvirleri ve Kültürel İlişkileri” başlıklı tez kapsamında Epi-Paleolitik Dönemden başlayarak Geç Tunç Çağına kadar Türkiye Cumhuriyeti siyasi sınırlar içerisinde bulunan yerleşimlerde yapılan kazılar sonucunda elde edilmiş boğa tasvirleri katalog haline getirilerek kültürel ilişkileri incelenmiştir. Mağaralarda görülen ve kazı çalışmalarında açığa çıkarılan boğa tasvirlerinin dönemsel ve biçimsel olarak kendi içerisinde değerlendirilmesi amaçlanan çalışmada konu üç ana bölüm altında ele alınmıştır.

Birinci bölümde, Anadolu’nun Paleolitik Dönemden başlayıp Geç Tunç Çağına kadar sınırlandırılan kronolojisine değinilmiştir.

Yabani boğa tasvirleriyle başlayan boğa algısının; boğanın ehlileştirilmesiyle insanın hayatına nasıl girmiş olabileceğini ve boğa tasvirlerin gelişim süreçleri ikinci bölümde incelenerek boğa tasvirlerinin ekonomi ve sivil hayat üzerindeki etkileri konu edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise boğa tasvirlerinin görüldüğü yerleşimler dönemsel olarak başlıklar altında toplanmış; yerleşimde bulunan 187 tane eser, katalog formatında tanımlanmıştır.

Boğa tasvirlerinin ortaya çıktığı ilk dönemden neredeyse günümüze kadar birçok dönemde önemli kabul edilen boğalar, saygı duyulan canlılar olmuştur. İlk dönemlerde sadece gücün simgesi olarak yabani biçimde işlenmişken zaman içerisinde daha gerçekçi ve minimalist olarak tasvirlenmiştir. Geç Neolitik Döneminde ve özellikle Kalkolitik Dönemlerde seramikler üzerine stilize edilmiş boğa başları ve boynuzları görülmüştür. Tunç Çağında ise tanrının kutsal hayvanı sıfatında görülüp ritüel araçlarında tasvir edilmiş ve (seramik, figürin ve taş kabartmalarda) direk kültüsellik ile ilişkilendirilmiştir.

Sonuç kısmında, tez kaplamında katalog halinde incelenen eserlerdeki boğa ve boğa başı/boynuzları tasvirlerinin; boyutları ile durumları, görüldüğü alanlar ve hangi biçimde oldukları dikkate alınarak çalışma sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHÖNCESİ ANADOLU KRONOLOJİSİ

Anadolu topraklarında bugüne kadar ulaşılmış olan veriler ışığında ilk yaşam serüveninin 1.3 Milyon yıl öncesine kadar olduğu tespit edilmiştir.¹ Paleolitik Dönem ile başlayan tarihöncesi kronoloji, Demir Çağı ile son bulmaktadır.

Tarihöncesi dönemlerde, yerleşimlerin yaşı kadar üzerinde yaşayan canlıların gelişim aşamaları da önem arz etmektedir. Canlılar içinde düşünebilen, düşündüklerini beceri ve dil aracıyla uygulayabilen canlı türlerine insan ismi verilmiştir. İnsan soyunun nereden geldiği ve nasıl oluştuğu birçok bilim insanı ve araştırmacı tarafından günümüzde dahi tartışma konusudur. 19. yüzyılda Charles Darwin ismindeki bilim insanı, insan soyunun ilk atalarının maymun türlerinden olduğunu söylemiştir.² Son zamanlarda yapılan araştırmalarda³ ise Üçüncü Zaman diliminin sonları ile Dördüncü Zaman diliminin başlarına tarihlendirilen insana benzeyen maymunların yaşadığına dair buluntular ele geçmiştir.

Dünya üzerinde çoğunlukla mağara araştırmalarında ele geçen kemik kalıntılardan buralarda yaşayanların maymunumsu insan türlerine ve bu türlerin gelişimleri bilim dünyasına sunularak kabul görülmüştür. İnsanı, hayvandan ayrılan en büyük özelliği, alet yapabilme yeteneğinin olmasıdır.

Anadolu toprakları, Avrupa'nın aksine buzullardan pek fazla etkilenmemiş ve insan ve diğer canlıların kesintisiz yaşamalarına ve evrim göstermelerine ortam hazırlamıştır.⁴ Bu durum ise Anadolu topraklarında kesintisiz bir yaşamın sürmüştüğüne ve devirlerin art arda yaşandığının işaretidir.

1.1. Paleolitik Dönem

İnsanlığın en uzun çağı geleceğindedir. Geçirdiği çağlar içinde en uzun ise *Eskitaş Çağı*⁵ olarak da adlandırılan Paleolitik dönem, 1.3 milyon yıl öncesine dayanmaktadır.⁶

Yabanıl bitki ve bitki saplarının yoğunlukta olduğu mağara ve kaya altı sığınakları gibi yabani hayattan korunabilecekleri alanlarda yaşamlarını sürdüren Paleolitik Dönem insanları, yaşamlarını avcı-toplayıcılık yaparak devam ettirmişlerdir. Üretmeyi tam olarak bilemedikleri içinde yerleşim alanları yakınlarındaki yabani bitki

¹ Ahmet İhsan Aytekin, "Kocabaş Fosil İnsan Kalıntıları Üzerine Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi", Antropoloji (Fizik Antropoloji – Paleoantropoloji – Sosyal Antropoloji), S. 27, 2014, s.69.

² Server Tanilli, Yüzyılın Gerçeği ve Mirası I. Cilt İlkçağ: Doğu, Yunan, Roma, İstanbul, 2018, s. 9.

³ Tanilli, 2018: 9-10.

⁴ Ahmet Ünal, Eski Anadolu Siyasi Tarihi Kitap:1 Eski Taş Devri'nden Hitit Devletinin Yıkılışına Kadar (MÖ 60.000-1.180), Ankara, 2018, s. 179.

⁵ Tanili, 2009: 12.

⁶ Aytekin, 2014: 69- 70.

ve bitki saplarından besin ele etmişlerdir. Anadolu topraklarındaki Paleolitik Dönem hakkındaki bilgiler son yıllarda mağara kazılarının gerçekleştirilmesiyle ulaşılabilmektedir. Kendi içinde gelişimleri doğrultusunda üç başlık altında incelemeye alınmıştır.

Alt Paleolitik dönemde yaşanan *Homo Erectus* insan türü, ortak yaşam faaliyetleri belli bir işbirliği içinde yapmışlardır. Kadınlar, yaşlılar ve çocuklar yerleştikleri alanın çevresinde yenilebilir bitki tohumları toplarken erkekler ise toplu şekilde, kendilerinin yaptığı delici ve kesici basit taş aletler kullanılarak yabani hayvan avına çıkmaktadırlar⁷. Alt Paleolitik dönemde daha çok iki yüzeyle kaba taş aletler yapılırken Orta Paleolitik Çağda yaşadığı kabul edilen *Homo Neandertal* insan türü iklimin kötüleşmesiyle alet yapımının zorlanmasından kaynaklı uç kazıyıcı durumdaki işlenmiş yonga aletleri kullanmışlardır. Üst Paleolitik döneme gelindiğinde ise modern insana en yakın olarak kabul edilen *Homo Sapiens* türü orta çıkmış ve yontma teknolojisindeki zirvesini yaşayarak çakmak taşlarında yapılmış yongalar ile çeşitli delici uçlar kullanmışlardır. Bu dönemde sanat alanında büyük bir gelişme görülmeye başlamıştır. Mağara resimleri ve kemik objelerin üzerlerine kazıma tekniği ile yapılmış birçok süslemeler bu evreye tarihlendirilmektedir. Mağara resimlerinde genellikle av sahneleri betimlenmektedir. Dönem içinde kullanılan tek malzeme taş değildir. Özellikle Üst Paleolitik dönemle beraber kemik malzemeden yapılmış süs eşyaları da Paleolitik dönem kazılarında açığa çıkarılmıştır.

Anadolu toprakları üzerindeki Paleolitik çağa ait yerleşimler yoğun olarak İstanbul, Antalya, Hatay, Kahramanmaraş ve Gaziantep illerinde görülmektedir.⁸ Bu döneme ilk bilimsel veriler ise Antalya il sınırları içerisinde bulunan Öküzini ve Karain-B mağaralarından görülmüştür.⁹

1.2. Epi-Paleolitik Dönem

Paleolitik ve Epi-Paleolitik dönemlerde yaşamış olan insan ve insan türleri, yaşamlarını avcı ve toplayıcılıkla geçirmekteydi. Bu durum aslında onların doğa ve doğa olaylarına mevsimsel olarak hayatta kalabilmenin formülünü bularak yaşamayı öğrendiklerinin göstergesidir.

Anadolu'daki Epi-Paleolitik döneme tarihlendirilebilecek buluntuların çoğunluğu mağaralar, kaya altı sığınakları, açık hava yerleşimleri ve işlik olarak kullanılabilecek alanlarda bulunmuştur.¹⁰ Yerleşimler, bölgesel olarak; Marmara, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde dağılım göstermektedir. Bu durum bölgelerdeki iklim ve yer şekillerinin uygunluğu olarak açıklanabilir. Çalışma konum

⁷ Metin Kartal, Konar-Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçiş Epi-Paleolitik Dönem Türkiye'de Son Avcı-Toplayıcılar, İstanbul, 2009, s.2.

⁸ Rıdvan Yıldızın hazırladığı tabloya göre; Antalya'da 5, Hatay'da 6, İstanbul'da 3, Gaziantep'te 3, Ankara'da 2, Adıyaman'da 2, Kars'ta 2, İzmir, Isparta, Elazığ, Niğde, Kocaeli ve Samsun gibi illerde ise birer tane Paleolitik dönem yerleşimi bulunmaktadır.

⁹ Kartal, 2009: 3.

¹⁰ Kartal, 2009: 5.

gereği, yerleşimlerden ele geçmiş olan taşınabilir ya da taşınamaz eserler arasında boğa kültüne ait olan ve ulaşılabilen eserlerin çoğunluğu Akdeniz Bölgesinde bulunan Beldibi, Karain ve Öküzini mağaralarından ele geçmiştir.

1.3. Neolitik Dönem

Neolitik Dönem, insanlığın ilk modernleşmeye başladığı dönem olarak kabul edilebilir. Paleolitik dönemin bitişiyle, sürekli hareket halinde olan yaşamlarından yerleşik köy yaşantısına, avcı-toplayıcılıktan ise besin üreticiliğine ve çiftçiliğe geçiş dönemi¹¹ olarak bilinmektedir. Bu evrenin, Anadolu topraklarında bilinen tarihi MÖ 10.000'den başlatılıp MÖ 5.000'lere kadar devamlılık göstermiştir. Günümüzde tamamlanmış veya yapılmakta olan kazı ve araştırmaların sayılarında ki artış sonucunda, Anadolu Neolitiğinin tarihini MÖ 12.000'lere kadar indirgenmektedir.

Epi-Paleolitik/Mezolitik Çağda, Pleistosen Dönemden Holosen Dönemine geçişle birlikte oluşan yeni iklim şartlarına ve onun oluşturduğu çevreye uyum sağlayan insanın¹², yerleşik hayata geçmesini sağlamıştır. Yerleşik hayata geçerek bir arada yaşamayı öğrenmeye başlayan halk, köy statüsüne sahip ilk yerleşim birimlerini oluşturmuşlardır. Birlikte yaşamının getirmiş olduğu sorumluluk ve zorunluluklar doğrultusunda erkekler yine avlanmaya giderlerken kadın ve yaşlılarda yabani tohumlar toplayarak yaşamları idame ettirmişlerdir. Zamanla topladıkları bu tohumları, toprakla buluşturmışlar ve ilk tarım faaliyetine geçiş yapmışlardır. Gerek tarımda kullanmak gerekse günlük yaşantıları kolaylaştırmak amacıyla hayvanları evcilleştirmişlerdir. Yerleşik yaşama geçiş yapmaları ile birlikte temel ihtiyaçları fazlasıyla karşılayan dönem halkı, arta kalan mahsullerin değerlendirilmesi doğrultusunda toplumlar arası alışveriş (takas usulü ile) başlamıştır. Ellerindeki ihtiyaç fazlası ürünlerini ihtiyaç duydukları malzemelerle değiştirmeyi öğrenen halk, ticaretin temellerini de atarak kısmi ticaret yapmayı öğrenmişlerdir.

Yaklaşık 7.000 yıl devam eden bu süreç, dönemi anlaşılır kılabilmek adına dönemde yaşayan insanların kullandıkları malzemeler doğrultusunda, dönem iki ana başlık altında incelenerek bilim dünyasına sunulmuştur. İlk evre, Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem olarak adlandırılırken ikinci evre, Çanak- Çömlekli Neolitik Dönem olarak bilinmektedir.

1.3.1. Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem

İnsanoğlunun yapmış olduğu birçok yenilikler ve bu yeniliklere alışma evresi diyebileceğimiz Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem'de adından da anlaşılacağı üzere seramik buluntusuna rastlanılmamış ya da çok nadir görülmektedir. Dönem halkı genellikle taş ve kemik hammaddelerinden yapılmış malzemeler kullanmışlardır. İlk

¹¹ Mehmet Özsait, Neolitik Dönem: Günümüz Uygarlığın Temel Taşları, 1200 Yıl Önce Uygarlığın Anadolu'dan Avrupa'ya Yolculuğunun Başlangıcı Neolitik Dönem, İstanbul, 2007, 10.

¹² Savaş Harmankaya, Türkiye Neolitik Araştırmaları Üzerine Bir Değerlendirme, TAY - Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri-2: Neolitik, İstanbul, 1997, s.2.

yerleşim yerleri, yine bu dönemde kurulmuştur. Konutları, ahşap malzemeli kerpiç duvarlı kulübeler olabileceği düşünüldüğünden mimari kalıntılara çok fazla rastlanılmamıştır.

Kalabilecek bir yer ve karınlarını doyurabilecek yiyecekler bulabilen insan, artık etrafında olup biten olaylar karşısında daha fazla düşünmeye zaman bulabilmiştir. Doğa olaylarını çok fazla anlamlandıramayan ve somut örnekler arayışı içine giren dönem halkı, bir yaratıcının varlığına ve onun yaratmış olduğu kutsallığın arayışı içine girmişlerdir. Soyutlaşma karşısında somut örnekler üretmeye başlayarak kutsal alanlar inşa etmeye başlamışlardır. Bu dönemin kutsal alanlarında, bölgesel olarak farklılık görüldüğü yapılan kazılar sonucunda anlaşılmıştır.

Çanak-çömleği deneme olarak yapılmaya başlandığı bu dönemin sonlarında, pişmiş topraktan yapılmış birçok küçük obje varlığı bilinmektedir. Özellikle kadın ve yabani hayvan figürinlerinin çokluğu dikkat çekmekte ve akıllara bu çokluğun belli bir inanç çerçevesinde mi gelişmiş, yoksa belli bir korkunun getirmiş olduğu durumdan mı kaynaklanmış olabileceği sorularını getirmektedir.

1.3.2. Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem

Yerleşimler, su kaynaklarına yakınlıkları göz önünde bulundurularak kurulmuş olsalar da, kil yataklarına yakınlıkları da hesaplanarak kurulmuşlardır. Kilden, çanak-çömleğin yapılmaya başlandığı bu dönemde seramikçilikte de önemli gelişimlere görülmeye başlanmıştır. Erken döneme ait seramikler elle şekillendirilerek güneşte kurutulmaktaydı. Yine Neolitik Dönemde seramik ocaklarının ortaya çıkmasıyla, yapılan seramikler, ocaklarda pişirilerek daha sağlam ve uzun süreli kullanılan kaplar elde edilmiştir. Monokrom halde yapılan seramikler genellikle günlük kullanım kapları olarak sınıflandırılmıştır.

Neolitik Dönem ile mağara ve kaya sığınağı yaşamından ovada yerleşik yaşama geçiş yapan halkın, temel ihtiyaçları arasından ilk barınma ihtiyacı yer alır. Dönem halkı barınma ihtiyacını, nüfusun artışıyla ve kullanmaya başladıkları malzemeler doğrultusunda; taş temelli, kerpiç duvarlı konutlar ile gidermiştir. Konut içlerine, duvarların hemen ön tarafında bitişik durumda olan sekiler konumlandırmışlardır. Bu sekilerin tam işlevleri günümüzde dahi tartışma konusu olup tam olarak niçin yapılmış olabileceği bilinmemektedir. Köy statüsünde olan yerleşimlerde, tek odalı konutlar çoğunlukla birbirine bitişik durumda yapılmıştır. Yerleşim meydanında ise kamu binası ya da kutsal olarak sınıflandırılan mekânlar, yerleşimlerde yapılan kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Konutların birbirine bitişik olarak yapılması bir nevi doğal sur görevi görmektedir.¹³

¹³ Michael Balter, Tanrıça ve Boğa Çatalhöyük: Uygarlığın Doğuşuna Arkeolojik Bir Yolculuk, İstanbul, 2008, s.34.

Toplu yaşamayı öğrenmiş olan bireyler hayatta kalabilmenin önemli bir diğer evresi olan karın doyurma evresini tamamlamışlardır. Tarımın gelişmesiyle karınlarını kolaylıkla doyurabilmekte hatta ürün fazlalıklarını takas usulüyle ticaret bile yapabilmektedir. Yaşam amacının ikinci evresi olarak tanımlayabileceğimiz, tanrı ve din algısına da bu dönemde geçiş yapılmıştır. Din ya da din çerçeveleri boyutunda bir arada yaşayan, bazı ortak değerleri olan ve törensel etkinlikleri yürüten bir toplumsal yaşamın temelleri bu dönemde atılmıştır.

Anadolu'da Neolitik Dönem din algısında, tapınım alanları yapısında ve kültüründe bölgesel olarak farklılıklar görülmektedir. İç Anadolu bölgesinde yerleşimlerin merkezinde kalacak şekilde inşa edilen ve kamusal yapılar niteliğinde olan kutsal alanlar; Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, *Göbeklitepe*, *Karahantepe*, *Nevali Çori*, *Habet-Suvan Tepe* gibi yerleşimlerde yuvarlak yapıdadır. *Göbeklitepe* ve *Karahantepe* yerleşim sınırlarında ise birçok kutsal mekânların varlığı bilinmektedir. Bu anıtsal kült merkezlerinin içleri 'T' formunda kireçtaşıdan yapılmış ve yekpare durumda dikilitaşlardan oluşmaktadır. Özellikle *Göbeklitepe*'deki bu dikilitaşların üzerinde son derece gelişkin hayvan figürleri, işaretler ve semboller bulunmaktadır.

Neolitik dönemde inandıkları ya da kutsal olarak kabul gördükleri ve somutlaştırdıkları unsur genellikle 'Ana Tanrıça' figürleridir. Büyük göğüslü, koca göbekli ve bazen de doğum yapar şekilde betimlenen kadın figürinleri, bolluğu, bereketi ve üremeyi temsil ettiğine inanılmıştır. Ana Tanrıça inancının yanında hayvan figürinlerinin varlığı söz konusudur. Betimlenen hayvanlar, genellikle yabani hayvanlardır. Bu hayvanlardan korktukları için mi yoksa avlamaları zor olduğu için mi kutsadıkları tam olarak çözümlenememiştir.

Neolitik dönemdeki boğa kültü; pişmiş toprak figürinler, duvar resimleri, mekân içi süslemelerinde ve özellikle Güneydoğu Anadolu kültürü olarak kabul görülen 'T' formundaki dikilitaşlar üzerindeki kabartmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle yabani boğaların resmedildiği duvar resimlerinde av sahneleri ön plandadır. Mekân içi süslemelerde ise boğa başı ve boynuzları (bukranionlar) kullanılmıştır.

1.4. Kalkolitik Dönem

Anadolu topraklarındaki birçok Geç Neolitik Dönem yapı katmanlarının üzerlerinde yangın tabakasına rastlanılmaktadır. Yangın tabakasından sonra başlayan dönem, *Khalkos*(Maden) ile *Lithos*(Taş) kelimelerinden türeyen ve *Taş-Maden Çağı* anlamına gelen Kalkolitik Dönem başlamıştır.¹⁴ Bilim insanları bu dönemi daha rahat anlayıp analiz edebilmek için dönemi kendi içinde erken ve geç olmak üzere iki bölüme ayırmışlardır.¹⁵

¹⁴ Anadolu yerleşimlerinde tarihöncesi sınıflandırmalarda bölgesel arası farklılıklar bulunmaktadır. bu durum bazı bölgelerde kalkolitik dönem başlamışken başka bölgelerde ise halen geç neolitik dönem devam ettiği görülmüştür.

¹⁵ Veli Sevin, Anadolu Arkeoloji, İstanbul, 2014, s.79.

Geç Neolitik Dönemin devamı olarak kabul görebileceğimiz Erken Kalkolitik Dönem, M Ö 5.500- M Ö 4.500 yılları arasına tarihlendirilmektedir. Nüfusun artmasıyla kalabalıklaşan yerleşimlerdeki konutlar, dörtgen planlı ağaç dikme, dal örgü ve çamur sıvalı¹⁶ çok odalı hücre planlı konutlar haline gelmiştir. Konutların genişlenmesi ve çoğalmasıyla toplu olarak kullanılan kamu mekânlarında da değişimler söz konusudur. Çoğunlukla yerleşimin merkez noktasında kalan ve diğer yapılardan ayırt edilmesi nedeniyle tepelere inşa edilmeye başlanmıştır. Yerleşim sınırlarının büyümesi ve gelişmesiyle etrafı taşlarla desteklenmiş ahşap bir savunma duvarı ve hendekle kuşatılmıştır.¹⁷ Kent etraflarının sur duvarlarıyla çevrelenmesinin asıl nedeni, yerleşimlerin kendilerini dış etkenlere karşı koruyabilmek olsa da sınırlarını da kısmen belirlemişlerdir.¹⁸ Kalkolitik Dönemdeki siyasi güçlerin, diğer yerleşimler arasındaki tehditlerden dolayı siyasiler, halkını ve sınırlarını korumayı hedeflemişlerdir. Bu koruma önlemi sadece düşmanlardan değil, yırtıcı hayvanlardan korumak içinde düzenlenmiştir.

Kalkolitik Dönemle ilk maden kullanımı başlamasıyla kazılarda silah ve zirai aletler ele geçmiştir. Zirai aletlerin çoğalması, tarımsal faaliyetlerin artışı da beraberinde getirmiş ve tarımda, ihtiyaç fazlası ürünün oranı artmıştır. Neolitik dönemde yakın yerleşimler kendi aralarında ticaret yaparken Kalkolitik Dönemde ise bölgeler arası ticaret başlamıştır.(Bu ticaret sadece tarımsal alanda değil diğer alanlarda da görülmeye başlamıştır.) MÖ 3.000 li yıllarda Anadolu'ya çarkın gelmesiyle seramik yapımında da seri üretime geçilmiştir.

Kalkolitik Dönem seramik üretiminde de değişiklik görülmektedir. Neolitik dönemde sevilerek kullanılan monokrom seramik geleneği yine devam ettirilirken ona ek olarak kırmızı astarlı seramikler üzerine beyaz renkte geometrik, stilize edilmiş hayvan başları ve insan vücutları boyama tekniği ya da kabartma şeklinde süslenmiştir. Bu tipler genellikle özel kullanım kapları olarak ayrıştırılırken depolama ve günlük kullanım kaplarının da varlığı bilinmektedir.¹⁹

Anadolu Neolitiğinin genelinde yerel üretim olan seramiklerin üzerlerinde boyama tekniğiyle stilize edilmiş hayvan ve insan figürinleri kullanılmıştır. Bu durum Kalkolitik Dönemde ise seramikler üzerine kabartma olarak yansıtılmıştır. Kabartmalı kaplar kullanımında genel bir artış görülmeye başlamış ve bu tipte olan seramiklerin üzerlerine işlenmiş kabartmalar doğrultusunda, kullanımların ve kullanım alanlarında farklılıklar görülmüştür. Bu örneklerin; yerleşimlerdeki kullanımları genellikle kutsal alanlar, ışık alanları ve ölü hediyesi olarak bırakılmış mezarlardır. Seramiklerin

¹⁶ Kemal Atak, Anadolu'da Kalkolitik Çağ Bezemeli Seramik Geleneği, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Prehistorya ve Önasya Arkeolojisi Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2012, s.3.

¹⁷ Atak, 2012: 3.

¹⁸ Atak, 2012: 3.

¹⁹ Günlük kullanım ve depolama kaplarının sağlamlığı arttırmak için hamur yapıları daha katkılı ve daha iyi pişirilmiş durumdadır.

kullanım alanları, seramiğin yapısı ve seramiklerin üzerine tasvir edilen kabartmalar göz önünde tutulursa, bu seramik ve seramik parçalarının dönem modasından ziyade özel kullanım eserleri olduğu sonucuna varılmaktadır.

Kalkolitik dönem seramik dağılımının, bölgesel olarak bakıldığında en fazla kabartmalı seramiklerin görüldüğü bölge, Orta Anadolu Bölgesidir. Genellikle stilize edilmiş geometrik motifler, hayvan betimlemeleri görülmektedir. Seramikler üzerindeki hayvan betimlemelerinin görüldüğü bir diğer bölge ise Göller Bölgesi'dir. Bu bölgeyi diğer gölgelerden ayıran en iyi örnekler, Hacılar seramik grubudur. Yerel üretim olan bu grup üzerinde çoğunluklar stilize edilmiş boğa boynuzları betimlenmiştir.

Kalkolitik dönemdeki boğa kültü, çoğunlukla pişmiş topraktan yapılmış seramiklerde görülmektedir. Özellikle Göller Bölgesi sınırları içinde kalan yerleşimlerdeki (Hacılar- Kuruçay Höyüklerinde) seramikler üzerine boyama tekniği ile yapılmış stilize durumda olan boğa boynuzları işlenmeleri Kalkolitik Döneme özgüdür. İkinci önemli yansıması ise yine seramikler üzerindeki kabartma formunda yapılmışlardır. Bu döneme tarihlendirilen az sayıda boğa figürleri ele geçmiştir. Yine kemik objeler üzerindeki boğa yansımaları da dikkat çekmektedir. Kepçe ve kaşıkların uç kısımlarında bulunan boğa başları bu eserlerin, günlük kullanım aletleri mi yoksa özel kullanım aletleri mi oldukları konusunda bir netlik bulunmamaktadır.

Kalkolitik dönemde ele geçen boğa kültürünün yansıdığı eserler, Neolitik Dönemdeki özel bir ritüel yada inanç doğrultusunda yapılarak kullanılmamıştır. Daha çok günlük kullanım kapları üzerinde işlenmiş durumdadır.

1.5. Tunç Çağ

Tunç Çağı olarak isimlendirilen dönem, bakır ve kalayın birleşmesiyle tunç madeninin ortaya çıkması sonucu başlamıştır. Üç evrede incelenen Tunç Çağı; İlk Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Geç Tunç Çağı olarak sınıflandırılmıştır. İlk Tunç Çağı, Geç Kalkolitik Dönemin devamı niteliğinde iken İlk Tunç Çağı'nın II. evresinde tuncun kullanılmaya başlamasıyla günlük kullanım aletlerinde ve kaplarında değişiklik söz konusu olup eserlerde çeşitlilik artmıştır. Tunç Çağının ilk dönemlerinde kullanılan ham maddeleri elde edebilmek için uzak bölgelerle ticaret başlatılmıştır. Bununla beraber Anadolu topraklarındaki ticaret ağlarında büyük gelişmeler söz konusu olup '*Koloni Çağı*' olarak isimlendirilen Mezopotamya'dan başlayıp Anadolu'ya uzanan ticaret ağı kurulmuştur.²⁰ Anadolu'da Tunç Çağı boyunca dış ticarete gelişim görülürken iç ticarete de gelişmeler görülmektedir. Nüfusun artması ve ticaretin gelişmesi yerleşimlerin refahını arttırmıştır. Belli bir refaha ulaşan yerleşimler, iç işlerini bir düzende koymuş ve gözlerini dış yerleşimlere dikmişlerdir. Yerleşimler arasında gerek siyasi gerekse toprak savaşları başlamıştır. İlk Tunç Çağının ortalarında (İTÇ II) Anadolu'da küçük beylikler kurulmuştur.²¹ Zamanla gelişen ve topraklarını genişleten

²⁰ Sevin, 2014: 151.

²¹ Sevin, 2014: 150-151.

beylikler, kent devletlerine dönüşmüşlerdir. Tunç Çağında, *Hatti Uygarlığı* ve *Hitit Uygarlığı* gibi kent devletler, Anadolu’da ortaya çıkmıştır.

Bu dönemdeki yönetim biçimi, teokrasidir. Dönemin din anlayışı ise çok tanrılı dinler grubu içinde değerlendirilmiştir. Bin tanrılı olarak da bilinen Hitit devletinin, Baş Tanrı ve yardımcı Tanrıların bulunmasından dolayı çok tanrılı olarak adlandırılmıştır. Asıl güç baş Tanrıda yani Fırtına ya da Gök Tanrısındadır. Baş Tanrının yeryüzündeki temsilcisi ve kutsal hayvanı boğadır. Hitit geleneğinde ve sanatında boğa birçok yerde ve durumda tasvir edilmiştir.

Tunç Çağında yaşamış olan halk, atalarının yaşadığı dönemlerden daha gelişmiş olanaklara sahiptir. Bunun getirmiş olduğu refah ile birlikte halk arasında sınıfsal farklılıklar bulunmaktadır. Bu sınıfsal farklılıklar yaşamlarında olduğu gibi ölümlerinde görülmektedir. Halk, ölülerini artık yaşadıkları konutlara ya da konutlarının hemen yanına değil, özel bir alana defnetmişlerdir. Yine hoker tarzda gömülen cesetlerin yanına zenginliklerini belirtecek mezar hediyeleri konulmuştur. Dönemin önemli mezar türleri arasında yönetici aileye ait prens mezarları gelmektedir. Kraliyet mezarları da diyebileceğimiz bu tip mezarlardaki önemli buluntular, Alacahöyük ve Horoztepe yerleşimlerinden ele geçmiştir.

Tunç Çağında her alanda gelişim gösteren Anadolu halkı, tarım alanında da yeni bir teknolojiyi kullanmaya başlamışlardır. Disk şeklinde tekerleğin varlığından haberdar olan halk, dört tekerlekli arabayı kullanmayı öğrenmişlerdir. Tunç Çağında yaşamış olan Anadolu halkı için ticaret sadece maddi anlamda refah sağlamamış aynı zamanda ülke dışından öğrendikleri yeniklere aracı olmuştur. Yerli tüccarlar, öğrendikleri yenilikleri kendi devletlerine getirmişler ve bu bilgileri gerekli alanlarda kullanmışlardır. Dönemin en önemli yeniliği ise yazının kullanılması olmuştur.

1.5.1. İlk Tunç Çağı

Geç Kalkolitik dönemin devamı niteliğinde olan İlk Tunç Çağındaki en büyük değişim, bakır ve kalay hammaddeli alaşım olan tunç madeninin kullanılması olmuştur. Kendi içinde de üç grup halinde incelenen İlk Tunç Çağı; İlk Tunç Çağı I, İlk Tunç Çağı II ve İlk Tunç Çağı III olarak isimlendirilmiştir.

İTÇ I, Geç Kalkolitik Dönemin son zamanları olarak değerlendirilmiş ve Geç Kalkolitik Dönemin devamı sayılmaktadır.

İTÇ II’ de Anadolu topraklarında yerleşimler arasında ticaretin artmasıyla anlaşmazlıklar patlak vermiş ve bu dönemde bazı yerleşimler yangın sonucunda terk etmiştir.²² Sınıfsal ayrımın iyice fark edilmeye başlandığı İTÇ II döneminde Orta Anadolu’da güçlü beylikler kurulmuştur. Bu süreç ile birlikte esaslı bir devletleşme

²² I. Troia ve Beycesultan yerleşimleri büyük bir yangın geçirmiştir.

süreci²³ başlatılmıştır. İşlemesi kolay olan tunç madeninin kullanımındaki artışla birlikte küçük objeler çeşitlendirilmiş ve sayılarında artış görülmüştür.

İTÇ III' te genel özellikle aynı olup farklılık olarak seramiklerde boyama tekniğinde değişiklikler ve motif olarak gelişimler görülmektedir. Kalıp tekniğinde yapılmış seramiklerin sayıları da fazlalaşmıştır.

İlk Tunç Çağı'ndaki en büyük teknoloji buluşu dört tekerlekli araba olmuştur. Bu yenilikle tarımsal faaliyetlerde öküzün kullanılarak çift sürme olayı ortaya çıkmıştır.²⁴

1.5.2. Orta Tunç Çağı

İlk Tunç Çağında Anadolu topraklarında kurulmaya başlayan beyliklerin, Orta Tunç Çağında sayılarda artış görülmüştür. '*Asur Ticaret Koloni Çağı*' ya da '*Koloni Çağı*' adı verilen ticaret ağının temelleri atılarak Mezopotamya ile Anadolu beylikleri arasında güçlü bir ticaret ağı oluşturulmuştur. Dış ticaretin gelişmesiyle Anadolu içindeki iç ticarete de gelişmeler oluşmuş ve '*Karum*' adı verilen pazar yerleri kurulmuştur. Konum olarak birçok yerleşimin yanında bulunan Karumlar içinden en çok tanınmış olanı, Kültepe'deki Karum- Kaniş' tir.

Beylikler kendi içinde bir devlet organizasyonu oluşturmuş ve teokrasi ile yönetilmektedir. Toplum içindeki sınıfsal ayrımın zirvesinde olan dönem halkının, yaşam standartları büyük ölçüde etkilenmiştir. Her sınıfın yaşadıkları konutlarda birbirinde çok farklıdır. Bu durum ise kent içinde konutlaşmayı ciddi anlamda etkilemiştir. Yöneticiler saraylarda, tüccarlar avlulu çok odalı konutlarda, normal halk ise çok ya da tek odalı konutlarda yaşamışlardır. Kalkolitik Dönemden beri yerleşimlerin merkezlerine kamu yapıları yapılmıştır. Orta Tunç Çağında da bu gelenek devam ettirilmiş ve kamu yapıları ve kutsal mekânlar yerleşimin merkezine inşa edilmiştir. Hatta kutsal mekânlar, daha görkemli olarak inşa edilerek din adamlarında evleri konumuna gelmiştir. Yöneticilerin kullandığı saraylarda kamu yapıları olarak da kullanılmıştır.²⁵

Anadolu'nun gelişmeye başladığı dönem, Orta Tunç Çağı olarak bilinmektedir. Tunç madeninin kullanılmaya başlamasıyla sanat eserlerindeki çeşitlilik ve bolluk önemli bir noktaya gelmiştir. Orta Tunç Çağında kurulmuş olan ve en görkemli olan beylik, Hatti Beyliği (Hatti Uygarlıkları) olarak bilinmektedir.

²³ Sevin,2014: 131.

²⁴ Ekrem Akurgal, Anadolu Uygarlıkları, Ankara, 2017, s. 26.

²⁵ Sevin,2014: 131.

1.5.3. Geç Tunç ağı

Anadolu’da yazı kullanımı MÖ 2000’li yıllarda başladığı kabul edilse de Anadolu’nun tamamında tarihsel olarak farklılık görölmektedir. Geç Tunç ağında özellikle Asur ile bağlantısı olan yerleşimde yazı kullanılmaya başlamıştır.

İlk Tunç ağında kurulmaya başlayan küçük çaplı beylikler, Geç Tunç ağında artık büyük imparatorluklar haline gelmiştir. İmparatorluklar, bölgesel hâkimiyet kurmuşlar ve kendilerinden güçsüz gördüklerini savaşarak kendi toprakları altına almışlardır. Dönemin en önemli imparatorluğu ise Hitit İmparatorluğudur.²⁶

²⁶ Sevin, 2014: 174.

İKİNCİ BÖLÜM

BOĞA TASVİRLERİ VE KÜLTSEL GELİŞİMLER

2.1. Boğa Tasvirlerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

İnsan var olduğu ilk günden beri doğa ile iç içe yaşamayı öğrenmiş ve hayatta kalabilmenin yollarını aramıştır. Yaşamın başlangıç dönemi olarak kabul edilen Paleolitik Dönemde mağaralarda yaşayan insan, geçimini avcı-toplayıcılıkla sağlamaktaydı. Barınma ve karınlarını doyurabilen bireyler, yeteneklerini fark etmiş olmalı ki yaşadıkları mağaraların duvarlarında resimler çizmişlerdir. Belli bir inanın ve yaşadıklarının getirmiş olduğu algılar doğrultusunda duvar resimlerine birçok hayvan ve o hayvanlar ile yaptıkları mücadeleleri resmetmişlerdir. Üst Paleolitik dönemde sıklıkla yapılan bu duvar resimlerinde yabani boğa tasvir edilmiştir.

İlk kez Fransa'nın Dordogne ilçesinde bulunan *Lascaux Mağarası*nın duvarında boğa tasviri bulunmuştur. '*Öküz Salonu*' olarak adlandırılan bu duvar resminde birçok hayvanın bir arada verilerek karşılıklı iki tane boğa resmedilmiştir. Belli bir saygı ve saygının getirmiş olduğu inanış çerçevesinde resmedildiklerine inanılan bu hayvanların arasından atların ve geyiklerin erkekleri temsil ettiği, bizon ve yabani boğalarını kadınları temsil²⁷ etmiş olabilecek görüşleri ortaya atılmıştır.

Anadolu'daki ilk boğa tasvirleri, Epi-Paleolitik dönemde Öküzini Mağarası'nda kaya üzerine resmedilmiş olarak görülmüştür.²⁸

Yabani boğa olarak resmedilen bu örnekte, av sahnesin betimlenmiştir. Aynı yerleşimde ve aynı döneme tarihlendirilen çakıl taşı üzerindeki boğada, yabani boğa olarak kazıma tekniğinde işlenmiştir. Dönem örneklerinde anlaşılacağı üzere Paleolitik ve Epi-Paleolitik dönemdeki boğa tasvirleri, yabani boğa formunda resmedilerek kullanılmıştır. Avcı ve toplayıcılık ile yaşamlarını sürdüren dönem halkının kendilerinden oldukça büyük boyutta olan bu hayvanı, ulaşılması zor olan bir av olarak gördüklerinden dolayı onu avlamak için verdiği mücadeleyi ve kendilerince kahramanlık olarak gördükleri bu sahneleri duvarlara işlemiş olmaları muhtemeldir.

Epi- Paleolitik dönemden sonra tarım yapmayı öğrenen insanoğlu, artık yerleşik hayata geçmiştir. Yerleşik hayata geçen halkın, boğa tasvirlerinde devamlılık göstermiştir.

Neolitik dönemin birinci evresi olarak kabul edilen ve Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem olarak isimlendirilen dönemdeki boğa kültürünün yansımaları, Güneydoğu Anadolu bölgesine özgü olarak yuvarlak kutsal alanlar içine dizilen 'T'

²⁷ Fitnat Şimşek, "Eskiçağ Topluluklarında Boğa Algısı ve İnancı", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.10, S.52, 2017, s.594.

²⁸ Kartal, 2009: 91.

formundaki anıtsal dikilitaşlar üzerinde kabartma olarak verilmiştir. ‘*Hayvanat Bahçesi*’ olarak da kabul edilen bu kabartmaların bulunduğu anıtsal yapıdaki boğa kabartmaları, tilki, turna kuşu ve yılan ile birlikte verilmiştir.²⁹ Bazı bilim insanları bu durumu belli bir ikonografiyi yansıtmak için yapılmış olabileceğini belirtse de bazı bilim insanları ise dikilitaşın üzerlerini doldurmak için bölgede sıklıkla karşılaştıkları hayvanları betimlemişler ve birlikte verilen hayvanların kendi içinde bir bağı olmadıklarını söylemektedirler.³⁰

Boğa tasvirlerindeki en dikkat çekici durum boğanın boynuzlarıdır. Bir güç simgesi olarak kabul görülen bukranionlar/boğa boynuzları, Neolitik Dönemde Hallan Çemi ve Çatalhöyük gibi yerleşimlerde direk olarak kullanılmıştır. Bu eserler, anıtsal olarak kabul edilebilecek kamu yapılarında özel bir platform üzerinde sergilenmiştir. Belli bir ritüelin yapılmış olabileceği bu mekânlarda, boğa boynuzlarının özellikle kullanıldığı aşikârdır. Gücün simgesi olan bu boynuzların üzerlerinin sıvalarla kaplandığı ve birçok zaman diliminde de kullanılmış olduğunu yapılan kazılar sonucunda kanıtlanmıştır.³¹ Ama onların oradaki işlevinin ne olduğu ya da onları ilk oraya kimlerin koyduğu gibi soruların cevaplarına hala daha ulaşamamıştır.

Pişmiş toprak kullanımının sayısında artış görülen Neolitik Dönemde boğa tasvirleri, pişmiş toprak kaplar üzerine kabartma şeklinde yapılmıştır. Genellikle Geç Neolitik Dönem ile Erken Kalkolitik Dönemlerin başlarında görülen kabartmalı seramik grubundaki boğa kültünün yansıması; boğa başları, boğa boynuzları ve stilize edilmiş boğa boynuzları olarak gözlemlenmiştir. Bu dönemde yine küçük eser olarak kabul edilen pişmiş toprak figürinlerinin sayılarında da artış görülmektedir. Kalkolitik dönemde de devam eden pişmiş toprak figürinleri, Kalkolitik Dönemin son evresinde daha minimalist boyutlarda yapılmıştır.

Tunç Çağında ise (özellikle Erken Tunç Çağı/Orta Tunçlarında) tunçtan yapılmış boğa figürinleri ele geçmiştir. Özellikle Epi- Paleolitik Dönem ve Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönemlerde yabani boğa ile verilen boğa kültünün yansımaları zaman içinde boğanın ehlileştirilmesi ve halkın yaşam standartlarının yükselmesiyle boğa artık ulaşılması zor bir unsur değil de kutsal bir hayvan olarak kabul edilmiş ve eserlere bu şekilde yansıtılmıştır. Özellikle İç Anadolu bölgesinde ve Tunç Çağında Hitit Kültürü çerçevesindeki boğa yansımaları, Baş Tanrı Teşup ile ilişkilendirilmektedir. Aynı zamanda hava tanrısı olarak da kabul edilen Tanrı Teşup’ un kutsal hayvanları ‘*Hurri ile Şerri*’ isimlerinin verildiği ikiz boğalardır.³² Tanrının arabasını çeken bu ikiz boğalar aynı zamanda gücün, bereketin ve kutsallığın simgeleridir. Hititlerdeki boğa kültü direk olarak tanrı ile ilişkilendirildiğinde birçok kült konulu kabartmalarda boğa kullanılmıştır. Genellikle tanrıların üzerlerine basmış olduğu hayvan, boğa olarak tasvir

²⁹ Klaus Schmidt, “Göbekli Tepe”, Edt. Neziha Başgelen, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, 2007, s.110.

³⁰ Schmidt, 2007: 110- 111.

³¹ Ian Hodder, Çatalhöyük Leoparın Öyküsü, İstanbul, 2019, s.160- 161.

³² Şimşek, 2017: 597.

edilmiştir. Boğanın kendisi tasvir edilmese bile gücünün simgesi olan boynuzları kabartmalarda işlenmiştir.

Bu dönemde kabartmalardan ziyade pişmiş toprak kapları üzerinde, pişmiş topraktan ve metallere yapılmış figürler olarak ve sadece ritüellerde libasyon kabı olarak kullanılan rytonlara da yansımıştır.

Atalarımızın avlayabilmek için büyük mücadeleler vererek başlattıkları boğa ve boğa algısı, tarihler boyunca somutlaştırılmaya çalışılsa da soyut algılar olarak nitelendirilebileceğimiz mitolojide de yerini almış ve kutsallığa ulaşmıştır. Birçok medeniyetin mitoslarında kendisini gösteren boğa ve boğa algısı, genellikle güç-kuvvet ve erilliği teslim etmektedir. Günümüzde bile bazı bölgelerde evlerin girişlerine, çatı üstlerine kötülüklerden ve nazardan korunmak için boğa kafatasları ya da genellikle boğanın boynuzları asılmaktadır.³³

2.2. Boğa Tasvirlerinin Sivil Hayata Yansımaları

Paleolitik dönemdeki halk, yaşamlarını avcı-toplayıcılık yaparak sürdürmüşlerdir. En büyük düşmanları yabani hayvanlar olan dönem insanları, mağaralarda ve kaya sığınaklarında yaşamışlardır. Yabani hayvanlardan kurtularak karınlarını doyurabilenler, yaşamış oldukları mağaraların güneş ışınlarının ulaşmadığı karanlık odalarına mağara duvar resimleri yapmışlardır. Genellikle av sahnelerinin işlenmiş olduğu bu resimlerde yabani boğa tasvirleri de bulunmuştur. İri olarak betimlenmiş olan boğalar, gücü temsil ettiği bilinirken belli bir ritüel amacıyla da duvarlara işlenmiş olabileceği düşünülmektedir. İlk defa Fransız din adamı *Abbé Breuil* tarafından ortaya atılan görüşe göre hayvanların üzerinde çizikler, bir sonraki avın başarılı bir şekilde avlanabilmesi için atılacak olan mızrakları temsil etmektedir.³⁴ Bu görüşe göre resmedilen sahnelerde aslında 'Avcı Sihri' yapılarak duvar resimlerinin amacının tinsellik ve büyüsellik olduğu görüşü benimsenmiştir.³⁵

Yabani boğa avı ise gücün simgesi olarak kabul görülen boğayı, avlayan kişi ya da kişiler boğadan daha güçlü olduklarını ispatlayarak kahramanlık unvanına erişebilmeyi düşünüyor olabilirler. Sonuç olarak hem kahramanlık olup hem de halkın karnını doyurabileceklerdir.

Neolitik dönem ile hayatlarında büyük değişimler olan halk, artık mağara ve kaya sığınaklarından ovalara doğru iniş yaparak kısmen de olsa yerleşik hayata geçiş yapabilmişlerdir. Güvenli bir biçimde kalabilecek yerleri olan ve karınlarını doyurabilen halk, bir kutsiyetin var olabileceğini kabul ederek kutsal alanlar inşa etmişlerdir. Anadolu'daki bu kutsal alanlarda yine hayvan tasvirli eserler ele geçmiştir. Ele geçen hayvan tasvirli eserler içerisinde, boğa tasvirleri de bulunmaktadır. Neolitik Dönemde boğa yine gücün simgesi olarak kabul görülmüş ve av sahnelerinde yabani boğa

³³ Yusuf Kılıç ve Murat Turgut, "Eski Anadolu'da Bucrania Kültü ve Bu Kültün Günümüz Bozkır'ına Yansımaları", Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır, 2016, s.783.

³⁴ Şimşek,2017: 593.

³⁵ Şimşek,2017: 593-594.

betimlemeleri yapılmıştır. Betimlemelerin yanı sıra boğa başları ve boynuzları da direk olarak mekânların içerisinde kullanılmaya başlanmıştır. Yerleşik hayata geçmiş olsalar da Erken Neolitik Dönemde hala avcılık yapmışlardır. Bu dönemde tarım ile uğraşmaya başlayan halk, artık kendi yiyeceklerinin ekip biçerek yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Tarım ile birlikte yabani hayvanları da ehlileştirmişlerdir. İlk ehlileştirdikleri hayvan domuz ve köpek olsa da yakın zaman içerisinde boğayı da evcilleştirmişlerdir. Artık hayvanların etinden derisinden yararlanmaya başlayan halk, insan gücünü azaltarak tarımsal faaliyetleri geliştirmek adına boğayı hadım ederek daha iri ve güçlü olmasına vesile olmuşlardır. Hadım edilen boğalara ise öküz ismi verilmiştir. Öküzler, tarlalarda, toprağı işlemek için kullanılmıştır. Zaman içerisinde yaşanan ve güçten düşen hayvanlar, kesilmişlerdir. Bu olayı özetleyen en güzel örnek ise Kalkolitik Döneme tarihlenen Arslantepe Höyük’ te bulunmuş duvar resmidir.³⁶ Stilize durumda olan duvar resminde bir araba ya da sabana bağlanmış öküz resmedilmiştir.

Gücün ve bereketin simgesi olan boğa, ilk çağlarda avlanabilmesi zor vahşi bir hayvan algısındaiken insan faktörünün etkisiyle ehlileştirilmiş ve insanın hayatını kolaylaştıran bir unsur konumuna gelmiştir.

Kalkolitik Dönem ile nüfus artışları çoğalmış ve bu artış ile birlikte yerleşim sayılarında da artış söz konusudur. Toplumda yaşam standartlarının yükselmesiyle beraber meslek çeşitliliklerinde de ilerlemeler görülmüştür. Bu dönemde boğa tasvirleri ile boğa algısında değişiklikler görülmeye başlanmıştır. Pişmiş toprak figürinlerin sayıları azalmış ve artık seramikler üzerine boğa başı ya da boğa boynuzları stilize durumda tasvirlenmiştir. Özel kaplardan ziyade günlük kullanım kapları üzerinde görülen stilize boğa başları, artık dönem modası olarak seramikleri süslemek amacıyla kullanılmıştır. Bu dönemde sadece alçak kabartma tekniği ile seramiklerin üzerine boğalar (daha çok ineğe benzemekte) tasvirlenmiştir. Bu tip örneklerde ise ilk dikkat çeken boynuzlarıdır. Dönem halkı yine belli bir geleneğe uyarak alışlagelmiş alışkanlıklarından vazgeçememiştir.

Tunç Çağına gelindiğinde ise Anadolu’da insanların yaşamları ve alışkanlıkları bambaşka bir boyuta ulaşmıştır. Kullandıkları malzemeler daha kaliteli ve dayanıklı hale gelmiş, hayatlarını daha da kolaylaştıracak teknolojiler devreye girmiştir. Bu kadar olumlu gelişmeler yanında olumsuz gelişmelerinde yaşandığı İlk Tunç Çağında küçük beylikler kurulmuş; beyliklerin nüfuslarındaki artış ve toprak genişletmek kaygısıyla toprak savaşları yapılmıştır. Toplum içindeki sınıf ayrımlarının da bariz bir şekilde ortaya çıktığı Tunç Çağında yönetim sisteminde ‘*Tanrı Kral*’ kavramı ortaya çıkmıştır. Artık krallar, tanrının yeryüzündeki temsilcisi olarak kabul edilerek teokratik bir yönetim benimsenmiştir.

³⁶ Marcella Frangipane, “Arslantepe- Malatya: A Prehistoric and Early Historic Center in Eastern Anatolia”, The Oxford Handbook of Ancient Anatolia, 2012, s.979.

Tunç Çağı döneminde Anadolu'nun en güçlü siyaseti, Hitit Uygarlığı olarak kabul görülmüştür.³⁷ Hititler; siyasi, ekonomi, sanat ve din alanlarında kendi kültürlerini ortaya koymuşlardır. Bu dönemdeki boğa ve boğa algısı, tamamıyla kltleştirilerek Hitit panteonunun Baş Tanrısı olarak kabul edilen Teşup' un kutsal hayvanı olan '*Hurri ve şerri*' ismindeki ikiz boğalar, Tanrının yeryüzündeki temsilcisi olarak kabul edilmiştir. Tunç çağında ritüellerde kullanılan özel gereçler üzerinde tasvir edilen boğalar, aynı zamanda da kurban edilmek için kullanılmıştır.

Günümüzde bile gücün ve bereketin simgesi olan boğalar, insanın hayat serüveninin bir parçası olmuştur. İlk çağlarda iri gövdeli bu hayvanın boynuzlarını gücün simgesi olarak algılanmış ve belli bir kltsellik içerisinde kullanılmıştır. Kltsellikğin yanı sıra sosyal hayatta da kullanılan boğalar, insanın en büyük besin kaynağı olmuştur. Tarımın başlayıp gelişmesiyle kısırlaştırılan boğalar, (kzler) iftinin en büyük destekçisi olarak iş gücünü azaltıp önemli bir yardımcısı olmuştur.

³⁷ Sevin, 2014: 173.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANADOLU'DA BOĞA TASVİRLERİNİN BULUNDUĞU YERLEŞİMLER

Bu bölümde, tarihler boyunca devam eden boğa tasvirleri, Anadolu toprağı üzerinde bulunan yerleşimlerdeki dağılımlarına göre incelenmiştir (bk. Tablo 1). İncelenen yerleşimlerde bulunan boğa tasvirli eserler, dönemsel olarak değerlendirilmiş ve değerlendirilen buluntular katalog bölümüne eklenmiştir (bk. Tablo 2a- Tablo 2b- Tablo 2c).

3.1. Epi- Paleolitik Dönem

Anadolu'da Prehistorik Dönem çalışmalarının azlığından dolayı Anadolu'nun Paleolitik ve Epi-Paleolitik tarihi kısır bir döngü içerisinde. MÖ 10.000- MÖ 8.000 yılları arasında yaşanmış olan bu dönem, Paleolitik Dönemden Neolitik Dönemine geçiş evresi olarak nitelendirilmiştir. Anadolu'daki ilk boğa tasvirlerinin görüldüğü bu dönemdeki boğaları yabani olarak betimlenmiştir. Genellikle av sahnesi konulu olan bu tasvirin amacı boğanın gücünü simgelemektir.

3.1.1. Öküzini Mağarası

Akdeniz coğrafyası üzerinde bulunan ve Epi-Paleolitik dönem hakkında en iyi bilgileri sunmakta olan Öküzini Mağarası, Antalya il merkezinin yaklaşık 30 km kuzeybatısında Yağca Köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır. Kuş uçuşu 1.5 km güneybatısın Karain Mağarasının yer aldığı Öküzini Mağarası, 1950 yılında İsmail Kılıç Kökten tarafından keşfedilmiştir.³⁸

İsmi mağara duvarında bulunan bir öküz gravüründen³⁹ almış olan Öküzini Mağarası, Anadolu'nun son avcı-toplayıcıların neler bırakmış olduğunu, neler yapmış olduklarını ve nasıl bir yaşam biçimine sahip olduklarını en iyi biçimde yansıtmıştır⁴⁰ Anadolu Epi-Paleolitik dönemi için önemli bir yerleşim niteliği taşımaktadır.

Mağara içerisinde uzun yıllar birçok bilim insanı tarafından araştırma ve kazı çalışmaları yapılmıştır. Bilim insanlarının gerek dönemsel teknoloji gerekse bilge durumu bakımından farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Öküzini mağarasında ilk kazıları gerçekleştiren Kökten ve ekibi mağaranın beş farklı tabakadan oluştuğunu bilim dünyasına sunmuşlardır.⁴¹

³⁸ Kartal, 2009: 91.

³⁹ Kartal, 2009: 93.

⁴⁰ Kartal, 2009: 92.

⁴¹ Kartal, 2009: 91.

1959 yılından sonraki yapılan kazılarda en üst seviyesinde, Geç Neolitik/ Erken Kalkolitik mezarların⁴² ortaya çıkmasıyla Bakır Çağ tabakası kaldırılmış ve yerleşimin geç tabakası, Geç Neolitik/ Erken Kalkolitik olarak belirtilmiştir. Diğer yıllarda yapılan kazılar sonucunda, günümüz bilim dünyası tarafından kabul görmekte olan Öküzini Mağarasının stratigrafisi üç ana tabakadan oluşmaktadır.⁴³

Üç ana döneme ev sahipliği yapmış olan Öküzini Mağarasında uzun yıllar birçok eser açığa çıkarılmıştır. Dönem insanların ihtiyaçları doğrultusunda kullandıkları aletlerin bir kısmı kazılarda açığa çıkarılmıştır. Tez çalışmasının konusu olan boğa kültüne ait iki adet buluntuya rastlanılmıştır. Bunlardan en önemlisi ve mağaranın isim sahibi öküz gravürünü önümüze sadece Kökten' in çıkarmış olduğu mulajdan sayesinde ulaşabilmiştir.⁴⁴ Katalog 1 olarak değerlendirilen kaya duvar resminde iri yapılı bir boğa ile boğanın baş hizasında uzun saçlı bir kadının silüeti bulunmaktadır.⁴⁵ Günümüzde mağara içindeki hiçbir kaya duvarında gravürün tespit edilememiş olması doğa olaylarına ya da zaman aşımına uğramış olabileceği düşünülmektedir.

Boğa tasvirli olan bir diğer eser ise MÖ 13.000 ve sonrasına tarihlendirilen bir çakıl taşıdır. Bu çakıl taşı üzerine kazıma tekniğiyle yapılmış olan öküz tasvirinin arka bacağına çizikler bulunmaktadır. Öküzün gövde kısmında ise mızrak tutan bir kol görülmektedir (Katalog 2).⁴⁶ İlk görünüşte hayvan av sahnesi olarak algılansa da aslında yaban öküzleriyle yapılmakta olan ritüel sahnesi tasvir edilmiştir. Paleolitik dönemde sıklıkla kullanılan yaban öküzü ritüeli, öküzün belli bir kurallar bütünüyle öldürülüp sonra yine belli kurallar eşliğinde tüketilmektedir. Bu tipteki betimlemeler, Avrupa'nın Geç Üst Paleolitğinde kısmı olarak karşımıza çıksa da Levant bölgesi Epi-Paleolitğinde ve Neolitik Döneminde tasvir edilmemiştir. Anadolu topraklarında ise en yakın örneği, Çatalhöyük kazılarında bulunmuş olan 'boğa avı' sahnesidir.⁴⁷

3.2. Neolitik Dönem

MÖ 10.000 ile MÖ 5.500 yılları arasına tarihlendirilen Neolitik Dönemdeki boğa tasvirleri, Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönemde, Göbeklitepe kutsal alanındaki steller üzerindeki kabartmalarda ve Hallan Çemi' deki konutlara yerleştirilen boynuzlu kafatasları gibi eserlerde karşımıza çıkmıştır. Çanak-Çömlekli Neolitik Dönem evresinde de duvar resimleri, boynuzlu kafatasları ve seramik üzerinde görülmektedir. Dönemdeki boğa kültü çoğunlukla yabani boğaların başları ya da boynuzlarının önemli konutlar içinde kullanıldığı bilinmektedir. Boğa boynuzlarının kullanıldığı mekânlar, yerleşimde bulunan diğer konutlara göre daha büyük ve özel dekorasyona sahip sekiler

⁴² Kartal, 2009:102.

⁴³ I. Tabaka Geç Neolitik Dönem, II. Tabaka Kalkolitik Dönem ve III. Tabaka Epi-Paleolitik Dönem

⁴⁴ Kartal,2009:110.

⁴⁵ Kökten, 1961: 92.

⁴⁶ Kartal,2009:112.

⁴⁷ Hodder, 2019: 156.

üzerine koyulmuş olması, hem mekânın önemini hem de belli bir tören için koyulmuş olduğunu anlatmaktadır.

Aşağıda Neolitik Dönemdeki boğa kültürünün varlığı bilindiği yerleşimler incelenmiştir.

3.2.1. Hallan Çemi

Batman ilinin yaklaşık 50 km kuzeyinde Kozluk ilçesine bağlı Kaletpe köyü sınırlarında bulunan Hallan Çemi, avcı-toplayıcı olan halkın yerleşik hayata geçmek için kullandıkları bir yerleşim olmuştur. Günümüzde Batman Barajı suları altında kalan yerleşimde 1991-1995 yılları arasında kurtarma kazıları yapılmıştır. Altı taş subasmanlı, üstü dal-örgü tipinde dairesel forma sahip basit kulübeler⁴⁸ olabileceği düşünülen mimari kalıntılarını rastlanan höyük, Erken Neolitik Dönemde domuz' un ilk evcilleştirildiği yerleşim olarak kabul edilmiştir. Tarımın yapılmış olabileceğini düşündüren hiçbir kalıntı bulunamamıştır.

Paleolitik Dönemden Neolitik Döneme geçişin en iyi gözlemlendiği yerleşimde, '1 Nolu Kamu Yapısı' adı verilen mekânda, o zamanlar girişin karşısındaki duvarda asılı duran bir yaban sığırtı kafatasına rastlanılmıştır.⁴⁹ Aynı mekân içinde ateşin etkisiyle bozulmuş taş ve hayvan kemikleri, boynuzları ile birlikte üç tane koyun kafatası ve bu alanda yemek ve içecekleri hazırlamak için kullanılmış olabileceği düşünülen çok sayıda üzeri bezemeli taş kâseler ile plastik süslemeli havanelleri yapılan kazılar sonucunda açığa çıkarılmıştır.⁵⁰

Bu durumda Hallan Çemi' de halkının, ritüelleri toplu şekilde yaptığı ve yerleşimdeki boğa kültürünün ise Neolitik Dönemde esas alınan boğa boynuzu/bukranion kutsallığını benimsemiş olabileceği düşünülmüştür (Katalog 3-4).⁵¹

3.2.2. Göbeklitepe

Tarihin ilk tapınağı olarak bilinen Göbeklitepe, Şanlıurfa ilinin 18 km kuzeydoğusunda Örencik köyü sınırlarında bulunan ve yerleşimden ziyade bir kült merkezidir. En erken evresi Epi-Paleolitik Dönemden başlayan ve Erken Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönemde, avcı-toplayıcılar tarafından inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. 1963 yılında keşfedilen höyük, 1995 yılında Klaus Schmidt başkanlığında kazıları yapılmaya başlanmıştır. Yapılan taramalar sonucunda yerleşimde üç ana yapı katmanına rastlanılmıştır.⁵²

⁴⁸ Michael Rosenberg, "Hallan Çemi", Edt. Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen, Peter Kuniholm, The Neolithic In Turkey New Excavations & New Research 1: The Tigris Basin, İstanbul, 2011, s.70.

⁴⁹ Michael Rosenberg, "Hallan Çemi", Edt. Nezih Başgelen, Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, 2007, s.84.

⁵⁰ Rosenberg, 2007: 85.

⁵¹ Rosenberg, 2011: 74.

⁵² Bilal Toprak, Din Arkeolojisi ve Göbeklitepe Disiplinler Arası Eleştirel Bir Yaklaşım, İstanbul, 2020, s.204.

Göbeklitepe yerleşiminde yapılan jeofizik araştırmaları sonucunda kazısı tamamlanan dört dairesel yapının yanı sıra 20 yuvarlak yapının daha olduğu⁵³ sonucuna ulaşılmıştır. Yerleşimde, en eski mimari kalıntıların bulunduğu yapı katmanı, Geç Çanak-Çömleksiz Neolitik Döneme tarihlendiren III. tabaka olarak bilinmektedir (MÖ 10.000). Bu yapı katmanında anıtsal boyutlarda olan kireçtaştan yapılmış ‘T’ şeklindeki Göbeklitepe dikilitaşları, bir çember üzerine dizili gruplar halinde, ortada aynı türde yapılmış ama özel bir öneme ve boyuta sahip karşılıklı duran iki merkez dikilitaşa bakacak şekilde düzenlenmiştir.⁵⁴ Üzerlerinde belirli hayvan çeşitleri sembolleştirilerek anlatım kullanılmıştır. Geç Çanak-Çömleksiz Neolitik Döneme tarihlendirilen II. tabakada ise yine T formunda üzerlerinde kabartma bezemeli megalitikler ile taş heykeller ve pişmiş topraktan yapılmış küçük objelere rastlanılmıştır. II. tabakanın sonunda bir toprak katmanı ile doldurulan ve kutsal yerleşim alanı sonraki dönemlerde önemini yitirmiştir.⁵⁵ Üzerlerinin niçin kapatıldığı, o inanca sahip halk tarafından mı yoksa karşıt inançlara sahip halk tarafından mı kapatılmış olduğu sorularına yanıt bulunamamıştır.

Göbeklitepe kutsal alanının en önemli buluntuları, T formuna sahip yekpare dikilitaşlardır. Güneydoğu Anadolu bölgesine ve Erken Neolitik Dönemlerine özgü olan dikilitaşların üzerinde genellikle yırtıcı hayvanlar betimlenmiştir. Dikilitaşların üzerine niçin hayvanların betimlendikleri, betimlenen hayvanların neye göre tercih edildikleri, birçok bilim insanı tarafından merak konusu olmuş ve bu konularda değişik hipotezler ortaya atılmıştır.⁵⁶

A mekânında *Dikilitaş 2* olarak isimlendirilen T formundaki stelin, güneydoğuya bakan tarafında boğa, tilki ve turna kuşu betimlemesi bulunmaktadır. Yüksek kabartma tekniğinde yapılmış ve boynuzları aşağı bakan boğanın, baş kısmı cepheden işlenmişken gövdesi ise profilden verilmiştir. Boğanın altında ise bir erilliği vurgulanan tilki ile yırtıcı kuş türleri arasında değerlendirmeyen turna kuşu betimlenmiştir. Aynı dikilitaşın batıya bakan yan yüzünde sadece bukranon tarzında bir boğa başı betimlenmiştir. Cepheden işlenmiş olan boğa başının boynuzları yine aşağıya bakar pozisyonundadır (Katalog 5).⁵⁷

D mekânında, P20 numaralı büyük bir kısmı mekânın çevre duvarı içinde olan dikilitaşa da bir boğa tasvir edilmiştir. Mekânın içine bakan yan yüzeyinde, aşağıya doğru kıvrılan ve bir boğa ile karşı karşıya duran yılan resmedilmiştir. Ortadaki boğanın baş kısmı cepheden işlenmiş durumda iken gövdesi profilden verilmiştir. Yılan ile boğanın karşılıklı olarak verilmesi dikkat çekerken yılanın saldırı pozisyonunda olduğu

⁵³ Jak Yakar, Eski Anadolu Toplumunun Arkeolojideki Yansımaları Cilt I: Neolitik ve Kalkolitik Çağ Topluluklarının Sosyo-Ekonomik Yapıları, İnanç Sistemleri ve Teknolojileri, İstanbul, 2014, s.47.

⁵⁴ Klaus Schmidt, Göbekli Tepe Yuvarlak Yapılar ve Kabartmalar, 1200 Yıl Önce Uygarlığın Anadolu’dan Avrupa’ya Yolculuğunun Başlangıcı Neolitik Dönem, İstanbul, 2007, S.34.

⁵⁵ Schmidt, 2007: 34.

⁵⁶ Yakar, 2014: 48.

⁵⁷ Schmidt, 2007: 178. /Toprak, 2020: 279.

boğanın ise ayaklarının bükülmüş şekilde verilmesi aralarındaki mücadeleyi anlamış olabileceği düşünülmektedir.⁵⁸ Dikilitaşın en altında ise kısmen tahrip durumda olan tilki kabartması bulunmaktadır (Katalog 6).⁵⁹

Dikilitaşlar üzerinde birden fazla hayvan ve stilize edilmiş objeler kabartma şeklinde işlenmiştir. Dikilitaşlar üzerinde işlenmiş olan bu kavramların birbiriyle bir anlamı tam olarak anlaşılamamakla birlikte Göbeklitepe dikilitaşları üzerindeki boğa betimlemeleri, boğanın eril enerjisini yansıtmaktadır.

3.2.3. Mezraa Teleilat Höyüğü

Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde bulunan höyük, 1989 yılında tespit edilmiştir. 1998 yılında Mehmet Özsait başkanlığında araştırması yapılan yerleşim 2000 yılında Şanlıurfa Müze Müdürlüğüne kurtarma kazılarına başlanılmıştır.⁶⁰

Mezopotamya sınırları içerisinde bulunan höyüğün IV kültür tabakası bulunmuştur. En erken evresi Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem olan yerleşimde, Halaf kültürüne ait kalıntılar görülmüştür.

Mezraa Teleilat Höyüğü kazılarında, konu kapsamında değerlendirmeye alabileceğimiz IIc tabakasında 2 adet pişmiş toprak boğa heykeli bulunmuştur.⁶¹ Katalog 7 olarak değerlendirilen figürinin arka ayakları noksanıdır. Daha çok oturur pozisyondaymış gibi anımsanan eserin sağ boynuzu onarım görmüş ve boynuzları hilal formunda işlenmiştir. Katalog 8'de sağ boynuz ucu ile sol ön ayağı eksiktir. Tahribattan dolayı tıknaz durumda olan eserin boynuzları hilal şeklinde betimlenmiştir.

3.2.4. Çatalhöyük

Anadolu'nun en büyük ve en nüfuslu Neolitik yerleşimlerden biri olarak kabul edilen Çatalhöyük, 1958 yılında James Mellaart tarafından keşfedilmiştir.⁶² Konya il sınırları içinde bulunan höyük, İç Anadolu'daki göllerin kuruması ile ortaya çıkan verimli topraklar üzerine kurulmuştur. Önemli bir tarım yerleşimi olan Çatalhöyük halk, geçimlerini tarım ile sağlamaktadır.

Neolitik dönemdeki köy algısının ilk örneği olan yerleşimde konut olarak kullanıldığı düşünülen yapıların, neredeyse hepsinin aynı temel plana göre inşa edildikleri yapılan kazılar sonucunda ortaya koyulmuştur.⁶³ Ana maddesi kil olan ve içerisine saman ve saz parçaları eklenerek güneşte kurutulup sağlamlaştırılan dikdörtgen

⁵⁸ Toprak, 2020: 263.

⁵⁹ Schmidt, 2007: 206.

⁶⁰ Mehmet Özdoğan, "Mezraa-Teleilat", Edt. Nezih Başgelen, Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, 2007, s. 189.

⁶¹ Mehmet Özdoğan, "Mezraa- Teleilat", Edt. Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen, Peter Kuniholm, The Neolithic In Turkey New Excavations & New Research 2: The Euphrates Basin, İstanbul, 2011, s.248-249.

⁶² Hodder, 2019: 7.

⁶³ Hodder, 2019: 7-9.

formdaki kerpiçler, duvarlarda kullanılmıştır. Dış tehditlerden korunmak ve doğal sur görevini üstlenen yapılar, birbirlerine bitişik olarak inşa edilmiştir. Yapılara girişler, tavandan sağlanmaktadır. Evin güney duvarının üzerinden mekânın içine doğru bir merdiven indiği düşünülmektedir.⁶⁴ Bu merdivenlerin hemen dibinde, kısmen duvarların içine yapılmış büyük kubbe biçimli fırınlar ya da ocaklar⁶⁵ bulunmuştur. Evin kuzey ve doğu duvarlarında, platformlar ve sekiler yer almaktadır.

Çatalhöyük yerleşiminden ayrı bir yerine konumlandırılmış nekropol (mezarlık) alanı bulunamamıştır.⁶⁶ Genellikle ölülerine yaşadıkları evlerde özel bir platform oluşturularak yapılmış sekilere defnetmektedirler. Bazen ise ölen bireylerin kafalarını vücutlarından ayırarak ölü evi denilen leş yiyebilen hayvanların ulaşamayıp sadece böcek ve kuşların ulaşabileceği yüksek platformlara taşımakta ve cesetleri, kemikleri ve kuru bağları kalıncaya kadar orada bırakmaktadırlar. İskelet haline gelen cesetler daha sonra eve getirilerek duvarların ön tarafında bulunan özel platformlara gömülmektedir.⁶⁷ Bu ölüm ritüeli adı verilebilecek olay döngüsü, açığa çıkarılan duvar resimlerinde de yansıtılmıştır. Hatta IV. tabakada stilize edilmiş kafatasları ve ölü kemiklerinin bulunduğu mahzeni yansıtan duvar resmi ele geçmiştir.⁶⁸

Çatalhöyük'te yaşamış olan halk günlük ya da özel olarak kabul gördüğü birçok anlarını duvarları resmetmiştir. Duvar resimlerinin bulunduğu mekânlar, normal mekânlardan ziyade dini ve kültürel açıdan önem arz eden mekânlar olabileceği ön görülmektedir.⁶⁹ Mekânların iç bölümlerinde, kuzey, doğu ve bazen de batı duvarlarına bitişik olarak inşa edilen yükseltilmiş tabanların bir kısmı hayvan figürlerini andıran iki boyutlu kabartmalar ve resimlerle ve yabani sığır ve diğer boynuzlu hayvanların sıvalı kafatasları ile süslenmiştir.⁷⁰

Boğa kültürünün duvar resimlerine yansımaları ise bir av sahnesi olarak yansımaktadır.⁷¹ Bu duvar resminin gerçekten bir av sahnesi mi olduğu yada yabani bir boğanın etrafında ritüel amaçlı dans mı ettikleri sorusu bilim dünyasında hala bir yanıt bulamamıştır. Devasa boyutta resmedilmiş bir yabani boğasının hemen alt kısmına, ayaklarının altında işlenmiş olan iki tane geyik betimlenmiştir. Geyiklerin etrafta bulunan insanlardan küçük olarak işlenmiş olmaları, halkın geyiklerden korkmadıkları için mi küçük yaptıkları ya da geyiklerin kendilerinden uzakta olduklarını mı küçük

⁶⁴ Mellaart, neredeyse her evin güney duvarı üzerinde görülen çapraz işaret izini bir zamanlar burada duran bir merdiven izi olarak yorumlamıştır. (Balter, 2008;34.)

⁶⁵ Balter, 2008;35.

⁶⁶ James Mellaart, Çatalhöyük: Anadolu'da Bir Neolitik Kent, İstanbul, 2003, s.150.

⁶⁷ Mellaart, 2003: 151.

⁶⁸ Mellaart, 2003: 153.

⁶⁹ Yakar, 2014: 132.

⁷⁰ Yakar, 2014: 133.

⁷¹ Hodder, 2019: 156.

ebatlarda işledikleri sorunun cevapları bulunamamıştır. Boğanın etrafında ise çok sayıda silüet olarak işlenmiş insanlar resmedilmiştir (Katalog 9).⁷²

Çatalhöyük yerleşimin de çok sayıda gerek duvar resimlerinde gerekse objeler üzerindeki kabartmalarda çok farklı hayvan tasvirleri kullanılmıştır. Bu durum halkın hayvanlarla olan bağlantılarına açıklık getirebilir. Çatalhöyük de sıklıkla görülen bir diğer önemli unsurlar ise yapıların temellerine kafatası koyulmasıdır. Mekânların duvarlarına oturtulmuş bir boğa başı ile boynuzları, en az 11 boynuzla birlikte birden fazla boğaya ait kafatasları ve boğa boynuzlarının yer aldığı bir seki açığa çıkartılmıştır (Katalog 10-12).⁷³

Çatalhöyük yerleşiminde büyük oranda boğa kültürünün yansımaları bulunmuştur. Yerleşimde boğa tasvirleri, boğa başları ya da boynuzları ile atfedilmektedir. Ama bu durum sadece yabani boğalar için geçerlilik göstermekte ve tarım ile tanışan halk artık boğayı evcilleştirmiş ve onu birçok alanda kullanmaya başlamıştır.⁷⁴

Çatalhöyük boğa kültürü, genellikle Erken Neolitik Dönemde duvarlara av sahnesi olarak yansıtmaktayken Orta Neolitik ve Geç Neolitik dönemlerde ise boğa boynuzlarının mekânlarda özel bir amaç için kullanıldı bilinmektedir. Bu durum aslında Neolitik Dönemle hayvanların evcilleştirmeye başlaması ve zamanında korktukları hayvanları artık halkın bir arada olduğu(?) şölen ya da ritüellerde yiyecek olarak tüketerek onlardan korkmadıklarını ispatlar niteliktedir. Belki de önceki dönemlerde o boğayı avlamak için can veren atalarını da bu şekilde anmıştı olabilirler.

Çatalhöyük yerleşimindeki boğa kültürü, duvar resimlerine ve kerpiçten yapılaş (ikincil kullanım yapılmış) boğa başı ve boynuzları ile yansıtılmıştır.

3.2.5. Köşk Höyük

Niğde'nin Bor ilçesinde bulunan höyük, 1916 yılında keşfedilmiştir. İlk kazısına 1981 yılında başlanılan höyükte IV ana tabaka bulunmaktadır. Kireçtaşı kayalıktan oluşan yükseltinin kuzey yamacına konumlandırılan höyüğün I. ve II. tabakaları İlk Kalkolitik/ Geç Neolitik dönemlerine, III. tabakası ise Erken Neolitik dönemlerine tarihlendirilmiştir.

Su kaynağına yakın konumda olan yerleşim, verimli topraklara sahiptir. Kesintisiz Neolitik ve Kalkolitik dönemlerde iskân gören yerleşimde U. Silistreli 'ye göre, önemli bir obsidiyen merkezi olup Neolitik ve Kalkolitik dönemlerde obsidiyen ticareti yapılmıştır.⁷⁵

⁷² Hodder, 2019: 156.

⁷³ Hodder, 2019: 161-173-137.

⁷⁴ Yerleşimde birçok boğaya ait kemik kalıntılarının bulunmasından dolayı boğayı beslenmek amacıyla kullanmış olabilirler.

⁷⁵ Uğur Silistreli, "1987 Köşk Höyükleri", X. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, 1988, s.367.

Ana Tanrıça ve boğa kültünün hâkim olduğu yerleşimde, özellikle III. tabakada çok sayıda boğa tasvirlerinin bulunduğu seramikler ve seramik parçaları ele geçmiştir. Genellikle kapların gövdelerine betimlenen boğa ya da ineklerin vücutları alanı doldurabilmek amacıyla geniş ve olduğundan uzun olarak betimlenmiştir. Vücutları profilden başı ise cepheden işlenen eserlerin yüzleri uzun- ince, boynuzları ise hilal formunda verilmiştir (Katalog 13-16).⁷⁶

Değerlendirilen seramik parçaları içinde sadece boğa başı tasvirleri de bulunmaktadır. Katalog 17-18⁷⁷ ve Katalog 21⁷⁸ olarak değerlendirilen boğa başları stilize edilmiş durumdadır. Boynuzları yüze oranla oldukça büyük işlenmiştir. Hilal formunda betimlenmiş olan boynuzlarının altında kulakları kaşık gibi verilmiş ve yüzü sivriltilerek burnu düz bir şekilde kesilmiş durumdadır. Katalog 19-20'da⁷⁹ boğa başlarının, boynuzlarının uçları noksan durumda olup sadece boğanın yüzünün tasvir edildiği seramik parçalarıdır.

Köşk Höyük yerleşiminde değerlendirmeye alınan boğa tasvirli eserlerin içerisinde bütün kap, Katalog 22'deki eserdir.⁸⁰ Düz dudaklı, geniş gövdeli ve düz dipli olan kabın üzerinde peş peşe dizilmiş boğa kabartmaları bulunmaktadır. Boğadan çok ineğe benzeyen hayvanın boynuzları bulunmamaktadır. Kaşık formunda kulakları olan hayvanın başı yukarıya doğru betimlenmiştir. Boğalar tamamen profilden verilmiştir.

3.3. Kalkolitik Dönem

Anadolu'da MÖ 5.500- MÖ 3.200 yılları arasında yaşanmış olan Kalkolitik Dönem, insanoğlunun taş malzemeli aletlerin yanında pişmiş topraktan yapılmış aletler ve madeninde kullanmaya başladığı dönemdir.

Erken ve Geç olarak iki alt başlıkta incelenmekte olan Kalkolitik Dönemdeki boğa tasvirleri, çoğunlukla seramikler üzerine kabartma şeklinde işlenmiştir. Stilize edilmiş olarak kullanılan bu tasvirlerin kullanım amaçları yerleşimler arasında değişiklik göstermekte ve dönem modası olarak ele alınmış olabileceği düşünülmektedir.

3.3.1. Tepecik/Çiftlik Höyüğü

Niğde ili Çiftlik ilçesi sınırları içerisinde kalan yerleşim, Hasan Dağı, Melendiz Dağı, Keçiboyduran Dağı, Bozdağ ve Göllü Dağının çevrelediği ovada bulunmaktadır. İlk kez 1966 yılında Ian Todd tarafından keşfedilip bilim dünyasına tanıtılan Tepecik Höyük, diğer yerleşimlerle karışmaması için '*Tepecik- Çiftlik Höyüğü*' olarak

⁷⁶ Atak, 2012: 144- Silistreli, 1988: 366.

⁷⁷ Atak, 2012: 145- Silistreli, 1988: 366.

⁷⁸ Silistreli, 1988: 367.

⁷⁹ Silistreli, 1988: 366.

⁸⁰ Silistreli, 1988: 367.

adlandırılmıştır.⁸¹ Yerleşimdeki kazı çalışmaları 2000 yılında başlatılmış olup halen devam ettirilmektedir. Yapılan bilimsel kazılar ışığında dört yapı tabakası tespit edilen höyüğün en üst katmanında Geç Roma-Bizans dönemlerine ait birkaç mezar kalıntısına rastlanılmıştır. Yerleşimin kuzeydoğu kesitinde Geç Kalkolitik döneme ve kazıları tamamlanmış alanın tümünde İlk Kalkolitik ve onun hemen altında ise Neolitik dönem tabakaları açığa çıkarılmıştır.⁸²

İlk Kalkolitik Döneme tarihlendirilen III. kaplar kırmızı astarlı, boyunlu ve karineli çömleklerle karineli daralan ağızlı kaplar üzerinde; sığır, geyik ve eşek gibi yabani hayvanlar alçak kabartma tekniğinde betimlenmiştir. Üzerlerinde boğa/sığır tasvirleri bulunan ve değerlendirmeye alınan kabartmalı seramikler parça haldedir. Kabın gövde ve omuz kısmına ait olan bu seramik parçalarında en önemli ayırım, kabın omuz kısımlarındaki peş peşe boğa ve dağ keçileri kabartmalarıdır (Katalog 24).⁸³ Baş cepheden vücudu profilden işlenmiş olan boğa kabartmasının boynuzları hilal formundadır. Boğanın önünde duran dağ keçisi ise tamamen profilden işlenmiştir. Katalog 25⁸⁴ olarak numaralandırılan bir diğer seramik parçasında ise arka arkaya hayvanlar betimlenmiştir. Ön taraftaki hayvanın kalçası ve kuyruğu görülmektedir. Kısa bir kuyruğa sahip olan bu hayvan ne olduğu belli değildir. Arkasındaki hayvanın ise sadece boynuzları ayırt edilmektedir. Yerleşimde bulunan boğa kabartmalarına benzetmesinden dolayı betimlenen hayvanın boğa olduğu düşünülmüştür.

Katalog 26⁸⁵ olarak değerlendirilen eser, tam bir kaptır. Omuzunda karşılıklı iki tane boğa başı(?)⁸⁶ aplike edilmiştir. Katalog 27⁸⁷, Katalog 28⁸⁸ ve Katalog 29⁸⁹ olarak değerlendirmeye alınan eserler, gövde parçası üzerinde, ayakları vücuduna oranla çok ince ve kısa durumda verilmiş, baş cepheden, vücudu ise profilden işlenmiş tek bir boğa bulunmaktadır.

Tabaka III' de bulunan ve aynı tipte işlenmiş olan boğaların, kabın gövdesini doldurabilmek için gövdeleri olduğundan daha uzun ve geniş olarak işlenmiştir. Başlarının cepheden verilmesi ve boynuzlarına dikkat çekmesi ise Neolitik Dönemdeki boğa boynuzlarına verilen önemin bir devamı niteliğinde olabileceği ve gücü simgelemek amacıyla yapıldığı düşünülebilir.

⁸¹ Erhan Bıçakçı ve Erol Faydalı, "Tepecik-Çiftlik 2000 Yılı Çalışmaları", 23. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.2, 2002, s.30.

⁸² Erhan Bıçakçı vd., "Tepecik-Çiftlik", Anadolu'da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya Yayılımı Türkiye'de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, 2007, s.237-238.

⁸³ Atak, 2012: 63.

⁸⁴ Atak, 2012: 63.

⁸⁵ Atak, 2012: 63.

⁸⁶ Burun yapısı bir boğadan ziyade domuza benzemektedir.

⁸⁷ Atak, 2012: 63.

⁸⁸ Atak, 2012: 63.

⁸⁹ Atak, 2012: 63.

3.3.2. Hacılar Höyük

Burdur ilinin batısında, Burdur Gölü'nün yaklaşık 4 km güneybatı ucundan bulanan höyük, J. Mellaart tarafından 1956 yılında keşfedilmiştir. 1957-1960 yılları arasında Mellaart başkanlığında ilk bilimsel kazıları yapılmıştır.⁹⁰ Aynı zamanda göller bölgesinin ilk bilimsel kazısı da Hacılar Höyük kazıları ile başlamıştır.

J. Mellaart yapmış olduğu kazı sonucunda, Hacılar XVI yapı katmanından oluştuğunu ve bu yapı katmanlarının I-VII evrelerinin Çanak Çömleksiz Neolitik Döneme ait olduğu kanaatine varılmıştır.⁹¹

1989 yılında Hacılar Höyük, Refik Duru başkanlığında tekrar başlayan Hacılar kazıları, yapılan çalışmalar sonucunda Hacılar Höyüğün yine IX yapı katından oluştuğu fakat en erken evrenin ise Erken Neolitik Dönem olduğu belirtilmiştir.⁹²

Hacılar seramiğindeki gerek formsal gerekse üzerlerindeki renk ve bezemelerin özgünlüğü açısından bölgenin tarihine ışık tutmakta ve pişmiş toprak kaplarının yerli üretim olduğunun bir kanıtı şeklindedir. Hatta diğer bölgelerdeki çağdaş yerleşimlere de ihracat edildiği öngörülmektedir.

Üzerlerindeki motiflerle de özgünlük oluşturan ve dönemin moda algısını başlatmıştır. Genellikle Geç Neolitik Erken Kalkolitik Dönemlerdeki motifler stilize edilmiş boğa boynuzları/ bukranion olarak literatüre geçmiştir (Katalog 31-35).⁹³

Hacılardaki boğa kültürünün bir diğer yansıması da yine seramik üzerine kabartma tekniğinde yapılmış boğa başlarıdır. Katalog 30'da⁹⁴ tutamak olarak kullanılan boğa başı kabartması, Göller Bölgesinde bulunan Kuruçay yerleşiminde de aynı işlevde kullanılmıştır. Katalog 36'da⁹⁵ değerlendirilen seramik parçası üzerinde ise stilize edilmiş boğa başı bulunmaktadır.

3.3.3. Kuruçay Höyük

İsmi, köyün, içinden geçen ve sadece sağanak yağışlarda sel sularının aktığı dereden almış olan Kuruçay köyü, Burdur il merkezinin 15 km batısındadır. Höyük ise Kuruçay köyünün yaklaşık 1.5 km güneybatısına konumlandırılmıştır. Yaklaşık 90 m. çapında olan höyük, Burdur gölünü çevreleyen tepelerden birinde bulunmakta ve denizden yüksekliği 960 m., Burdur gölünden yüksekliği ise 110 m. olarak bilinmektedir.⁹⁶

⁹⁰ Refik Duru, "The Neolithic of the Lakes Region", The Neolithic in Turkey, İstanbul, 2012, s.1

⁹¹ Duru, 2012: 1-2.

⁹² Duru, 1989: 3.

⁹³ Çevik, 2009: 567.

⁹⁴ Atak, 2012: 63.

⁹⁵ Duru, 2012, 37.

⁹⁶ Duru, "Kuruçay Höyük I 1978-1988 Kazılarının Sonuçları Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ Yerleşimleri, Ankara, 1994, s.1.

İlk kez 1964 yılında Judith Birmingham tarafından keşfedilen yerleşim, 1972-1975 yıllarında Burdur Müze Müdürlüğü ve Mehmet Özsait işbirliği ile yüzey araştırmaları yapılırken 1978 yılında ise Refik Duru başkanlığında kazıları başlatılmıştır.⁹⁷ 1988 yılına kadar devam etmiş kazılar sonucunda yerleşimde; Neolitik Dönem, Kalkolitik Dönem ve İlk Tunç Çağı gibi dönemlerden oluşan XIII yapı katmanına rastlanılmıştır.⁹⁸

Bu bölümde Kuruçay yerleşiminde ele geçen Kalkolitik dönem eserlerinde boğa kabartmaları ve figürinleri değerlendirilecektir. Bir yerleşimde, dönemleri birbirinden ayrılmak mümkün olamayacağı için bölüme Geç Neolitik yapı katmanında ele geçmiş olan eserlerle başlatmak daha doğru olacaktır. Kuruçay Höyükte, Erken Neolitik' ten başlayarak Erken Kalkolitik Döneme kadar devamlılık göstermiş olan seramik kültürü kazı ekibince gruplara ayrılmıştır.⁹⁹ Seramiğin hamur rengi, yapısı ve içerik olarak farklılıkları göz önüne alınarak yapılmış olan bu ayırmada, Kuruçay seramiğinin gelişimini de sunmaktadır. Dönemler arası seramikler de gerek yapısal gerekse görüntü açısından iyileşmeler ve olumlu anlamda gelişmeler söz konusudur. Erken Neolitik Dönemde kaba ve standart haldeki seramikler Geç Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerde üzerinde, bant süslemeler, sembolik-fantastik soyut bezemeler, stilize edilmiş boğa boynuzları ve insan tasvirleri ile süslenerek daha ince formlar olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰⁰ Seramikler üzerindeki bezemelerde de dönemsel farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıkların nedenleri tam olarak açıklanamasa da seramik sanatçıların hayal güçlerini ve günlük faaliyetleri yansıtmış olabilir.

Seramikler üzerindeki süslemelerin yani sıra kulp ve tutamakları da dikkat çekicidir. Hayvan başı olarak işlenmiş olan tutamaklar genellikle boğa başı ve az sayıda yaban keçisi başı olarak tasvirlenmiştir. XII. yapı katı ile VII. yapı katı arasında ele geçen seramik tutamakları, hayvan başı plastiği ile stilize edilmiştir. Bu tipteki en eski örnekler, dikey delikli iri silindirik tutamaklardır. Üst uçlarından aşağıya sarkıtılmasıyla elde edilmiş iri boynuzlu boğa başlarını anımsatmaktadır (Katalog 37- 40).¹⁰¹

Sonraki dönemdeki boğa başı tutamakları ise boynuzları vurgulanmamış ve boğa başı olduğunu belli etmek adına başının iki yanına ufuk kabartılar yapılmıştır (Katalog 41-48).¹⁰² Kuruçay Höyükte ele geçen eserler içinde kabartmalı seramiklerde bulunmaktadır. Bu kabartmalı seramik parçaları boyutları gereği formları ile kullanım alanları tam olarak tespit edilememiştir. Yine bu grup içerisinde değerlendirilen Katalog 45¹⁰³, boğa başı olarak nitelendirilse de daha çok ziyade koçbaşına andırmaktadır.

⁹⁷ Duru, 1994: 1-2.

⁹⁸ Duru, 1994: 5-6.

⁹⁹ Duru, 1994: 19-59.

¹⁰⁰ Duru, 1994: 19-59 ve Duru, 1996: 25-44.

¹⁰¹ Duru, 1994: 63.

¹⁰² Duru, 1994: 63.

¹⁰³ Duru, 1994: 63.

Kuruçay seramik geleneklerindeki bir diğer boğa ve boğa başı kullanımı ise boyama tekniği ile seramik süslemeciliğinde kullanılmıştır. Yerleşimdeki seramik boyama işlemi, Geç Neolitik ve Erken Kalkolitik Dönemlerinde Göller Bölgesinde sevilerek kullanılan bir teknik olsa da seramik üzerindeki hayvan betimlemesi olarak genellikle boğa başı ve sadece boynuzları¹⁰⁴ olarak resmedilmiştir. Kırmızı veya beyaz astarlı kaplar üzerine fırça yardımıyla siyah boya ile süslenen seramiklerdeki desenler stilize edilerek farklılar ortaya koymuşlardır. Uçları kıvrık halde betimlenmiş bukranion/boğa boynuzlarının üzerinde yan yana getirilen üçgen formundaki desenler işlenmiştir. Katalog 50-57¹⁰⁵ arasındaki değerlendirmeye aldığım eserlerin hepsi fırça ile yapılırken sadece Katalog 58¹⁰⁶ olarak değerlendirdiğim eser, kazıma tekniği ile yapılmıştır. Siyah astar üzerine kazıma tekniğinde yapılmış eserin üzerindeki desende de farklılık görülmektedir. Diğerleri sadece stilize edilmiş boğa boynuzu olarak işlenmişken bu eserde, boynuz olarak işlenmiş desenin alt kısmında da devamı niteliğinde çift taraflı aşağı uzanan zikzak deseni bulunmaktadır.

Seramik süslemeciliğinde durumu, dönem sanatçılarının hayal güçleri olarak nitelendirmemiz yanlış olmasa gerek. Kuruçay Höyük’ teki kazılar sonucunda ele geçen seramik ve seramik parçaları ışığında boğa ve boğa başı kullanımı Geç Neolitik ve Erken Kalkolitik Dönemleriyle sınırlandırılmıştır. Yerleşimde Geç Kalkolitik ve sonraki dönemlerinde küçükbaş hayvan yansımaları daha fazla görülürken büyükbaş olarak kabul görülen boğa yansıması azalmış hatta hiç ele geçmemiştir. Bu durumu ise yerleşim halkının artık küçükbaş hayvancılık yapmış olabileceğini ve sanatçılarında bunlardan ilham alarak sanatı yönlendirmiş olabileceğini düşünmekteyim. Ele geçen birçok eser, günlük kullanım amacıyla yapıldığından boğanın bir kült yada ritüel aracı olarak görülmediğini söylemek zannımca yanlış olmasa gerek.

Kuruçay Höyük yerleşimi kazılarındaki bir diğer boğa kültü yansıması pişmiş topraktan yapılmış kaşıklarda/kepçelerde görülmektedir. Kaşık ve küçük kepçe olarak kullanılmış olabileceği düşünülen bu grup, Geç Neolitik Dönemden Geç Kalkolitik Döneme kadar işlevini sürdürmüştür. Bazı eserlerde aplike olarak uçlarına yapılmış olan hayvan başları görülürken bazılarında ise uç kısımları sivriltilmiş haldedir. Sap kısımları boğa başı olarak kabul görülen üç adet kaşık bulunmuştur. Katalog 59¹⁰⁷ olarak değerlendirilen eser, tam olarak bulunmuş ve baş kısmı hafif boynuzlu ve çene kısmı tahrip edilmiş durumdadır. Katalog 60¹⁰⁸ ise hazne kısmı kırık halde bulunmuşken sapı olarak kullanılan kısmında aşağıya eğilmiş halde aplike boğa başı betimlenmiştir. Son kaşık olarak değerlendirilen Katalog 61’in¹⁰⁹ sadece kulp kısmı ele geçmiştir. Boğa başının alenen belli olduğu eser diğerlerinde de ölçü olarak daha

¹⁰⁴ Duru, 1994: 63.

¹⁰⁵ Duru, 1994: 63.

¹⁰⁶ Duru, 1994: 63.

¹⁰⁷ Duru, 1994: 63.

¹⁰⁸ Duru, 1994: 63.

¹⁰⁹ Duru, 1994: 63.

büyüktür. Hafif kıvrık olarak verilen baş kısmı sanki aşağıya bakar durumdadır. Çene kısmı hafif sivri ve boynuzları karşıya doğru çıkıntılı olarak işlenmiştir.

Neolitik döneme tarihlendirilen ve yerleşimin XIII. yapı katmanından ele geçmiş bir diğer boğa yansımalı eser ise kemikten yapılmış kaşıktır (Katalog 62).¹¹⁰ Hazne kısmından yarı kırık halde ele geçmiş olan kaşığın ucunda özenle işlenmiş halde boğa başı betimlenmiştir. Yine aynı döneme tarihlenen bir diğer kemik kaşığın sadece uç kısmı ele geçmiştir (Katalog 63).¹¹¹

Yerleşimdeki bir diğer, boğa yansıması ise Geç Neolitik Döneme tarihlendirilen boğa başlı zoomorfik kap bulunmuştur (Katalog 64).¹¹² Arka ayakları ile kuyruğu kırık durumdaki eserin başı hafif boynuzlu olarak detaylandırılmıştır. İşlevinden dolayı pasif halde olan eserin, sırtında haznenin ağzı kısmı bulunmaktadır. Ağız kısmında ise karşılıklı iki adet, kabı asmış ya da taşımak amaçlı yapılmış delikler vardır. Eserde içine koyulan sıvıyı tekrar boşatmak ya da akıtmak için başka bir delik yapılmıştır.

Kuruçay Höyükte değerlendirme alınan boğa tasvirlerinin bulunduğu eserler, genellikle pişmiş toprak malzemelerinde oluşmaktadır. Bu durumun en önemli nedenlerinden bir tanesi eserlerin Geç Neolitik ile Erken Kalkolitik dönemlerine ait yapı katmanlarından ele geçmesinden kaynaklanmaktadır. Değerlendirilen eserlerin kullanım amaçlarına ve yerlerine göre değerlendirilirse, önemli bir konumu yada belli ritüel de kullanılmadığını hatta günlük kullanmak için tercih edildiği gözlemlenmiştir. Kuruçay Höyükte belli bir boğa kültürünün varlığı söz konusu değildir. Dönem sanatçılarının günlük hayatta boğa ile karşılaştıklarından dolayı boğayı ve boğa boynuzlarını eserlerine direk ya da stilize edilerek yansıtmıştır. Hatta Kuruçay höyükte boğa kültürünün yansımaları sadece Neolitik Dönem ile Erken Kalkolitik Dönemle sınırlı kalmış olup yerleşimin diğer dönemlerinde hiçbir yansımasına rastlanılmamıştır.

Değerlendirdiğimiz eserlerin, çok benzerleri Hacılar yerleşiminde de karşımıza çıkmıştır. Bu durum ise Kuruçay höyük, Neolitik ve Erken Kalkolitik kültür evreleri yerleşimlerinin, Hacılar yerleşimiyle¹¹³ çağdaş olmasıdır. Bundan dolayı ki iki yerleşimde de ele geçen birçok eser birbirine benzerlik göstermekte ve Göller Bölgesi dönem modası diyebileceğimiz algıyı ortaya koymaktadır.

¹¹⁰ Duru, 1994: 65.

¹¹¹ Duru, 1994: 65.

¹¹² Duru, 1994: 63.

¹¹³ Duru, Gedikli Karahöyük II: Prof. Dr. U. Bahadır Alkım'ın Yönetiminde 1964-1967 Yıllarında Yapılan Kazıların Sonuçları, Ankara, 2010, s.viii.

3.3.4. Höyücek

Höyücek, Burdur ilinin 45 km güneyindeki Bucak ilçesinin yaklaşık 4 km batısında konumlanmaktadır. Bucak ovasının batısında bulunan yerleşim, tarımdan dolayı büyük ölçüde tahrip edilmiş ve ovadan yaklaşık 4 m. yüksekliktedir.¹¹⁴

Sınırları tam olarak belirlenemeyen yerleşim, ilk kez James Mellaart tarafından keşfedilmiş. Daha sonra Mehmet Özsait tarafında yüzey araştırması yapılmış ve 1989 yılında Refik Duru başkanlığında kazıları başlatılmıştır.¹¹⁵ 1992 yılına kadar devam ettirilen kazılar sonucunda yerleşimde, dört farklı yapı katmanı tespit edilmiştir. Yapı katmanlarının isimlendirilmesi numara ve harflerle belirtilmeyip evrelerde açığa çıkarılan mimari kalıntıların nitelik ve işlevlerine uygun isimler kullanılmıştır. En erken evresi, Erken Neolitik Çağa denk gelen yerleşimde hiçbir mimari kalıntıya rastlanmadı için dönemdeki konutların, ahşap malzemedan yapılmış kulübeler olduğu düşünülmektedir.¹¹⁶ Höyücek'te yapılan kazılar sonucunda, ilk mimari kalıntılarına Tapınak Dönemi olarak adlandırılan ve Erken Neolitik Döneme tarihlendirilen evrede rastlanılmıştır. Kerpiçten yapılmış duvarlara sahip olan konutların içinde in-situ durumda birçok küçük eser ele geçmiştir. Bu eserlerin işlev ve durumları göz önünde tutularak konutların kutsal yapılar oldukları anlaşılmış ve evrenin ismine de '*Tapınaklar Dönemi*' adı vermişlerdir.¹¹⁷

Tapınaklar Döneminden sonraki evre, Kutsal Alanlar Dönemidir. Geç Neolitik ile Erken Kalkolitik Çağlarına tarihlendirilen bu evrede ise konutlara ait mimari kalıntılara rastlanılmamıştır.¹¹⁸ Daha çok birbirine paralel kalın kerpiç duvar kalıntılarına ve duvarların arasında sıvalı levha kaplı tabanlara rastlanılmıştır. Duvarların hemen önlerinde ise in-situ durumda pişmiş topraktan yapılmış küçük eserler ve kemik objeler ele geçmiştir. Bu durum ise Kutsal Alanlar Döneminde, yerleşimin iskân görmeyip daha çok tapınım amacıyla kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Yerleşimin, üst katmanları tarımdan dolayı yoğun tahrip edilmiş durumda olduğun üst tabakaların evreleri tam olarak saptanamamıştır. Kalkolitik Dönem ve sonrasına tarihlendirilen bu evre, kazı ekibince ise '*Karışık Birikim*' olarak adlandırılmıştır.¹¹⁹

Kazı çalışmalarına 1992 yılında son verilen Höyücek yerleşiminde ele geçen eserler arasında, boğa tasvirli eserlerde bulunmaktadır. Konu kapsamında değerlendirilen ilk eser grubu çanak çömlek grubudur. Kazı çalışmaları sonucunda dört ana grup içerisinde incelenen ve bilim dünyasına sunulan Höyücek çanak çömleklerinde

¹¹⁴ Refik Duru ve Gülsüm Umurtak, Höyücek 1989-1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları, Ankara, 2005, s.1.

¹¹⁵ Duru ve Umurtak, 2005: 2-3.

¹¹⁶ Duru ve Umurtak, 2005: 5.

¹¹⁷ Duru ve Umurtak, 2005: 6- 14.

¹¹⁸ Duru ve Umurtak, 2005: 19.

¹¹⁹ Duru ve Umurtak, 2005: 24-25.

boğa yansıması genellikle Hacılar ve Kuruçay höyüklerinde de olduğu gibi tutamaklarında ve kabartma şeklinde kapların gövde kısmına işlenmiştir.

Yerleşimdeki değerlendirme alınan eserlerde, dönem farkı olarak formlarında değişiklik görülmektedir. Tapınaklar Dönemdeki çanak-çömleklerin kulp veya tutamakları kabın ağız ya da boyun kısmına konumlanmaktayken (Katalog 65-69)¹²⁰ Kutsal Alanlar Dönemine ait parçalardaki kulplar genellikle boyun ve gövde kısmında bulunmaktadır (Katalog 70-72).¹²¹ Çoğu parça olarak ele geçen seramiklerin kulplarının karşılıklı mı yoksa tek taraflı mı olduğu bilgisine ulaşılamamaktadır. Değerlendirmeye alınan eserler arasında sadece birinde karşılıklı kulp olduğu bilinmektedir (Katalog 72).¹²²

Kutsal alanlar dönemine tarihlendirilen ve Katalog 73¹²³ olarak değerlendirilen ağız kısmında akıtacı bulunan çanağın, ağız kısmının diğer tarafında aplike boğa başı bulunmaktadır. Boynuzlu olarak belirtilen boğanın boynundan başlayıp kabın dibine kadar bir şerit kabartma uzanmakta ve burada 'T' şeklinde belirtilmiştir. Kabın dip kısmına yakın bir alanda, zikzak biçiminde başka bir kabartma daha bulunmaktadır. Özel olarak üretilmiş olduğu düşünülen bu kabın başka bir örneği daha bulunmamaktadır.¹²⁴ Bu durum da bu eserin, ritüel sunu kabı amacıyla kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Höyücek çanak-çömleği üzerinde boğa başı kabartmaları, genellikle seramiğin gövde kısmına yapılmıştır. Katalog 68- 69¹²⁵ olarak değerlendiren, Tapınaklar Dönemine ait eserlerdeki boğa başı kabartmalarının yüz hatları detaylandırmamış olsa da boynuzları havada ve hafif 'S' hareketi yapılmış şekilde vurgu yapılmıştır. Yerleşimin Karışık Birikim evresindeki boğa başı kabartmaları ise stilize edilmiş durumda vurgulanmıştır. Bu evreye ait olan ve Katalog 74¹²⁶ olarak değerlendirilen eser tam bir boğa başını andırırken Katalog 75-77' teki eserler¹²⁷ ise daha çok koç başını anımsatmaktadır.

Höyücek kazılarındaki boğa kültürünün yansıdığı bir diğer eser grubu da pişmiş toprak malzemeli kepçedir. Katalog 78 olarak değerlendirmeye alınan sap kısmı boğa başlı kepçe, Kutsal Alanlar Dönemine tarihlenmektedir.¹²⁸ Yerleşimdeki tek hayvan başlı kepçe olarak değerlendirilen eserin, benzerleri Kuruçay Höyükte de ele geçmiştir.

¹²⁰ Duru ve Umurtak, 2005: 57/ 65/ 81.

¹²¹ Duru ve Umurtak, 2005: 81/ 82.

¹²² Duru ve Umurtak, 2005: 82.

¹²³ Duru ve Umurtak, 2005: 73.

¹²⁴ Aynı formda ağızında akıtacı bulunan bir tane daha örnek bulunmuştur. Fakat bu örnekte boğa başı aplikesi yoktur. (Duru ve Umurtak,2005:Lev.74-1)

¹²⁵ Duru ve Umurtak, 2005: 65/ Duru ve Umurtak, 2005: 81.

¹²⁶ Duru ve Umurtak, 2005: 81.

¹²⁷ Duru ve Umurtak, 2005: 81.

¹²⁸ Duru ve Umurtak, 2005: 114.

Yerleşimde, gerek Tapınaklar Döneminde gerekse Kutsal Alanlar Döneminde birçok figürin vardır. Bu figürinlerin geneli çıplak kadın figürinleri¹²⁹ iken sadece iki adet hayvan figürini bulunmuştur. Tapınaklar Dönemine ve Karışık Birikim dönemlerine adet olan bu figürinlerin ikisi de boğa figürini olarak literatüre geçmiştir.¹³⁰ Tapınak Dönemine tarihlendirilen figürinin arka kısmı, sağ omuz-ayak kısmı ve boynuzları eksik durumdadır. Baş kısmı üçgen formda verilmiş olan boğanın yüz hattı detaylandırılmamıştır (Katalog 79).¹³¹ Karışık Birikim evresine tarihlendirilen eserin ise boynundan kırık sadece baştan oluşmaktadır. Küt boynuzlu, çizilerek belirtilmiş iri gözleri, çukurlaştırılmış burun delikleri detaylandırılmıştır (Katalog 80).¹³²

1989-1992 yılları arasında Höyücek yerleşimindeki kazı sonuçlarına göre yerleşimdeki boğa kültürünün tamamı pişmiş toprak malzemeli eserlerde görülmektedir. Değerlendirilen malzeme gruplarının çoğunluğu ise çanak-çömlek üzerindeki boğa başı kabartmalarıdır. Değerlendirmeye aldığımız eserlerin Kuruçay ile Hacılar Höyüklerinde de dönemsel olarak aynı örnekleri açığa çıkarılmıştır. Bu durum bölgede bulunan yerleşimler arası etkileşim açıklanabilir.

3.3.5. Arslantepe Höyük

Malatya il merkezinin yaklaşık 7 km kuzeydoğusunda bulunmuş olan Arslantepe, yaklaşık 4.5 hektarlık uzantılı ve 30 metre yüksekliğinde, Fırat'ın sağ kıyısından yaklaşık 12 kilometre uzaklıktaki bereketli Malatya Ovası'ndadır.¹³³

Arslantepe höyüğün Geç Hitit dönemdeki ismi '*Melid*' olarak bilinmektedir. Geç Kalkolitik Çağdan Demir Çağa kadar iskan gören yerleşim VII yapı katmanından oluşmaktadır. İlk kez 1932 yılında L. Daleporte tarafında kazıları yapılmaya başlamıştır.¹³⁴ Belli aralıklarda kazıları devam ettirilen Arslantepe Höyük, günümüzde Marcella Frangipane başkanlığında kazıları yapılmaktadır.

Geç Kalkolitik Döneme tarihlenen VI a tabakasında, bir kamusal yapı kompleks açığa çıkarılmıştır.¹³⁵ İçinde tapınakları ve konutun bulunduğu bu kompleksin duvarlarına, resimleri yapılmıştır. Dış odadan merkez odalara geçen iç avlunun duvarlarının her iki tarafında da güçlü sembolik unsurlarla ilişkilendirilen, hemen hemen aynı stilize antropomorfik figürler bulunmuştur.

Duvar resmi sahnesinden birinde, birbirlerine bakar durumda karşılıklı iki öküz betimlenmiştir (Katalog 81).¹³⁶ Stilize edilmiş olarak resmedilen öküzlerin ortasında yine stilize olarak işlenmiş bir hayat ağacı(?) resmedilmiştir. Sol taraftaki öküzün

¹²⁹ Ana tanrıça olarak değerlendirme alınmıştır (Duru ve Umurtak, 2005: 92-108.).

¹³⁰ Duru ve Umurtak, 2005:110/116.

¹³¹ Duru ve Umurtak, 2005: 110.

¹³² Duru ve Umurtak, 2005: 116.

¹³³ Frangipane, 2012: 968.

¹³⁴ Frangipane, 2012: 978-979.

¹³⁵ Harmankaya, 2012: 21.

¹³⁶ Frangipane, 2012: 979.

arsında küçük boyutta işlenmiş (muhtemelen düşük statüde olan) bir insan işlenmiştir. Elleri havada durur şeklide betimlenmiş olan bu kişi öküze bağlanmış olabileceği düşünülen bir araba ya da saban çekmiş olabileceği düşünülmektedir.¹³⁷ Stilize durumda işlenmiş olan figürler, Kalkolitik Dönemde öküzün tarımdaki işlevini göstermiştir.

3.3.6. Hassek Höyük

Bugün Atatürk Barajı suları altında kalmış olan Hassek Höyük yerleşimi, Şanlıurfa'nın yaklaşık 96 km kuzeydoğusunda bulunan Siverek İlçe sınırları içindedir. Fırat ırmağının kolu üstündeki Tille köprüsünün yaklaşık 3 km doğusundadır.

Hassek Höyük, ilk kez 1977 yılında Mehmet Özsait ve ekibi tarafından keşfedilmiştir. 1978 yılında İstanbul Alman Enstitüsü ile Münih Üniversite'nin ortak projesi olarak kazıları başlatılmıştır. 1986 yılına kadar devam eden kazılar sonucunda yerleşimde beş yapı katmanı tespit edilmiştir.¹³⁸

En erken tabakasının MÖ 4.binyılın sonlarında tarihlendirilen yerleşimin, Uruk ticaret ağının en kuzeyinde yer alan ileri karakollardan birisidir.¹³⁹ Uruk kültürünün net olarak görüldüğü bu yerleşimdeki en önemli eser; pişmiş toprak konilerden yapılmış duvar mozağının de bulunduğu üç odalı yapıdır.¹⁴⁰ Yapı, Mezopotamya geleneğine göre planlanmış ve inşa edilmiş Kuzey Suriye'deki yapılar ile benzerlik göstermektedir.¹⁴¹ Mezopotamya ile Anadolu sınırı üzerinde bulunan Hassek Höyük yerleşimde yaşamış olan halkın, çiftçi ve tüccarlardan oluşmuş olabileceği düşünülmektedir.

Yerleşimdeki boğa kültüne ait en dikkat çekici eser, kamu binasında olduğu düşünülen mekânda bulunan üzerinde peş peşe duran etrafı koni bezemeli duvar mozağıdır (Katalog 81).¹⁴² En erken mozaik yapımı tekniği olan eserdeki tüm malzemeler pişmiş topraktan yapılmıştır. Sol ön ve arka ayakları birer adım önde, yürüyormuş hissiyatı verilmiş olan boğalar, üzerlerinde yarım delikler bulunan yekpare bir levhadan yapılmıştır. Gözleri çukur ve etrafı dairesel olarak verilen boğaların, ağız kısımları detaylandırılmamıştır. Boynuzları yarım hilal formunda önde çıkıntı halinde durmaktadır. Boğaların bulunmuş olduğu platformun etrafı çerçeve formunda oluşturulmuş alt ve üstte birer yanlarda ise üçer tane olacak şekilde pişmiş toprak konilerden oluşmaktadır. Çerçevenin iç kısmında ve boğaların ayak araları haricinde alanın tamamında küçük pişmiş toprak bezemeler vardır.

¹³⁷ Frangipane, 2012: 979.

¹³⁸ Atak, 2012: 27.

¹³⁹ Yakar, 2014: 317.

¹⁴⁰ Harmankaya, 2012: 22-23.

¹⁴¹ Yakar, 2014: 317.

¹⁴² Sevin, 2014: 111.

Yerleşimdeki boğa kültürün yansıması olan bir diğer eser ise Geç Kalkolitik Döneme tarihlendirilen bir boğa figürinidir (Katalog 82).¹⁴³ Ayakları ve boynuzları noksan halde olan boğa figürini pişmiş topraktan yapılmıştır. Kuyruğu bulunmayan eserin, kalçası biraz çıkıntılı durumda olup beli vücuduna oranla inci durumdadır.

3.4. Tunç Çağ

Tarih öncesi devirlerden birisi olan Tunç Çağı dönemi, Anadolu topraklarında MÖ 3.200 ile MÖ 1.200 yılları arasında yaşandığı yapılan çalışmalardan anlaşılmıştır. İnsan denilen canlı bu dönemde işlemesi kolay olan tunç madeni ile tanışmış ve bununla beraber yaşamlarına yenilikler gelerek kullanılan ürünlerde de çeşitlilik artış göstermiştir.¹⁴⁴

Yeni standartların oluşturulduğu bu dönemde Anadolu toprakları üzerinde ilk beylikler kurulmuştur.¹⁴⁵ İlk Tunç Çağında kurulan beylikler Tunç Çağının sonlarına doğru imparatorluklara dönüşmüşlerdir.¹⁴⁶ Yeni sistemle beraber birçok alanda yenilikler başlamıştır.

Yeniliklerin bir tanesi de boğa tasvirlerinde görülmüştür. Boğa tasvirleri artık gerçeğe daha yakın olarak betimlenirlerken yeni bir algıyla bambaşka boyut kazanmıştır. Tunç Çağının en güçlü beyliği Hattiler ve sonrasında Hititlerle (İmparatorluk) beraber boğa artık tanrının yeryüzündeki temsilcisi olarak vurgulanmaktadır.¹⁴⁷ Ritüellerde kullanılacak özel üretilmiş kaplar üzerinde tasvir edilmeye başlamış ve özel alanlarda kabartma olarak kullanılmıştır. Sadece bu hayatta değil, ölümden sonrası hayatta algısıyla birlikte mezar hediyesi olarak kullanılmıştır.¹⁴⁸

3.4.1. Kurban Höyük

Bugün Atatürk Barajı suları altında olan Kurban Höyük, Fırat Nehri kıyısında bulunan höyüklerden bir tanesidir. 1975 yılında ‘Aşağı Fırat Havzası Projesi’ nde tespit edilen yerleşim 1977 yılında tekrar Mehmet Özdoğan ve ekibi tarafından tekrar araştırılmıştır. 1980-1984 yılları arasında ise L.Marfoe başkanlığında kazı çalışmaları yapılmıştır.¹⁴⁹

Sekiz ana tabakaya ulaşılan çalışmalardaki en erken evresi, Orta- Geç Halaf Dönemidir. Kalkolitik ve Tunç Çağlarının net bir şekilde görülen yerleşimde İlk Tunç Çağına tarihlendirilen boğa figürin ve figürin parçası ele geçmiştir.

¹⁴³ Çağlar Yücel, “Şanlıurfa Müzesi’nden Bir Grup Hayvan Biçimli Pişmiş Toprak Figürin”, SOBİDER Sosyal Bilimler Dergisi, C.4, S.18, 2017, s.162.

¹⁴⁴ Sevin, 2014: 116-117.

¹⁴⁵ Sevin, 2014: 117.

¹⁴⁶ Akurgal, 2017: 27.

¹⁴⁷ Stefano De Martino, “Din ve Mitoloji”, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, İstanbul, 2020, s.203.

¹⁴⁸ Ünsal Yalçın ve H. Gönül Yalçın, ‘Alacahöyük Kral Mezarları’ na Yeni Bir Bakış Hükümdar, Dini Lider, Zanaatkar, İstanbul, 2019, s.59.

¹⁴⁹ Yücel, 2017: 162.

Katalog 85 olarak değerlendirilen boğa figürünün vücutunda kırmızı renkli çizgisel bezemeler bulunmaktadır. Silindirik gövdeli olan figürünün ayakları eve kuyruğu noksandır. Yüz hatları çok detaylandırılmamış olup boynuzları sivri uçlu ve hilal formunda işlenmiştir.¹⁵⁰ Katalog 84 olarak alınan diğer figürin parçası ise boğanın başına aittir. Boynuzlarının uçları kırık durum olan boğanın gözleri applike olarak yapılmıştır.¹⁵¹

3.4.2. İkiztepe Höyüğü

Samsun ilinin Bafra ilçesinde bulunan yerleşim, Kızılırmak'ın Karadeniz'e döküldüğü yerin batısında bulunmaktadır. Dört büyük tepeden oluşan höyük, ilk kez J. Mellaart tarafından keşfedilmiştir. İlk kazı çalışmaları 1969 yılında yapılmaya başlanmıştır.¹⁵² Beş kültür katmanından oluşan İkiztepe Höyüğü en erken evresi, Kalkolitik Dönemdir. Hitit kültürünün net bir şekilde görüldüğü anlaşılmıştır.

Yerleşimdeki boğa tasvirleri, Tunç Çağına tarihlendirilen IV. tabakasına çıkmış ve pişmiş toprak ve arsenikli bakır malzemeli olan eserdir. Hepsisi stilize durumdadır. Katalog 86 olarak değerlendiren eser; stilize edilmiş boğa başları şeklindeki levhalardır. Üçgen olarak yapılmış olan levha üzerinde applike edilmiş iki çıkıntı olarak gözleri işlenmiştir.¹⁵³ Üçgenin üst kısımda kalan köşeleri boynuz olarak yorumlanmıştır. Katalog 87'deki levhanın ise sadece boynuzları bulunmaktadır.¹⁵⁴

Katalog 88- 90 numaralı eserler, arsenik bakırdan yapılmış ve boğanın boynuzları olabileceği tahmin edilen plakalardır.¹⁵⁵ Genellikle alt alta dizili şekilde işlenmiş olan boynuzları hilal formunda verilmiştir. Boynuzların birleşme noktalarında ise noktalama ile yapılmış süslemeler yer almaktadır. Katalog 91 ise yan yana koyulmuş üç sıralı plakalar boynuzların uçlarından birleştirilmiştir.¹⁵⁶

3.4.3. Horoztepe Höyük

Tokat ilinin Erbaa ilçesinde bulunan höyük modern *Dere Mahallesinin Mezarlığı* olarak kullanılmıştır. Yerleşimde kazı çalışmaları ilk kez 1954 yılında Tahsin Özgüç ve ekibi tarafından yapılmaya başlamıştır.¹⁵⁷ Yapılan çalışmalardan İlk Tunç Çağına ait mezarlar açığa çıkarılmıştır. Çok sayıda önemli eserin bulunduğu mezarın önemli bir kişi ya da kişilere ait olabilme ihtimali çok yüksek olabileceği

¹⁵⁰ Yücel, 2017: 163.

¹⁵¹ Yücel, 2017: 165.

¹⁵² Önder Bilgi, "İkiztepe 'de 'W' Kabartma Bezekli Kaplar", Edt. Betül Avunç, Hayat Erkanal'a Armağan; Kültürlerin Yansımaları, İstanbul, 2006, s.158.

¹⁵³ Bilgi, "İkiztepe Pişmiş Toprak Applike Boğa Başı Betimlemeleri", Refik Duru'ya Armağan, İstanbul, 2007, s.129.

¹⁵⁴ Bilgi, 2007: 129

¹⁵⁵ Bilgi, 2006: 130/ Bilgi, 2006: 160.

¹⁵⁶ Bilgi, 2006: 160.

¹⁵⁷ Yıldırım, 2009: 12.

düşünülmektedir. Mezar hediye amacıyla koyulan eserler arasında boğa figürinleri ile dini ritüellerde kullanılmış *sistrum* adı verilen müzik aleti de bulunmuştur.

Katalog 92 olarak değerlendirme alınan kare şeklinde bronz malzemeli sistrum içerisinde ses çıkartmayı sağlayan iki yatay çubuk, dört dikey levha kullanılmıştır.¹⁵⁸ Dış çerçevesinde ise biri geyik olmak üzere 9 tane boğa figürini vardır. Tek tipte olan boğa figürinlerinin özellikle boynuzları havada ve hilal formunda işlenmiştir.

Mezarlardan gelen boğa figürinlerinin Katalog 93 olarak değerlendirilen eserin malzemesi bronzdur.¹⁵⁹ Muhtemel bir görevli tarafından taşınan ya da özel bir yere sabitlenmiş olabileceği düşünülen bu eserin sap kısmı bulunmaktadır. Sapın üzerinde ise boğanın ayakta durabilmesi için bir platform yapılmıştır. Başı dik, boynuzları karşıya doğru kıvrımlı bir şekilde verilmiş olan boğa tüm gerçekliğiyle tasvir edilmiştir. Silindirik gövdesinde alt kısmında cinsel organı da bulunmakta olan boğanın görevi artık gücü simgelemek değil aynı zamanda üremeyi ve bereketi de simgelemek olmuştur.

Pişmiş topraktan yapılmış olan diğer figürin ise Katalog 94 olarak değerlendirmeye alınmıştır.¹⁶⁰ Boynuzları başın altına doğru kıvrım yapan boğa diğer bulunan boğa figürini gibi bir platform üzerinde durmamaktadır. Silindirik gövdeli olan boğanın ayakları gerçeğe uygun olarak detaylandırılmış ve kuyruğunun ucu arka bacaklarının arasındadır.

Horoztepe Höyükten götürülmüş olduğu bilinen ve günümüzde Metropolitan müzesinde sergilenen ikiz boğalar, arsenikli bakırdan yapılmıştır.¹⁶¹ Hurri ve Şerri boğalarına ithafen yapılmış olabileceği düşünülen bu boğalar, birbirine oldukça yakın konumda yapılmış ve boynuzları da oldukça gösterilmiş verilmiştir.

Horoztepe yerleşimde değerlendirme alınan boğa ve boğa boynuzu tasvirli eserlerin geneli İlk Tunç Çağına tarihlendirilmiştir. Özellikle mezar hedyesi olarak kullanılmış olan bu eserler, ritüellerde kullanılacak eserler olarak değerlendirilmiştir. Boğa figürini tasvirlerinde özellikle boğanın cinsel organının detaylandırılması ise boğanın gücünün yanında bereketi de vurgulanmıştır.

3.4.4. Alacahöyük

Çorum ilinin Alaca ilçesi sınırlarında bulunan yerleşim, ilk kez 1835 yılında W.G. Hamilton tarafından 'Höyük' ismiyle literatüre geçirilmiştir. Değişik gezgin ve bilim insanları tarafından ziyaret edilen höyükte, 1907 yılında kısa süreli çalışmalar yapılmıştır. 1935- 1983 yılları arasında ise Hamit Zübeyr Koşay ile Remiz Oğuz Arık

¹⁵⁸ Yıldırım, 2009: 13.

¹⁵⁹ Yıldırım, 2009: 13.

¹⁶⁰ Yıldırım, 2009: 13.

¹⁶¹ J. G. Macqueen, Hititler ve Hititler Çağında Anadolu, İstanbul, 2015, s.148.

başkanlığında ilk sistematik kazılarına yazılmıştır.¹⁶² 1996 yılında ise Aykut Çınaroğlu başkanlığında kazıları tekrar başlatılmıştır.

Dört ana evreden oluşan Alacahöyük, 14 yapı katmanı açığa çıkarılmıştır. Yapılan kazılarda Hitit döneminin önemli kült ve sanat merkezi olduğu ortaya çıkmıştır. En gösterişli ve önemli kalıntısı kapısında sfenkslerin bulunduğu kuledir. Kulenin duvarlarında kabartmalı sahneler bulunmaktadır. Sol kulenin duvarında ise bir altar üzerinde boğa tasviri vardır (Katalog 110).¹⁶³ Tanrı Teşup'un yeryüzü temsilcisi olarak kabul edilen boğa, bir altar üzerinde betimlenmiştir. Boğanın karşısında ise yine üzeri boş duran bir altar ve onun ön tarafında ise kendisine sunumda bulunan iki kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin üzerindeki kıyafetlerden Kral ve Kraliçe olduğu anlaşılmaktadır.

Önem dini törenleri yapıldığı düşünülen Alacahöyük'te boğa başlı ryton ve ryton parçaları, boğa başı aplikeli ağız parçası ele geçmiştir. Rytonların formları bardağa benzemektedir (Katalog 102-103).¹⁶⁴ Bir vazonun ağız kısmına ait olan seramik ise libasyon kabı olarak kullanılmıştır (Katalog 101).¹⁶⁵ Boğa figürinlerinin de (Katalog 104-106/108-109)¹⁶⁶ bulunduğu yerleşimde, boğa başlı oyuncakta vardır (Katalog 107).¹⁶⁷

Alacahöyük denilince akla ilk gelen; Alacahöyük Kral/Prens Mezarlarıdır. V., VI., VII., ve VIII. yapı katlarında çıkmış olan bu mezarlar İlk Tunç Çağı II tabakasına tarihlendirilmiştir.¹⁶⁸ Kraliyet mensuplarına ait olabileceği düşünüldüğü için kral mezarları denilmiştir. 13 mezarın bulunduğu özel bir bölgede bulunan bu yapılar, etrafı taşlarla örülmüş, dikdörtgen formundadır.¹⁶⁹ Hoker tarzındaki cesetler, mezarın kuzeybatı köşesine ya da ortasına koyulurken boş kalan alanlara ise mezar hediyeleri bırakılmıştır. Bırakılan mezar hediyeleri içerisinde daha çok güneş kursu, geyik ve boğa heykelcikleri bulunmaktadır.¹⁷⁰ Özellikle Hitit Uygarlığının simgesi olan ve boğaların bulunduğu güneş kursları (Katalog 96-97)¹⁷¹, tunç boğa figürinleri (Katalog 98-100)¹⁷² ele geçmiştir.

¹⁶² Yalçın ve Yalçın, 2019: 14.

¹⁶³ Aksakal, 2019: 24-25.

¹⁶⁴ H. Zübeyr Koşay ve Mahmut Akok, Alacahöyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere Ait İlk Rapor, Ankara, 1973, s.21.

¹⁶⁵ Tahsin Özgüç, İnandıktepe Eski Hitit Çağında Önemli Bir Kült Merkezi, Ankara, 1988, s.142.

¹⁶⁶ Koşay ve Akok, 1973: 22.

¹⁶⁷ Koşay ve Akok, 1973: 22.

¹⁶⁸ Yalçın ve Yalçın, 2019: 17-19.

¹⁶⁹ Yalçın ve Yalçın, 2019: 19.

¹⁷⁰ Yalçın ve Yalçın, 2019: 25-42.

¹⁷¹ Yalçın ve Yalçın, 2019: 60.

¹⁷² Yalçın ve Yalçın, 2019: 61.

3.4.5. Gedikli Karahöyük

Gaziantep ilinin İslahiye ilçesinde bulunan yerleşim, 1955-1972 yılları arasında yapılmış olan Uluğ Bahadır Alkım başkanlığındaki '*İslahiye Bölgesi Kazı ve Araştırma Projesi*' kapsamında araştırılmıştır. 1964 yılında ise bilimsel kazısı yapılmaya başlamıştır.¹⁷³

Modern tahribattan son derece etkilenmiş olan höyükte bölgesel olarak kazılar yapılmış ve sonucunda ise yerleşimde XI tabaka tespit edilmiştir. Çoğunluğu nekropol alanında gerçekleştirilen çalışmalarda İlk Tunç Çağından başlayan *inhumasyon gömü*, *kremasyon gömü* ve *yeraltı kült yapısı* açığa çıkarılmıştır.¹⁷⁴

Bulunan Yeraltı Kült Yapılarının benzeri yerleşim yakınlarında bulunan Kırıskal Höyükte de tespit edilmiştir.¹⁷⁵ Nekropol alanı içerisine konumlandırılmış olan bu yapıları, "*mezar kültü*" ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür.¹⁷⁶ Yapılar içerisinde özel dini alanlarda tespit edilmiştir. Baş kesilmiş birçok yanık hayvan kemiklerinin bulunduğu dini alanlarda, çanak-çömlek ve pişmiş toprak figürinler de bulunmuştur.¹⁷⁷ Bölgenin çok sulak olmasından kaynaklı figürinler de bozulmalar söz konusudur. Ele geçen figürinlerin birçoğu boğa olabileceği söylenmektedir. Tekli ve çoklu olan boğa figürinleri tez içerisinde Katalog 117 –Katalog 126 arasında değerlendirilmiştir.¹⁷⁸

Gedikli Karahöyük de kutsal alanlar dışında da boğa tasvirli eserler ele geçmiştir. Bunların tamamı İlk Tunç Çağından Orta Tunç Çağına geçiş evresine ait olabileceği düşünülmüştür. Değerlendirilen eserlerin hepsi pişmiş toprak figürin olup Katalog 113 – Katalog 115 olarak eklenmiştir.¹⁷⁹ Aralarından Katalog 116 diğerlerinde kısmen farklı olup başı ve kuyruğunun ucu eksik olan boğanın sırtında bir kabın dip kısmı bitişik durumdadır.¹⁸⁰

Yerleşimde bulunmuş olan boğa tasvirlerin tamamı pişmiş toprak figürinidir. Kutsal alanlardan ele geçmiş olan figürinler tahrip olmuş olsalar bile bulundukları konum gereği belli bir kültü işaret etmektedir. Yanık küçükbaş hayvan kemiklerinin yanında bulunmuş olmaları belli bir ritüel yapıldıktan sonra adak amaçlı koyulmuş olabileceği sorusunu akıllara getirmektedir. Kuyular içerisinde bulunan figürinlerin birkaç tanesi üçlü ve dörtlü gruplar halinde gövdeden bitişik durumdadır. Bunların toplu olalar bir aileyi temsil etmek amaçlı koyulmuş olabileceği düşüncesi oluşmaktadır. Kremasyon gömü mezar dolgu toprağı içerisinde bulunan Katalog 116 olarak

¹⁷³ Duru, 2006: 1.

¹⁷⁴ Duru, 2006: 3.

¹⁷⁵ Duru, 2006: 18.

¹⁷⁶ Duru, 2006: 18.

¹⁷⁷ Duru, 2006: 17.

¹⁷⁸ Duru, 2006: 76- 77.

¹⁷⁹ Duru, 2010: 84/ 91.

¹⁸⁰ Duru, 2010: 91.

değerlendirilen boğa figürünün sırtında bir kap parçası görülmüştür.¹⁸¹ Özel kullanım amacıyla yapıldığı belli olan bu eser, libasyon kabı olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir.

3.4.6. Eskiypar Höyük

Çorum il sınırları içerisinde olan yerleşim, Alacahöyük, Hattuşa-Boğazköy ve Ortaköy gibi önemli Hitit merkezlerinde ortasında konumlandırılmıştır.¹⁸² 1850’li ismi duyulmaya başlayan Eskiypar Höyüğün ilk kazısı 1945 yılında Ekrem Akurgal başkanlığında yapılmıştır. Sondaj kazısı olarak başlatılan çalışmalar, sonraki yıllarda değişik müze kazıları adı altında bilimsel kazı olarak devam ettirilmiştir.¹⁸³

Toplamda VI tabakadan oluşan höyüğün üzerine modern yerleşim kurulmuştur. Sırasıyla Roma, Demir Çağ, Geç Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve İlk Tunç Çağı tabakaları bulunmaktadır. Roma tabakasında mezarlar tespit edilirken Tunç Çağlarında Hitit geleneğine ait eserler ele geçmiştir. Özellikle Orta Tunç Çağına ait IV. tabakada boğa kabartmalı seramik parçaları ve vazolar açığa çıkarılmıştır.

Kabartmalı seramik parçalarının çıkarıldığı alanda dini törenlerin yapıldığı bir kompleks yapı olabileceği düşünülmüştür.¹⁸⁴ Konu dâhilinde Katalog 128-129 olarak değerlendirilen seramik parçaları üzerinde oturul pozisyonda boğa ya da öküzler kabartma olarak tasvir edilmiştir.¹⁸⁵ Belli bir düzlem üzerinde oturan bu hayvanların dört ayağı da gövdesinden altında durmaktadır. Aynı tabakadan başka bir tam olan vazoun omuz kısmında bir friz içerisinde oturur pozisyonda boğalar tasvir edilmiştir (Katalog 127).¹⁸⁶ Boğa başları protom tarzda applike edilmişken gövdeleri cepheden işlenmiştir. Gövdeleri cepheden işlenmiş ve üzerleri örtülüdür. Aynı vazoun ağız kısmında Hititlerde sadece ritüel kabı olarak kullanılacak kaplarda görülen boğa başı aplikeleri bulunmaktadır. Dört tane kulpu bulunan bu eserin kulplarının arasında ise ‘*signe royal*’ mührü işlenmiştir. Yerleşimde bulunmuş ve ağız kısmında boğa applikesi olan bir diğer vazo parçası ise Katalog 130 olarak değerlendirilmiştir.¹⁸⁷

3.4.7. İnandıktepe Höyüğü

Hititler dönemi kült arkeolojisinin en değerli eseri sayılabilecek İnandık Vazosu’nun ana yurdu İnandıktepe Höyük’ tür. Çankırı ilinin 22 km güneyindeki İnandık Köyü sınırlarında içerisine konumlandırılan höyük, rastlantı sonucunda

¹⁸¹ Duru, 2010: 91.

¹⁸² Tunç Sipahi, “Hüseyinde’ den Hitit Sanatı İçin Yeni Bir Sahne”, V. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri, 2012, s.1.

¹⁸³ 1968-83 yılları arasında Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Raci Temizer başkanlığında, 1992 yılında Çorum Müzesi adına İ. Ediz başkanlığında ve 2010 yılında Tunç Sipahi başkanlığında kazılar devam ettirilmiştir.

¹⁸⁴ Özgüç, 1988: 49-50.

¹⁸⁵ Özgüç, 1988: 52.

¹⁸⁶ Özgüç, 1988: 145.

¹⁸⁷ Özgüç, 1988: 51.

keşfedilmiş ve 1966 yılında Anadolu Medeniyetleri Müzesi önderliğinde ilk kazısı başlatılmıştır. Yapılan kazılar sonucunda beş farklı kültür katmanı tespit edilen yerleşimin, en üst katman olan I. yapı katmanında Orta Çağ'a ait bir kilise bulunmuştur. II. ve III. yapı katmanlarında Frig Dönemine ait mimari kalıntılara rastlanılmıştır.¹⁸⁸

Höyüğün IV. yapı katmanında, yerleşimin büyük bir yangın geçirdiği ve terkedildiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu katmandaki en önemli buluntu bir mabet yapısıdır. Eski Hitit Dönemine ait olan yapı, temel düzeyde korunmuştur.¹⁸⁹ Yerleşimdeki çalışmalar sonucunda, bu mabet yapısının V. yapı katmanında bulunan başka bir yapının üzerine inşa edildiği ortaya çıkmıştır.¹⁹⁰ Bu durum, kült alanlarının geçmişten günümüze hiçbir zaman terkedilmeyip mevcut kültürün izlerini silerek yeni gelmiş olan uygarlık ya da dönemlerin kült anlayışının yansıtmış olduğunu kanıtlamaktadır. Kùltürler birbirlerini yok saymış olsalar dahi kutsal alanlara saygısı hiçbir zaman bitmemiştir.

Yerleşim büyük bir yangın geçirmiş ya da yanılmıştır. Yangından hemen önce terkedilmiş olabileceği düşünülen mabet yapısı, yerleşimin topoğrafik konumu gereği birçok terası ve odaları olan kompleks bir yapıdır. Yerleşim terkedilmiş olmasına rağmen mabet yapısının depo küpleri ile etrafı kerpiçle çevrili bir küp içinde Hitit çivi yazısıyla yazılmış Akadca bir tablet¹⁹¹ in-situ olarak bulunmuştur. Yapının en yüksek tepesindeki avluyu çevreleyen odalardan birinde ele geçen boya bezemeli vazo, parlak astarlı gaga ağızlı testi ile kırmızı renkte kerpiç kalıntıları bu mekânın kerpiç bir sunağın bulunduğu kutsal bir oda olarak yorumlanmasını sağlamıştır.¹⁹²

Kompleks durumda olan Mabet yapısı içinde su kuyuları da açığa çıkarılmıştır. Bu kuyuların içinde boğa heykel parçaları, boğa rytonları ele geçmiştir. Depolar ile odaların zeminlerinde ise farklı kaplara ait seramik parçalarına rastlanılmıştır. Ele geçen bu eserlerin özellikle boğa kültüne ait olması Hitit Kültüründe olan bu yerleşimin Baş Tanrı Teşup' u onurlandırmak amacıyla olabileceği sorusunu akıllara getirmektedir.¹⁹³ Günlük kullanım kapları olmadı çok belli olan be eserler, parlak renkte kırmızı astarlı ve üzerlerinde kabartmalar bulunan ritüellerde kullanılan kaplarıdır.

İnandiktepe Höyüğün en önemli eseri, İnandık Vazosu' dur (Katalog 132).¹⁹⁴ Kutsal bayram veya tören sahnelerinin işlenmiş olduğu karından kulplu amphora, I. Hattuşili dönemine tarihlenmektedir. Koyu kırmızı perdah astarlı olan vazoun, uzun silindirik boyunludur. Dışa dönük dudaklı olan amphoranın ağız kısmında bir adet boğa başı yerleştirilmiştir. Ağız kenarı etrafından boğanın ağzına kadar uzanan boşluk bulunmakta ve sıvı boru tarzındaki o boşlukta ilerleyip boğanın ağzından vazoun içine akmaktadır.

¹⁸⁸ Özgüç, 1988: 1-8.

¹⁸⁹ Özgüç, 1988: 3-7.

¹⁹⁰ Özgüç, 1988: 4.

¹⁹¹ Keskin, 2012: 20.

¹⁹² Keskin, 2012: 21.

¹⁹³ Özgüç, 1988: 11.

¹⁹⁴ Özgüç, 1988: 16-19.

Vazonun karın bölgesinde dört adet kulp vardır. Gövde kısmında iki, boyun kısmında iki olmak üzere vazo üzerinde toplamda dört adet friz bulunmaktadır. Kutsal tören hazırlığı olarak tanımlanan bu vazo üzerindeki frizler kendi arasında devamlılık arz ederken belli sıralama içindedirler.

1 nolu friz olarak isimlendirdiğim en alt frizde, hizmetli olarak tanımlayabileceğimiz bir grup insan, tören için yemek ve içmek için hazırlık yapmaktadır. Yine aynı frizde müzisyenlerde Hitit geleneğinde kullanılan müzik aletlerini çalmaktadır.

Bir üstündeki 2 nolu frizde, bir sunak üzerinde boğa durmaktadır. Büyük ihtimalle Tanrı Teşup olarak kabul edilen bu boğaya bir rahip gaga ağızlı bir kap içinde sıvı sunumu yapmaktadır. Sunum alazının arka kısmında ise lir çalan müzisyenler ve onun arka kısmında adak malzemelerin taşıyanlar vardır.

3 nolu frizde, kutsal yatak olarak atfedilen ve Kral ve Kraliçeyi temsil ettiği düşünülen bir çift, yatakta karşılıklı olarak oturmaktadır. Yatağın hemen önün tarafında kült objesi olan karından kulplu bir amphora ve eşyalar bulunmaktadır. Yine elinde lir ve tef bulunan müzisyenler işlenmiştir. Lir tutan müzisyenin önünde elinde boynuz tutan iki tane rahip olduğunu düşünülen kişiler bulunmaktadır.

En üstte bulunan ve 4 nolu friz olarak numaralandırılan frizde ise kutsal evlilik sahnesi işlenmiştir. Yine alt sahnede Kral ve Kraliçeyi teslim eden çift, cinsel penetrasyon halindedir. Çiftin arka tarafında lef, telli çalgı ve lir çalan müzisyenler grubu bulunmaktadır. Müzisyen grubunun ortalarında ise akrobatik hareketler yapan iki kişi resmedilmiştir.

İnandiktepe vazosunda işlenmiş olan asıl konu, kutsal evlilik sahnesidir. Kral ve Kraliçenin temsil edildiği ve beli bir tören doğrultusunda yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamlı törendeki boğanın yansımaları ise genellikle Tanrı Teşup olarak nitelendirilmiştir. 3 nolu frizdeki boynuz taşıyan kişiler ise önemli bireyler olduğu giydikleri giysilerden anlaşılmıştır. Boynuzların kişilerin baş hizasında tutuyor olması içinde önemli bir şeyler taşıyor olmaları mümkündür. Büyük olasılıkla sıvı madde taşımaktadırlar.

Mabedin su kuyusunda atılmış durumda olan ikisi büyük biri küçük olan boğa rytonları, Katalog 134-136¹⁹⁵ olarak değerlendirilmiştir. Yerleşimdeki boğa tasvirinin bulunduğu eserler pişmiş topraktan yapılmış ve kabın ağız kenarında aplike olarak kullanılmıştır. Tunç Çağının geleneği sayılabilecek gaga ağızlı testinin ağzı boğa başı aplikelidir (Katalog 133).¹⁹⁶ Boğa tasvirinin bulunduğu bir diğer eserde ise boğa başı, kabın ağzı ile kulpun üzerinde aplike olarak kullanılmıştır.

3.4.8. Hüseyindede Höyüğü

Hüseyindede Tepesi olarak da bilinen yerleşim, Çorum ilinin Sungurlu ilçe sınırlarındadır. 1997 yılında keşfedilen höyük, 1997-2003 yılları arasında Tayfun

¹⁹⁵ Özgüç, 1988: 43.

¹⁹⁶ Özgüç, 1988: 9.

Yıldırım başkanlığında Çorum Müze Müdürlüğü ortaklığında kazılmış ve Höyükteki ilk iskân MÖ 1650 civarlarında görülmeye başlamıştır.¹⁹⁷ Yapılan kazılarda hiçbir sivil yapı kalıntılarına rastlanılmayan höyüğün civar yerleşimlerin kutsal alanı olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Dini amaçlı kullanılan yapı komplekslerin depolarında birçok ritüel kapları ve kap parçaları ele geçmiştir. Ele geçen eserlerin çoğunluğu eski Hitit dönemine aittir.

Hüseyindede' deki en önemli eserler, *Hüseyindede A* ve *Hüseyindede B* vazoları olarak isimlendirilen vazolardır. Üzerlerinde tören/şölen sahneleri tasvir edilmiştir.

Katalog 137, Hüseyindede Büyük Vazosu olarak da bilinen A Vazosunda, ilkbaharın gelişinin kutlandığı tören sahnesi betimlenmiştir.¹⁹⁸ Dört tane kulpu bulunan ritüel kabı üzerinde dört tanesi kabartmalı toplamda altı tane frizi bulunmaktadır. Frizlerin ikisi boyun bölgesinde ikisi ise karın bölgesinde görülmektedir. Karın bölgesinde olan frizler kulplar tarafından bölünüştür. Kırmızı astarlı olan vazo üzerindeki kabartmalar beyaz boya ile detaylandırılmıştır.

En üstteki bulunan frizde; eksik parçalar bulunmaktadır. Erkek olabileceği düşünülen (kıyafetinde dolayı) bir kişinin ön tarafında bir araba bulunmaktadır. Üzeri kapalı durumda olan arabasının arka tarafında bir erkek ve bir kadın bulunmaktadır. Arabanın biraz önünde başında boyunduruk bulunan boğa başı ve boynuzları görülmektedir. Boğayı tutan ve çeken bir erkek ise hemen önünde durmaktadır. Kurban götüren bu kişinin önünde ise ellerinde müzik aletleri bulunan ve dans eden kadın ve müzisyenler resmedilmiştir.

İkinci frizde; ellerinde müzik aletleri bulunan müzisyenler ve bir tapınak kompleks yapısı olduğu düşünülen bir yapı tasvir edilmiştir.¹⁹⁹ Müzisyenlerin önündeki dikdörtgen tasvir, bir kerpiç olduğu düşünülmektedir. Yapının içinde ise bir yataкта oturan iki kadın oturmaktadır. Yatağın sağında ayakta duran bir erkek elinde bir kutu ya da kese tutmaktadır. Muhtemelen bu kişi, hazırlanan kadınlara yardımcı olmakta olmakla görevlendirilmiş bir yardımcı olmalıdır.

Üçüncü friz; vazoun kulplarından dolayı dörde bölünmüştür. Sahnede devamlılık söz konusu olup bir taht üzerinde oturmakta olan Rahip ya da Tanrıya sunulmak üzere bir görevliler, karaca geyik ve koç götürmektedirler.

En alttaki frizde ise karşılıklı olacak şekilde resmedilmiş dört tane hörgüçlü boğa betimlenmiştir. Baş yere doğru bakar şekilde olan boğanın boynuzları karşıya doğru durmakta ve kızgın bir boğayı andırmaktadır.

Tapınak deposunda bulunan diğer seramik parçalarının birleştirilmesiyle Hüseyindede B vazosu tamamlanmıştır. Hüseyindede Küçük Vazosu (Katalog 138)

¹⁹⁷ Sipahi ve Yıldırım, 2012: 1.

¹⁹⁸ Sipahi, 2014: 43.

¹⁹⁹ Sipahi, 2014: 45.

olarak da bilinen bu eserin sadece boyun kısmında bir yaklaşık 7 cm genişliğinde friz halinde kabartmalar bulunmaktadır.²⁰⁰

Tören sahnesinin işlenmiş olduğu frizin, solundan sağına doğru ayakta ve oturur şekilde, ellerinde müzik aletleri bulunan müzisyenler vardır. Müzisyenlerin önünde yerde ve boğanın üzerinde akrobatik hareketler yapan akrobatlar tasvir edilmiştir. Üzerinden atlanan hörgüçlü boğa, elinde oral şeklinde bir alet tutan bir kişi tarafından boynuzdan bağlanmış ve öne doğru çekilmektedir. En sağda ise boğaya dönmüş bir müzisyen vardır.

Hüseyindede höyükte tapınak depolama alanlarında daha birçok eser çıkarılmıştır. Ama konumuz gereği üzerinde boğa tasviri bulunduğu için sadece iki tane eser değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirilen bu eserler, Orta Hitit dönemine ait olup muhtemelen Tanrı Teşup için adanmış sıvı (libasyon) kapları olarak kullanılmıştır. Vazoların üzerindeki boğa tasvirleri ise özellikle küçük vazodaki boğa üzerinden atlayan akrobatlar, Anadolu içinde ünik bir örnektir. Boğa akrobasisleri ve boğa güreşleri tasvirlerinin Mezopotamya, Girit ve Mısır gibi yerleşimlerde birçok örneği tarihin çeşitli dönemlerde kullanılmış örnekleri ele geçmiştir.²⁰¹ Gücün simgesi amacıyla işlenmiş olan boğalar, hörgüçlü olarak verilerek daha güçlü oldukları vurgulanmıştır. Özellikle Büyük Vazodaki boğalar başlarının ve ayaklarının konumu gereği kızgın boğalar olarak nitelendirilmiştir.

3.4.9. Kültepe (Karum- Kaniş)

İlk tunç çağında Anadolu halkı özellikle Hatti Uygarlığı, Asurlu tüccarlar ile alışveriş yapmışlar ve dış ticareti Asurlu tüccarlardan öğrenmişlerdir.²⁰² Kentlerin yakınlarına Asurlular ticari koloni kentleri kurmuş ve bunların isimlerine de ‘Karum’ demişlerdir.

Anadolu’da 10 tane Karum yerleşimi kurulmuş ve bunların idari işlerin yürütüldüğü Karum ise Kültepe’dir.²⁰³ Kayseri il sınırları içerisinde bulunan bu yerleşimde sadece alışveriş yapılmayıp Anadolu- Asur bağlantıları kurulup iki devlet arasındaki diplomasi de burada gerçekleştirilmiştir.²⁰⁴

Kültepe- Karum kazılarında çok çeşitli eserler ele geçmiştir. Bunun nedeni ise Asur ile Hatti Uygarlıkları dil, din, sanat olarak birbirlerinden çok farklı toplumlar olduklarından iki taraf içinde malzeme sağlanması gerektiği düşünülerek ürün çeşitliliği artırılmıştır.

²⁰⁰ Sipahi, 2014: 43.

²⁰¹ Çoşkun, 2019: 207.

²⁰² Sevin, 2014: 151.

²⁰³ Özgüç, 2005: 6.

²⁰⁴ Sevin, 2014: 151.

Özellikle II. tabakası ile Ib tabakalarında boğa tasvirli eserlerde de çeşitlilik ve bolluk söz konusudur.²⁰⁵ Genellikle ritüel kaplarının çok olması; talebin fazla olmasıyla ilişkilendirilebilir. Çalışma kapsamında değerlendirme alınan buluntulardan en fazla ryton grubu vardır. Dört tip ryton grubunun bulunmaktadır.

1. grup; boğa başlı rytonlar, en çok bulunan gruptur. Genellikle sivri ve hilal formunda boynuzları bulunana bu gruptaki eserlerin genelinde ağızda yular bulunmaktadır (Katalog 151- 155).²⁰⁶

2. grup; çift başlı rytonlar, Katalog 144’de bulunan çift başlı rytonun bir tarafında boğa başı betimlenmişken diğer tarafında ise domuz başı işlenmiştir.²⁰⁷ Katalog 157 numaralı ryton ayaklı ve boğa başları applike edilmiştir.²⁰⁸

3. grup; stilize edilmiş rytonları, tek bir örneği olan bu grupta Katalog 149’da değerlendirilen sığır başlı rytondur.²⁰⁹

4. grup; tekne formu rytonlar, Katalog 159-160’da değerlendirilen bu grupta dikdörtgen formu teknenin kısa tarafında boğa başı işlenmiştir.²¹⁰ Katalog 161 ise boğa başı protom olarak applike edilmiş ve arka kısmında bir kartal ile yan tarafında muhtemelen bir erkek applikesi bulunmaktadır.²¹¹

Boğa tasvirinin çeşitlendirildiği bir diğer grup ise testilerdir. Katalog 139-140 olarak değerlendirilen testilerin kulp kısımlarında boğa başı tasvir edilmiştir.²¹² Katalog 141’teki örnekte ise muhtemelen karıştırma kabı olarak kullanılmış olan bir vazanın dört kulpunda boğa başı görülmektedir.²¹³ Katalog 142-143 numaralı meyveliklerde ağız kısmında applike boğa başları vardır.²¹⁴ Katalog 145’de testinin ağız kısmı boğa başlıdır²¹⁵.

Katalog 162-165²¹⁶ ile 169-170²¹⁷ arasındaki eserler ise akıtaçları boğa başlı çaydanlıklardır. Bu örneklerde boğanın boynuzları kulp olarak kullanılmıştır (Katalog 163 hariç).

Katalog 172²¹⁸ ile Katalog 173’te²¹⁹ karışık kaplarının omuz kısmında vücutları kabartma, başları protom şekilde olan örneklerdedir.

²⁰⁵ Özgüç, 2005: 7.

²⁰⁶ Özgüç, 2005: 179/ Özgüç, 1986: 61-62.

²⁰⁷ Özgüç, 1986: 57.

²⁰⁸ Özgüç, 1986: 62.

²⁰⁹ Özgüç, 1986: 62.

²¹⁰ Özgüç, 1986: 63.

²¹¹ Özgüç, 2005: 185.

²¹² Özgüç, 2005: 117/ Özgüç, 2005: 123.

²¹³ Özgüç, 2005: 155.

²¹⁴ Özgüç, 2005: 156-157.

²¹⁵ Özgüç, 1986: 58.

²¹⁶ Özgüç, 2005: 154/ Özgüç, 2005: 54.

²¹⁷ Özgüç, 1986: 57/ Özgüç, 2005: 154.

Boğalar sadece ritüel kaplarının üzerine tasvir edilmeyip kemik malzemeli parfüm kutusu (Katalog 147)²²⁰ ile serpatin taşından yapılmış allık kutusuna da tasvir edilmiştir. Katalog 175 olarak değerlendirilen allık kutusu yatan boğa şeklinde değerlendirilmiştir²²¹. Tunç çağında, yatan boğa örnekleri çok az olup Eskiyaapar höyükte seramik üzerinde görülmüştür. Kültepe’de bulunan boğa tasvirli örnekler arasında Katalog 174 olarak değerlendirilen dokuz kabartma ve heykelin süslediği kernostur.²²² Ib tabakasında bulunan kernos, bir kült kabı olarak bilinmektedir.

Kültepe- Karum’ da boğa tasvirli eserlerin hepsi kültüsel kap ve aletlerdir.

3.4.10. Boğazköy- Hattuşa

Çorum ilinin Boğazkale ilçe sınırları içerisinde bulunan yerleşim, Geç Tunç Çağında Hitit uygarlığının başkentidir. 1834 yılında Gezgin Charles Texier tarafından keşfedilmiş olan yerleşimdeki kazı çalışmaları 1906 yılında başlatılmıştır.²²³ Beş kültür tabakası bulunan yerleşimin ilk kez Kalkolitik dönemde iskan görmeye başlamıştır.²²⁴ Hatti, Asur, Hitit, Frig, Galat, Roma ve Bizans gibi uygarlıklara ve krallıklara ev sahipliği yapmış olan yerleşim; Aşağı Şehir, Yukarı Şehir, Büyük Kale, Yazılıkaya gibi önemli merkezlerden oluşmaktadır.²²⁵

Bin tanrılı şehir olarak da bilinen kent içerisinde çok sayıda dini kompleks yapıları açığa çıkarılmıştır. En önemli ortaya çıkarılan kompleks yapısı ise Yazılıkaya olarak isimlendirilen açık hava tapınağıdır. Dünyada bilinen ilk açık hava tapınağı olan yapı, iki ana bölümden oluşturulmuştur. Hitit tanrıların geçidi yüksek kabartma olarak kaya üzerine betimlenmiştir.²²⁶ Tapınağın dünyevi işlerinin ve törenlerinin yapıldığı A odasında bayram kutlamaları düzenlenirken, B odası daha ziyade ölüm sonrası yaşam ile alakalı olarak yapılan törenlerde kullanılmaktaydı. Bu özel odanın girişi yeraltı yaratıklarını simgeleyen 2 adet efsanevi demon tarafından korunmaktadır.²²⁷

Hititler bin tanrılı olarak bilinseler de asıl Baş Tanrı olan Teşup ile eşi Tanrıça Hepat’a tapmaktadırlar. Diğer tanrılar ise Teşup’un yardımcı olarak görevlenmişlerdir.

Hattuşas- Boğazköy kendinde bulunmuş olan boğa tasvirli eserlerin tamamı dini amaçlı kullanılan yapılarda ele geçmiştir. Yapmış olduğumuz çalışma kapsamında Katalog 179 olarak değerlendirme alanın eser; 2018 yılında kazı çalışmalarında açığa

²¹⁸ Özgüç, 2005: 166.

²¹⁹ Özgüç, 2005: 167.

²²⁰ Özgüç, 2005: 203.

²²¹ Özgüç, 2005: 202.

²²² Özgüç, 2005: 200.

²²³ İlkler İmparatorluğu’nun Başkenti Hattuşa, 2017; 25.

²²⁴ İlkler İmparatorluğu’nun Başkenti Hattuşa, 2017; 25.

²²⁵ İlkler İmparatorluğu’nun Başkenti Hattuşa, 2017; 26.

²²⁶ İlkler İmparatorluğu’nun Başkenti Hattuşa, 2017; 28.

²²⁷ İlkler İmparatorluğu’nun Başkenti Hattuşa, 2017; 28.

çıkartılmıştır.²²⁸ Tam olarak bulunan boğa başlı ryton, küt boynuzlu, badem gözlü ve küçük kulaklıdır. Göz çevreleri ile alın üstü çizgisel olarak detaylandırılmıştır. Burun delikleri ve ağzı da çizgisel olarak betimlenmiştir. Yerleşimde ele geçen bir başka ryton ise Katalog 178 olarak numaralandırılmıştır.²²⁹ Boynuzları çok kısa olarak verilmiş olan bu eserin yeni yetişmekte olan bir boğa olabileceği düşünülmektedir. Gözleri yuvarlak olarak işlenmiş olup göz kapakları çizgisel olarak işlenmiş durumdadır. Kulakları ise göz hizasında betimlenmiştir. Burnu düz ve burun delikleri detaylandırılmış olan boğanın ağzı çizgisel olarak verilmiştir.

Katalog 177 olarak değerlendirilen boğa başlı vazo üniktir. İnsan boyutunda olan bu eser, bir tapınak yapısında ele geçmiştir.²³⁰

3.4.11. Sarissa- Kuşaklı

Sivas ilinin Altınyayla ilçe sınırları içerisinde bulunan Sarissa yerleşimi, bölge halkının Kuşaklı olarak isimlendirmesiyle Sarissa- Kuşaklı olarak bilinmektedir.²³¹ İlk kazıları 1993 yılında Sivas Müze Müdürlüğünce yapılan yerleşimdeki kazılar, 1994 yılında Andras Müller Karpe başkanlığında devam ettirilmiştir.

Kısa süreli yapılan kazılar sonucunda yerleşimde, çok sayıda kil tablet, ‘A Binası’ ve ‘B Binası’ olarak isimlendirilen kompleks yapılar, kuzey terasta bir tapınak ile ‘C Binası’ olarak adlandırılan en az 110 odasının bulunduğu tespit edilen bir tapınak kompleks açığa çıkarılmıştır.²³² Baş Tanrı Teşup’ a adanmış olan tapınak, bugüne kadar kazılmış en büyük Hitit yapısı olarak bilinmektedir.²³³

Tapınağın bodrum katında Tanrı Teşup’ un kutsal hayvanları, ‘Hurri ve Şerri’ olabileceği düşünülen ikiz boğalar bulunmuştur. Katalog 180²³⁴ olarak değerlendirilen silindirik gövdeli olan boğalar, gövdelerinden birbirlerine yapışık durumdadır. Kuyrukları gövdelerine kabartma olarak işlenen boğaların tırnakları renklendirilerek detaylandırılmıştır. Boyunları uzun verilen hayvanların, yüzlerinde burunlarından enseye doğru uzanan bir yular kabartması renklendirilmiştir. Gözleri yuvarlak ve çıkıntı halinde ve boynuzları ise hilal formundadır. Boynuzların uç kısımları ise yine farklı bir renge boyanmıştır.

3.4.12. Çine/Tepecik Höyüğü

Büyük Menderes’in güneyindeki ovada Çine Çayının yanına konumlandırılan Höyük, Aydın il sınırları içerisinde bulunmaktadır. Yerleşimin en erken kültür tabakası

²²⁸ Schachner, 2019: 50.

²²⁹ Schachner, 2019: 840.

²³⁰ Schachner, 2009: 292.

²³¹ Müller Karpe- Müller Karpe, 2013: 220.

²³² Müller Karpe- Müller Karpe, 2013: 222- 223.

²³³ Müller Karpe- Müller Karpe, 2013: 223.

²³⁴ Müller-Karpe- Müller-Karpe, 2013: 223.

Kalkolitik Dönem ile başlamaktadır. Kalkolitik Dönemden Geç Tunç Çağına kadar iskan gören yerleşimde Miken boya bezemeli kaplar ele geçmiştir.²³⁵

Ege bölgesinin önemli ticaret merkezlerinde sayılabilecek Höyükte Orta Tunç Çağına tarihlendirilen 3 adet boğa tasvirli eser açığa çıkarılmıştır. Katalog 181 ve Katalog 182 olarak değerlendirilen eserler, sert bir taban oluşturan ocağı sınırlayan bir konumda ele geçmiştir.²³⁶ Tepecik boynuz modelleri, kült eşyaları olarak kullanılmış ve bölgede ‘*Kutsal Ocak*’ kültürünün benimsenmiş olabileceği düşünülmüştür.²³⁷

Katalog 183 olarak değerlendirilen bir diğer boğa tasvirli eser ise levha üzerinde boğa idollerinin bulunduğu bir sahneyi içermektedir. Boynuzlar belirgin, gövde ise şematik işlenmiş olan boğalar üç-iki ve bir tane olacak şekilde yerleştirilmiştir. Modelin form ve boğa idollerine ait boynuz ve gövde işleniş açısından benzer örnekleri, Kıbrıs’ta mezarlardan ele geçen kült eşyalarıdır.²³⁸

3.4.13. Troia

Çanakkale ilinde, Kaz Dağlarının kuzeybatısında liman kenti olan Troia, 1870 yılında Heinrich Schliemann keşfedilmiştir. 1870- 1890 yılları arasında aralıklarla H. Schliemann başkanlığında kazılar başlatılmıştır. Birçok bilim insanı tarafından kazıları yapılmış olan Höyük, günümüzde Rüstem Aslan başkanlığında kazıları yapılmaktadır.

On farklı kültür tabası bulunan kentte boğa tasvirli sadece bir eser bulunmuştur. 1994-2002 yılları arasında Aşağı Şehrin batısında bulunan ve ‘*Terashlı Ev*’ olarak isimlendirilen mekânın kazılarda elde edilen parçaların birleştirilip restorasyonu yapılmasıyla bir boğa figürini oluşturulmuştur.²³⁹ Çark ile yapıldığı anlaşılan eser, Katalog 184 olarak değerlendirilmiştir.²⁴⁰ Masif durumda olan boğanın sol ön bacağı, sol karın boşluğu ve başı parçalar halindedir. Sarımsı hamur renginde olan boğa, kırmızı ek boyalar ile süslenmiştir. Gövdesinde dikey şeritler ve noktalar ile detaylandırılan eserin, yüzünde yular diyebileceğimiz burnunu çevreleyerek alından ve burnunun alt kısmına uzanan bir şerit vardır. Renklendirme ile badem formu bir göz çevresi oluşturulan boğanın göz bebekleri yuvarlak çukur olarak verilmiştir.

3.4.14. Oluz Höyük

Amasya’nın 25 km güneybatısında Yeşilirmak’ın beslediği ovaya konumlandırılmıştır. 1997-1999 yılları arasında Şevket Dönmez başkanlığında yürütülen araştırmada keşfedilmiştir. 2008 yılında da Şevket Dönmez başkanlığında

²³⁵ Günel, 2021: 117.

²³⁶ Günel, 2021: 123.

²³⁷ Günel, 2018: 385-386.

²³⁸ Günel, 2021: 123.

²³⁹ Rigter ve Thumm– Doğrayan, 2004: 87.

²⁴⁰ Rigter ve Thumm– Doğrayan, 2004: 88.

kazılarına başlanılmıştır. Yedi ana tabakası bulunan yerleşimin en erken dönemi Erken Tunç Çağına tarihlendirilmiştir.²⁴¹

Oluz Höyükte, Hitit Dönemi tarihlendirilen mekânlarda, bir adet boğa figürini ile bir adet boğa başlı halka biçimli kap parçaları açığa çıkarılmıştır.²⁴² Katalog 185 olarak değerlendirilen kap parçası, Hitit Büyük Krallıklar döneminde iskan görmüş olabileceği düşünülen 2 odalı mekanda bulunmuştur.²⁴³ İki parça halinde bulunmuş olan kabın ağız kısmında kabartma şeklinde bir boğa başı vardır. İnce uzun yüzlü olarak tasvir edilen boğanın gözleri yuvarlak ve oldukça çıkıntılı bir durumdadır. Küt boynuzlu olan eserin boynuzları hilal formunu anımsatmaktadır.²⁴⁴

Katalog 186 olarak değerlendirilen boğa figürini ise 2018 temizlik çalışmaları sırasında rastlanılmıştır.²⁴⁵ Sol ön ve arka ayakları ile boynuzları kırık durumda olan boğa, kiremit rengi hamurlu, koyu kırmızı renk astarlıdır. Uzun ve ince yüzlü olan eserin gözleri çıkıntı halinde verilmiştir.²⁴⁶

²⁴¹ Yurtsever- Beyazıt, 2019: 385-386.

²⁴² Yurtsever- Beyazıt, 2019: 386.

²⁴³ Yurtsever- Beyazıt, 2019: 386.

²⁴⁴ Yurtsever- Beyazıt, 2019: 394.

²⁴⁵ Yurtsever- Beyazıt, 2019: 385.

²⁴⁶ Yurtsever- Beyazıt, 2019: 393.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İnsanlar, canlı türlerinin var olmaya başladığı günden beri belli bir ilahi gücün varlığına inanmışlardır. İnanışları bu gücün; nasıl ve nerede olduğunu bulabilmek için zamanla çok çeşitli yollar denemişler ve belli başlı varlıkları aracı ederek ilahi güce ulaşabilmeyi hedeflemişlerdir. Dünya üzerinde birçok kabile, beylik ve krallık kurulmuştur. Kurulan her uygarlığın; kendi yönetim biçimi, dili, dini ve sanatı olduğu iddia edilse de aslında kendisinden önce gelen ve ataları olarak kabul edilen uygarlıkların düşünce özünü alarak yaşadıkları döneme ve koşullara göre şekillendirmişlerdir. Şekillendirilmesi en zor olan konu kültüsellik olsa gerek. Kendilerinden önce gelen insanların kutsal olarak kabul gördükleri değerleri birden silip insanları başka bir inanca hazırlamak ve onu benimsetmek kolay değildir. Bugüne kadar kabul görülmüş dinlerde ya da inançlarda önceki kutsallığa her daim bir saygı duyulmuştur.

Antik dönemden günümüze kadar birçok hayvan, kutsallığın aracı olarak kabul edilmiştir.²⁴⁷ Boğa ise bu hayvanlardan sadece birisidir. Dönemsel olarak değişik tasvir ve biçimlerde karşımıza çıkan boğalar (bk. Tablo 3a- Tablo 3b), insanlar için gücün ve bereketin simgesi konumundadır.

Tez kapsamında değerlendirilen boğa tasvirleri; dönemler arasında farklı materyaller üzerinde birebir tarzda veya stilize edilmiş durumda kullanılmıştır. Paleolitik Dönemden Çanak-Çömlekli Neolitik Döneme kadar olan tasvirlerde yabani boğa olarak karşımıza çıkmıştır. Genellikle duvarlar üzerine (mağara ve konut duvarları) av sahnesindeki av olarak çizilmiş olan boğalar; iri gövdeli, büyük ve sivri boynuzlarıyla etrafındaki insanlardan kat ve kat büyük olarak betimlenmiştir. Duvar resmindeki insanlar, ellerinde mızrak ve ok taşıyarak boğanın etrafında onu avlayabilmek için mücadele etmektedirler. Özellikle Çatalhöyük'ün V. tabakadaki bir konutta açığa çıkarılan duvar resminde bulunan boğa tasviri, bir av sahnesi olarak değil de avcılarının dans ederek belli bir ritüel yaptıkları şekilde yorumlanmıştır.²⁴⁸ Bu durum Paleolitik Dönemdeki av sahnelerinin aslında avcı sihri sahnesi olarak devamlılık göstermiş olabileceği düşünülerek Çatalhöyük'teki sahnenin av sahnesi olabileceğini söylemek isterim. Dönem halkının duvarlara av sahnesi çizmelerindeki amacı; hayatta kalabilmek için doyuruculuğu yüksek olan besinlere ihtiyaç duyarak avlayabildikleri en büyük hayvanı avlamaktır. Avlarının başarılı geçebilmesi içinde bu sahneleri betimlemiş olabilirler.

Çatalhöyük'ün IV. tabakasında kamu mekânlarını duvarlara asılı durumda ya da özel bir platform üzerinde sergilenen boğa boynuzları ele geçmiştir.²⁴⁹ Boynuzların diziliş durumlarından mekân içlerine bilinçli bir şekilde yerleştirdiği anlaşılmıştır. Dini

²⁴⁷ Yakar, 2014: 48.

²⁴⁸ Şimşek, 2017: 593-594.

²⁴⁹ Hodder, 2019: 138-139.

mekânlar olarak da değerlendirilen bu mekânlar da belli ritüellerin yapıldığı, yapı içerisinde ele geçen seramiklerden ve hayvan kemiklerinden anlaşılmıştır. Erken Neolitik Dönem geleneği olan iç mekânlardaki boğa boynuzları, yerleşimde ehlileştirilmiş boğaların kemiklerine rastlanmasına rağmen yabani boğalara aittir. Anadolu'daki boğa kültü, Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönemde önce Göbeklitepe' de ardından da Çatalhöyük' te görülmeye başlamıştır.

İlk tapınak olarak bilinen Göbeklitepe' deki T şeklinde kireçtaşı stelleri üzerinde boğa tasvirleri bulunmuştur.²⁵⁰ Genellikle sivri ve dik boynuzlu olarak işlenen boğalar, başka hayvanlar ile grup içerisinde betimlenmiştir. Tilki, turna kuşu ve yılan gibi hayvanlarla beraber betimlenen boğanın, niçin bu hayvanlar ile betimlendiği hakkında farklı yorumlar bulunmaktadır. Bir grup, bunların özel bir anlamının olmadığı sadece bölgedeki hayvanları göstermeyi amaçladıklarını ileri sürerken; diğer grup ise özellikle yılan boğa ve turna üçlüsünün bulunduğu stel de yılan ile karşılıklı işlenmesinin bir saldırı sahnesi olduğunu düşünmüşlerdir.²⁵¹ Erilliğin simgesi olarak görülen yılanın yine erilliğin bir diğer simgesi boğa ile mücadelesi aktarılmıştır. Aslında yeraltının gücü olarak görülen yılan ile yeryüzündeki gücün ve bereketin simgesi boğanın karşılıklı saldırı pozisyonunda işlenmesi; yeraltı ve yeryüzü arasındaki mücadeleyi gösterilmiş olabilir.

Neolitik Dönem ile yaşamlarında belli bir boyut atlamış olan halk, artık yerleşik hayata geçerek toplu yaşamayı öğrenmişlerdir. Ovalarda yaşamaya başlayan insanlar ilk olarak besin üretmeye yani tarım yapabilmeyi öğrenmişlerdir. İkinci olarak ise hayvanları ehlileştirerek onlardan besin ve giyecek olarak yararlanmışlardır. Toprakların genişlemesi ve nüfusun artmasıyla tarım işlerine yetişmekte güçlük çeken halk; boğaları hadım ederek öküze dönüştürmüşler ve boğanın sadece fiziki gücünden yararlanmışlardır. Öküzler tarlaları sürmek için çiftçilerin en büyük destekçisi konumuna gelmiştir. Çift süren öküzler, Kalkolitik Dönemde Arslantepe Höyükte içinde tapınaklarında bulunduğu kompleks bir yapıda duvar resmi olarak tasvir edilmiştir.²⁵²

Geç Neolitik Dönemden Erken Kalkolitik Döneme geçiş evresindeki boğa tasvirleri, genellikle seramik üzerinde görülmüştür. Stilize edilmiş boğa başı ya da boynuzu, ayakta durur pozisyonda işlenmiş boğa kabartmalı seramiklerin yanı sıra seramik üzerine boyama tekniğinde yapılmış stilize boğa başları ve az sayıda pişmiş toprak figürinler de ele geçmiştir. Tepecik-Çiftlik Höyük ve Köşk Höyük yerleşimlerindeki boğalar, seramik üzerine alçak kabartma tekniğinde ayakta durur tarzda yapılmıştır. Genellikle kapların gövde kısımlarına yapılmış olan boğa kabartmaları, iri gösterilmek ve boynuzlarını sergilemek amacıyla vücutları profilden başları ise cepheden işlenmiştir. Bu betimleme çoğunlukla İç Anadolu'daki Tepecik-Çiftlik ile Köşk Höyük yerleşimlerinde görülmektedir. Köşk Höyükteki bazı örneklerde

²⁵⁰ Schmidt, 2007: 178. / Toprak, 2020: 279.

²⁵¹ Toprak, 2020: 277- 279.

²⁵² Frangipane, 2012: 979.

ise seramik parçası üzerinde cepheden işlenmiş tek boğa başı şeklindedir. Uzun ve ince yüzölçümlü olan bu örneklerin boynuzları hilal formunda, sivri ve uzun olarak tasvir edilmiştir.

Bu durumu ise Neolitik Dönemdeki boğa boynuzu algısının Kalkolitik Dönemdeki devamlılığı olarak açıklayabiliriz.

Özellikle Göller Bölgesindeki yerleşimlerin (Kuruçay, Höyücek, Hacılar) Erken Kalkolitik Dönem tabakalarında ele geçen seramiklerin tutamakları ve kulpları stilize boğa başı şeklinde yorumlanmıştır. Silindirik gövdeli sarkıt boynuzlu ve çimdiklemeyle yapılmış boğa başlı tutamaklar (başını ve boynuzlarını belli etmek için çimdiklenmiş) olmak üzere iki tür bulunmaktadır. İlk kez bu yerleşimlerde görülen ve öncüsünün Hacılar Höyük olduğu kabul edilen boyama tekniğiyle yapılmış stilize boğa başı tasvir örnekleri görülmüştür.²⁵³ Kıvrık boynuzlu olacak tarzda stilize edilmiş olan boğa başları değişik motiflerle verilmiştir. Bu yerleşimlerde sadece seramikler üzerinde görülmeyen boğa tasvirleri, kaşıkların/kepçelerin kulplarında da kullanılmıştır.

Çalışmada ele alan örnekler arasında özellikle günümüz Güneydoğu Anadolu bölgesindeki yerleşimlerinde, Antik Mezopotamya sınırları içerisinde kaldığından dolayı bölgenin kültür etkileri görülmüştür. Hassek Höyüğün Geç Kalkolitik Döneme tarihlenen I. tabakasında Uruk etkili duvar mozaiği açığa çıkarılmıştır. Anadolu'da başka örneği bulunmayan bu eserde, pişmiş toprak yekpare levhadan yapılmış peş peşe yürüyen boğalar betimlenmiştir. Sivri ve küt boynuzlu olarak tasvir edilen bu boğalar, tip olarak Hatti Uygarlığındaki Orta Tunç Çağı boğalarına benzemekte ve daha gerçeğe uygun bir biçimde yapılmıştır. Yine Hassek Höyükte ele geçen figürini de gerçeğe daha uygunluk göstermektedir.

Tarihöncesi dönemler arasında her açıdan en gelişmiş dönem diyebileceğimiz Tunç Çağında siyasi rekabetlerde artış görülmüştür. İlk beyliklerin kurulduğu bu dönemde stratejik olarak güçlü olan yönetimler, çevresindeki beylikleri bünyesine alarak bölgesel güce ulaşmışlardır. Tunç Çağının en güçlü ve önemli uygarlığı ise Hititler olarak bilinmektedir. Anadolu kökenli olarak bilinen bu uygarlıktaki boğa algısı tamamıyla kültelliğe dönüşmüş ve boğa, Baş Tanrı Teşup' un kutsal hayvanı ve yeryüzündeki temsilcisi olarak tanımlanmıştır. Bu durumu en iyi özetleyen ve yansıtan eserler, İnandıktepe vazosu ile Alacahöyük kabartmasıdır. İki örnekte de Kral/Kraliçe ya da Rahipler, bir altar üzerinde duran boğaya sunum yapar şekilde betimlenmiştir.

Bu dönemde ele geçmiş olan eserlerin neredeyse tamamı (özellikle Hitit Uygarlıklarına ait olanlar) ritüellerde kullanılan özel kaplardır. İnandıktepe Höyük ile Hüseyindede Höyüğünde bulunan vazolar üzerindeki sahnelerde yapılan törenler/ritüeller anlatılmıştır. Teokrasi ile yönetilen halk Kral ve Kraliçenin Tanrının

²⁵³ Çevik, 2009: 567.

yeryüzündeki temsilcisi olduğunu kabul etmişlerdir.²⁵⁴ İnandıktepe vazosunda ise Tanrı ile Tanrıçanın kutsal birleşme (Kral ve Kraliçe sıfatında) töreni betimlenmiştir. Bu tören sırasında yapılanlar frizlerde sırasıyla gösterilmiştir. Hüseyindede Höyüğünde bulunan vazolarda ise yine tören sahneleri konu almış ve Hüseyindede Büyük Vazosunda, ilkbaharın gelişi töreni tasvir edilmiştir. Bu törende boğa, kral ve kraliçeyi taşıyan arabayı çeken kutsal hayvan olarak yerini alırken en alt frizde ise gücün ve bereketin simgesi olarak hörgüçlü biçimde betimlenmiştir. Hüseyindede Küçük Vazosunda tek frizden oluşan sunum sahnesi konu alınmıştır.²⁵⁵ Müzisyenler eşliğinde bir görevli tarafından götürülen boğanın üzerinden atlayan akrobatlar bulunmaktadır. Törende yapılan özel bir ritüel olabileceğini düşünülen bu sahne, Anadolu'daki tek örnektir. Genellikle boğa üzerinden atlayan akrobat sahneleri Minos uygarlığında sıklıkla rastlanmıştır. Değerlendirmeye alınan seramik üzerindeki boğa tasvirleri sadece ayakta değil aynı zamanda oturur şekilde de örneklenmiştir. Oturan boğaların bulunduğu örnekler genellikle Eskiypar Höyükte bulunmuştur. Ayaklarının ve kuyruğu gövdesinin altında olan boğaların etrafındaki detaylarda otluk bir alanda oldukları anlaşılmaktadır.

Bu dönem içerisinde ritüellerde kullanılan ve ryton denilen boğa başlı içki kapları görülmeye başlanmıştır. Genellikle Hatti ve Hitit yerleşimlerinden ele geçen bu kaplar, değişik formlar ve stillerdedir. Bardak formu, çift başlı, stilize edilmiş başlı ve tekne formu gibi örnekleri bulunan boğa rytonlarının en fazla görüldüğü yerleşim; Kültepe (Karum- Kaniş)'dir. Hilal formu dik boynuzlu olarak betimlenen rytonlarda genelde yularlıdır. Değerlenmeye alınan tekne formu rytonlarda yine Kültepe Karum'un II. tabasında ele geçmiştir. Boynuzları başına kabartma durumda verilen bu örneklerin gözleri çok iri olarak işlenmiştir. Bu formlar arasında boğa başı protom şeklinde tekneye applike edilmiş örnekte bulunmaktadır. Eserin; teknenin geniş yanında bir insan ve arka tarafında bir kartal figürin applikası vardır.

Protom biçimli boğa başlarının görüldüğü kaplarda yine bu dönem içerisinde karşımıza çıkmıştır. Genellikle akıtaç görevinde olan boğa başları, bazı örneklerde boynuzları kulp gibi bulundukları kaplara bitişik durumda iken bazı örneklerde ise başın üzerinde kabartma şeklinde işlenmiştir. Zoomorfik kap kullanımının da yoğunlukta olduğu bu döneme ait üç örnek bilinmektedir. İki Kültepe yerleşimlerinde bulunan bu örneklerin biri Hattuşaş- Boğazköy'de bulunmuştur.²⁵⁶ Kültepe'de bulunan testiler daha minimalist durumdayken Boğazköy'deki örnek bir insan boyutundadır. Boynuzları da dikkat çeken bu eserin bulunduğu alan bir dini komplekstir. Bundan dolayı bu tipteki eserler kesinlikle ritüelde de kullanılmış ya da adak amacıyla da mekâna bırakılmış olabilir. Boğa tasvirleri sadece ritüel kaplarında değil süs eşyaları üzerinde de görülmektedir.

²⁵⁴ Özgüç, 1988: 17.

²⁵⁵ Sipahi, 2014: 42-43.

²⁵⁶ Schachner, 2009: 292.

Tunç Çağında bulunmuş olan eserden genellikle dini kompleks yapılarından ele geçmiştir. Bu durum bize Tunç Çağı Anadolu'sunda önemli bir boğa kültürünün varlığını kanıtlamıştır. Alacahöyük, Horoztepe ve İkiztepe gibi yerleşimlerde mezar komplekslerinde de boğa tasvirli eserlerin bulunması bu görüşü daha da kuvvetlendirmiştir. Öldükten sonra öteki dünya inancına benimseyen dönem halkı, kaybettikleri yakınlarının yanına tanrının simgesini de koyarak onlara yeni hayatlarında yardımcı olmasını istemiş olabilirler. Ya da sadece prens mezarlarında bu tip eserlerin koyulduğu düşünülürse Tanrı-Kral düşüncesiyle ölen kişinin kendi temsilcisi olduğunu sunmak istemiş olabilirler. Özellikle Alacahöyük ve Horoztepe kral mezarlarında bulunan eserler, güneş sembolü olarak kabul edilerek kültürel ve dinsel törenlerde kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.²⁵⁷ Boğa tasvirlerinin devlet işleriyle ilişkilendirildiği grup ise mühürlerdir. Görevlilerin imzası niteliğinde ve üzerinde boğa tasvirleri olan mühürler, Alacahöyük ve Kültepe'de ele geçmiştir. Son olarak Tunç Çağına tarihlendirilen boğa figürinleri, önceki dönemlere nazaran daha minimalist ve gerçekçi yapılmıştır.

Sonuç olarak antik çağın tüm evrelerinde, yerleşimler üzerinde belirli kontekst yapılarının işlevlerine uygun gösteren boğa tasvirlerine rastlanılmıştır (bk. Tablo 4a-Tablo 4 b). Paleolitik Dönemden Çanak-Çömleksiz Neolitik Döneme kadar yabani olarak betimlenen boğaların görünümüne ve gücüne saygı duyulmasından dolayı tasvir edilmiş olmalıdır. Erken Neolitik ile birlikte bu saygınlık artık belli bir inancın parçası haline gelerek boğa kültürünün temellerini atmıştır. Neolitik Dönem ile ehlileştirilen boğalar, tasvirlerde çok iri biçimde değil de daha idealist bir boyutta tasvir edilmeye başlanmıştır. Kalkolitik Dönem ile birlikte seramikler üzerinde betimlenen boğalar özellikle boğa başları ve boynuzlarıyla karşımıza çıkmışlardır. Daha çok stilize edilmiş durumda olan bu tasvirlerde bir kültüsellikten ziyade seramik ustalarının dönem modasını yansıtmış olabileceğini düşünmekteyim. Tunç Çağı ile birlikte artık boğa tasvirleri bambaşka bir boyut kazanmıştır. Tanrının arabasını çeken '*Hurri ve Şerri*' isimlerindeki ikiz boğalardan dolayı Tanrı Teşup' un yeryüzündeki temsilcisi olarak kutsallaştırılmıştır. Bundan dolayı boğa tasvirlerinin bulunduğu tüm eserler, dini kompleks yapılarından ele geçmiştir. Boğanın kutsallığı tarihöncesi dönem ile sınırlı kalmamış geç antik dönemde hatta günümüzde dahi etkileri görülmektedir. Her daim gücün ve bereketin simgesi durumundaki bu hayvan, değişik uygarlıkların mitoslarında da yerini almıştır. Heybetli boynuzları ile dikkat çeken boğalar, günümüzde kötü enerji ve nazar savar olarak evlerde kullanılmaktadır.²⁵⁸ Aslında bu durum bugün benimsediğimiz ve inandığımız tüm davranışların bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde genetik kodlarımızda taşıyıp uyguladığımızın bir göstergesidir.

²⁵⁷ Yalçın ve Yalçın, 2019: 62.

²⁵⁸ Kılıç ve Turgut, 2016: 783.

KAYNAKÇA

Akdağ, Ç., (2019), “Hitit ve Ardılları Neo-Hitit Figürlerinde Uyum ve Direnç: Tanrılar ve Krallar”, OANNES – Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi, S.1/1, (53-68).

Akıllı, N., (2015), “Anadolu Erken Tunç Çağ Mezarlıklar Kataloğu ve Ölü Hediye İşığında Dönemin Sosyal Yapısı”, T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi), Aydın.

Akurgal, E., (2014), Anadolu Kültür Tarihi, Phoenix Yayınevi, Ankara.

Akurgal, E., (2015), Hatti ve Hitit Uygarlıkları, Phoenix Yayınevi, Ankara.

Akurgal, E., (2017), Anadolu Uygarlıkları, Phoenix Yayınevi, Ankara.

Aktan, G., (2018), “Çatalhöyük’te Çıkarılan Boğa Boynuzlarını Anlamlandırmada, Antik Dönem Mitolojilerindeki Boğa Figürü”, İdil, C.07, S.50, (1221- 1228).

Atak, K., (2012), “Anadolu’da Kalkolitik Çağ Kabartma Bezemeli Seramik Geleneği”, T.C Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Konya.

Aytek, A., İ., (2014), “Kocabaş Fosil İnsan Kalıntıları Üzerine Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi”, Antropoloji (Fizik Antropoloji – Paleoantropoloji – Sosyal Antropoloji), S. 27, (67-79).

Bağlar, S., (2011), “Anadolu ve Kafkas Mitlerinde Ortak Tanrı Kültürü Üzerine Bir Örnek: Fırtına Tanrısı Teişeba-Teşup ve Nart Sosriko”, VII. Uluslar arası Van Gölü Havzası Sempozyumu, (1-20).

Baltacıoğlu, I., (1996), “Alacahöyük 1995 Yılı Kazıları, 18. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (353-361).

Balter, M., (2008), Tanrıça ve Boğa Çatalhöyük: Uygarlığın Doğuşuna Arkeolojik Bir Yolculuk, Homer Kitapevi, İstanbul.

Barın, T. G., (2019), “Ana Tanrıça Kültürünün Sembolik İfadelerle Günümüz Heykel Sanatına Yansımaları”, T.C. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Heykel Ana Sanat Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.

Bilge, E., (2009), “Diyarbakır Arkeoloji Müzesinde Bulunan Tunç Çağı’na Ait Figürinler”, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Konya.

Bilgi, Ö., (1995), “İkiztepe Kazılarının 1994 Dönemi Sonuçları”, 17. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (157-168).

Bilgi, Ö., (1998), “İkiztepe Kazılarının 1997 Dönemi Sonuçları”, 20. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (485-505).

Bilgi, Ö., (2006), “İkiztepe ’de ‘W’ Kabartma Bezekli Kaplar”, Edt. Betül Avunç, Hayat Erkanal’a Armağan; Kùltürlerin Yansımaları, İstanbul,(158-161).

Bilgi, Ö., (2007), “İkiztepe Pişmiş Toprak Aplike Boğa Başı Betimlemeleri”, Edt. Gülsüm Umurtak, Şevket Dönmez, Aslıhan Yurtsever, Refik Duru’ya Armağan, İstanbul, (127-130).

Bilgi, Ö., (2008), “İkiztepe Kazılarının 2007 Dönemi Sonuçları”, 30. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.4, (327-336).

Bıçakçı, E.,- Faydalı, E., (2001), “Tepecik/Çiftlik 2000 Yılı Çalışmaları, 23. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.2, (29-38).

Bıçakçı, E.,- Faydalı, E., (2002), “Tepecik-Çiftlik 2000 Yılı Çalışmaları”, 23. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.2, Ankara, (29-38).

Bıçakçı, E.,- Faydalı, E.,- vd., (2003), “Tepecik/Çiftlik 2002 Yılı Çalışmaları, 25. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.2, (435-440).

Bıçakçı, E.,- Altınbilek Algül, Ç.,- vd., (2007), “Tepecik-Çiftlik”, Edt. Nezh Başgelen, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, (237-254).

Bozdemir, O., (2015), “Boynuzlu Hayvan Figürlerinin Seramik Formlarda Yorumu”, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Ana Sanat Dalı (Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu), Ankara.

Bozkurt-Cengiz, T., (2018), “Hitit Krallığında Arinna’nın Güneş Tanrıçası Kültü”, Türk Arkeoloji Dergisi, C.37, S.64, (125-140).

Çınaroğlu, A.,- Genç, E., (2003), “Alacahöyük ve Alacahöyük Hitit Barajı Kazıları- 2002”, 25. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1., (279-288).

Çınaroğlu, A.,- Genç, E., (2004), “2003 Alacahöyük ve Alacahöyük Hitit Barajı Kazıları”, 26. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (265-276).

Çınaroğlu, A.,- Çelik, D., (2007), “2006 Yılı Alacahöyük Kazısı”, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.2, (525-536).

Çınaroğlu, A.,- Çelik, D., (2008), “Alacahöyük 2007 Yılı Kazısı”, 30. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.3, (91-104).

Çınaroğlu, A.,- Çelik, D., (2014), “2013 Yılı Alacahöyük Kazı Çalışmaları”, 36. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (175-190).

Çıvgın, İ.,- Yardımcı, R., (2010), İlkçağ Tarihi, Maya Akademi, Ankara.

Çoşkun, İ., (2019), “Boğa Dansı Geleneği’nin Kökeni”, T.C. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, S.63, (201-213).

Darga, A. M., (1992), Hitit Sanatı, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, İstanbul.

Dinçol, A.,- Alparşan, M., (2020), “Hitit Mühürcülüğü (Gliptik)”, Edt. Meltem Doğan-Alparşan, Metin Alparşan, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (188-200).

Dinçol, B., (2020), “Hititlerde Müzik ve Dans”, Edt. Meltem Doğan-Alparşan, Metin Alparşan, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (315-327).

Doğan, Ö., (2011), “Adana Arkeoloji Müzesi’nde Bulunan Geç Hitit Dönemi Stelleri”, T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Adana.

Dönmez, Ş., (2010), “Samsun Müzesi’nden Pişmiş Toprak Boğa Başları”, Anadolu Araştırmaları, C.17, S.2, (49-66).

Duru, R., (1966), Eski Anadolu Kültürlerinin Ana Hatları (En Eski Çağlardan İkinci Bin Yılı Başlarına Kadar), Karadeniz Teknik Üniversitesi Offset Baskı Makinesi, Trabzon.

Duru, R., (1982), “Kuruçay Höyüğü Kazıları 1981”, IV. Kazı Sonuçları Toplantısı, (31-38).

Duru, R., (1990), “Kuruçay Höyüğü Kazıları 1988 Çalışma Raporu”, XI. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (81-90).

Duru, R., (1992), “Höyücek Kazıları-1991”, XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (147-153).

Duru, R., (1994), “Kuruçay Höyük I 1978-1988 Kazılarının Sonuçları Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ Yerleşimleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Duru, R., (1999), “The Neolithic of the Lake District”, Edt. Mehmet Özşait, Nezih Başgelen, Neolithic in Turkey The Cradle of Civilization- New Discoveries, İstanbul, (165- 194).

Duru, R.,- Umurtak, G., (2005), Höyücek 1989-1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Duru, R., (2006), Gedikli Karahöyük I: Prof. Dr. U. Bahadır Alkım'ın Yönetiminde 1964-1967 Yıllarında Yapılan Kazıların Sonuçları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Duru, R., (2007), “Göller Bölgesi Neolitiği: Hacılar- Kuruçay Höyüğü-Höyücek-Bademağacı Höyüğü”, Edt. Nezih Başgelen, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, (331-360).

Duru, R., (2008), MÖ 8000’den MÖ 2000’e Burdur-Antalya Bölgesi’nin Altıbin Yılı, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.

Duru, R., (2010), Elli Yıllık Bir Arkeoloji Öyküsü Hacılar, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.

Duru, R., (2010), Gedikli Karahöyük II: Prof. Dr. U. Bahadır Alkım'ın Yönetiminde 1964-1967 Yıllarında Yapılan Kazıların Sonuçları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Durukan, A., (2014), “Paleolitik Dönemden MÖ 1. Binyılın Ortalarına Kadar Duvar Resimleri”, T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.

Düring, B.S., (2016), Küçük Asya’nın Tarihöncesi Karmaşık Avcı-Toplayıcılardan Erken Kentsel Toplumlara, İstanbul.

Efecan, S., (2011), “Geç Neolitik Döneme Ait Hacılar Kazılarında Bulunmuş Terracota Figürlerin Çağdaş Yorumlarla Biçimlendirilmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Arkeoseramik Ana Sanat Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Isparta.

Elkovan, T., (1997), Kayseri’de Hitit Kaya Anıtları, Erciyes Üniversitesi Matbaası, Kayseri.

Eliade, M., (2017), Dinler Tarihine Giriş, Alfa Yayınevi, İstanbul.

Esin, U., (2007), “Anadolu Neolitiğine Başka Bir Bakış”, Edt. Nezih Başgelen, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, (XI-XII).

Erbil-Kocaman, S., (2007), “Urartu Kültürü Üzerindeki Geç Hitit Etkileri”, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Eski Çağ Tarihi Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Frangipane, M., (2011), “Arslantepe-Malatya: A Prehistoric and Early Historic Center in Eastern Anatolia”, Edt. Sharon R. Steadman, Gregory McMahon, The Oxford Handbook of Ancient Anatolia, Oxford (968-992).

Günel, S., (2011), “Ein Terrakotta- Model aus Çine- Tepecik”, Istanbul Mitteilungen 61, (7- 20).

Günel, S., (2018), “Çine-Tepecik Höyüğü: Batı Anadolu’nun Kültürel Dinamiklerine Katkısı ve Etkileşimler”, Edt. Semiha Nurdan, Muhammed Özler, XVIII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler, C. I, (391-404).

Günel, S., (2021), “Çine-Tepecik’in Kültürel Gelişiminde Kentleşme Sürecini Anlamak”, Anadolu Araştırmaları-Anatolian Research, S. 24, (117–144).

Harmanakaya, S., (1997), “Türkiye Neolitik Araştırmaları Üzerine Bir Değerlendirme”, Edt. Savaş Harmanakaya, Oğuz Tanındı, Mehmet Özdoğan, TAY - Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri-2: Neolitik, Ege Yayınları, İstanbul, (13-20).

Harmanşah, Ö., (2020), “Taşa Oyulmuş Suretler: Hitit Kaya Anıtları”, Edt. Meltem Doğan-Alparslan, Metin Alparslan, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (305-314).

Hodder, I., (2007), “Çatalhöyük: Yeni Çalışmalar”, Edt. Nezih Başgelen, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, (313-330).

Hodder, I., (2019), Çatalhöyük Leoparın Öyküsü, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Hodder, I.,- Özdöl, S., (2014), “2013 Çatalhöyük Kazıları”, 36.Kazı Sonuçları Toplantısı,C.2, (253-264).

Işık, E.E., (2003), “Hititlerde Bir Kültür Objesi Olan Boğa Baş ve Boynuz Formunun Çağdaş Seramik Yorumları”, T.C Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik ve Cam Ana Sanat Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Karaca, A., (2019), “Duvar Resim ve Kabartma; Boğa Kültü Üzerine Bir İnceleme”, T.C Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Plastik Sanatlar Ana Sanat Dalı Plastik Sanatlar Sanat Dalı (Sanatta Yeterlilik Tezi), Kocaeli.

Karagül, M., F., (1997), “Hitit İmparatorluk Çağı Sonuna Kadar Anadolu’da Figür Kullanımı ve Günümüzdeki Seramik Yorumları”, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Seramik Anasanat Dalı Seramik Programı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Kartal, M., (2009) Konar-Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçiş Epi-Paleolitik Dönem Türkiye’de Son Avcı-Toplayıcılar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Kayaöz, H., (2019), “Hititlerde Tarım ve Hayvancılık”, T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş.

Kılıç, Y.,- Turgut, M., (2016), “Eski Anadolu’da Bucrania Kültü ve Bu Kültün Günümüz Bozkır’ına Yansımaları”, Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır, Konya, (773-790).

Koşay, H., Z., ve Akok, M., (1973), Alacahöyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere Ait İlk Rapor, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Kökten, İ.K., (1961), “Maraş ve Antalya Vilayetlerinde Süreli Dip Tarih Araştırmaları Hakkında Süre Bir Rapor”, Türk Arkeoloji Dergisi, C.1, S.XI, (40-44).

Köprülü, G., (2012), “İnsan ve Hayvan Tasvirli Eserler Işığında Hitit Sanatının Temel Öğeleri”, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

Macqueen, J., G., (2015), Hititler ve Hititler Çağında Anadolu, Arkadaş Yayınları, Ankara.

Martino, S., D., (2020), “Din ve Mitoloji”, Edt. Meltem Doğan-Alparslan, Metin Alparslan, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (203- 218).

Memiş, E., (2013), Eski Çağ Türkiye Tarihi (En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar), Ekin Basım Yayın Dağıtımı, Bursa.

Müller- Karpe, A.,- Müller- Karpe, V., (2013) “Kuşaklı – Sarissa”, Edt. Meltem Doğan-Alparslan, Metin Alparslan, Hititler – Bir Anadolu İmparatorluğu, İstanbul, (220 – 227).

Mutlu, G., (2019), “Antikçağ Kolkhis’te Boğa Figürü”, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, S.41, (62-79).

Mutluay, N., (2010), Anadolu Neolitik Çağ Uygarlığı, Alter Yayıncılık, Ankara.

Neve, P., (1984), “Boğazköy- Hattuşaş 1983 Kazı Çalışmalarının Sonuçları”, VI. Kazı Sonuçları Toplantısı, (137-180).

Neve, P., (1985), “Boğazköy- Hattuşaş 1984 Kazı Mevsiminin Sonuçları”, VII. Kazı Sonuçları Toplantısı, (217-220).

Neve, P., (1986), “Boğazköy- Hattuşaş 19845 Kazı Mevsiminin Sonuçları”, VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (233-251).

Özdoğan, M., (2007), “Mezraa-Teleilat”, Edt. Nezih Başgelen, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, (189-202).

Özdoğan, M., - Başgelen, N., (2007), “Sunu: Türkiye’deki Neolitik Dönem”, Edt. Nezih Başgelen, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, (VII-X).

Özdoğan, M., (2011), “Mezraa- Teleilat”, Edt. Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen, Peter Kuniholm, The Neolithic In Turkey New Excavations & New Research 2: The Euphrates Basin, İstanbul, (203-260).

Özdöl, S., (2011), “Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ’da Güneydoğu Anadolu’da Din ve Sosyal Yapı”, Tarih İncelemeleri Dergisi, C. XXVI, S.1 ,(173-199).

Özdöl-Kutlu, S.,(2018), “Erbaba’dan İçi Buğday Dolu Minyatür Bir Çömlek ve Çatalhöyük Kanıtları Bağlamında, Neolitik Dönemde Boğa Sembolizmi ve Ritüel”, Belleten, C.LXXXII, S. 293, (1-30).

Özgüç, T., (1971), Demir Devrinde Kültepe Ve Civarı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Özgüç, T., (1986), Kültepe-Kaniş II Eski Yakınoğlu’nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Özgüç, T., (1988), İnandıktepe Eski Hitit Çağında Önemli Bir Kült Merkezi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Özkan, S., -Faydalı, E.,- Öztan, A., (2001), “Köşk Höyük 2000 Yılı Kazıları, 23.Kazı Sonuçları Toplantısı, C.2, (335-342).

Öztan, A., (2002), “Köşk Höyük: Anadolu Arkeolojisine Yeni Katkılar”, Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi, S.5, (55-69).

Öztan, A., (2005), “I. Dönem Köşk Höyük- Niğde Kazı Buluntularının Değerlendirilmesi ve Stratigrafik Kontrolü”, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, Ankara (1-34).

Öztan, A.,- Açıkgöz, F.,- vd., (2008), 2007 Yılı Köşk Höyük Kazıları”, 30. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.3, (311-328).

Öztan, A.,- Açıkgöz, F., (2010), “2009 Yılı Köşk Höyük Kazıları”, 32. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.3, (135-147)

Rigter, W., - Thumm- Doğrayan, D., (2004), “Ein Hohlgeformter Stier aus Troia”, Studia Troica 14, (87-99).

Roller, L. E., (2004), “Ana Tanrıça’nın İzinde Anadolu Kybele Kültü”, Homer Yayınevi, İstanbul.

Rosenberg, M., (2007), “Hallan Çemi”, Edt. Nezih Başgelen, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, (1-12).

Rosenberg, M., (2011), “Hallan Çemi”, Edt. Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen, Peter Kuniholm, The Neolithic In Turkey New Excavations & New Research 1: The Tigris Basin, İstanbul, (61- 78).

Salvini, M., (2020), “Urartu Tarihine Genel Bir Bakış”, Edt. Kemalettin Köroğlu, Erkan Konyar, Urartu Doğu’da Değişim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Schachner, A., (2008), “Boğazköy-Hattuša 2007 Yılı Çalışmaları”, 30. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.3, (475-498).

Schachner, A., (2009), “Boğazköy-Hattuša 2008 Yılı Çalışmaları”, 31. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (285-315).

Schachner, A., (2010), “Boğazköy-Hattuša 2009 Yılı Çalışmaları”, 32. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.4, (212-232)

Schachner, A., (2019), “Teşup’un Boğatları: Hattuša ve Çevresinden İki Yeni Boğa Tasviri”, IX. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri II. Cilt, Çorum, (835-849).

Schachner, A., (2019), “Die Ausgrabungen in Boğazköy-Hattuša 2018”, IDAI.publications Elektronische Publikationen Des Deutschen Archäologischen Instituts, S.1, (43-117).

Schachner, A., (2020), “Hitit Sanatının Gelişmeleri ve Toplumsal İşlevlerine Dair”, Edt. Meltem Doğan-Alparslan, Metin Alparslan, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (283- 304).

Schmidt, K., (2007), “Göbekli Tepe”, Edt. Nezih Başgelen, Anadolu’da Uygarlığın Doğuşu ve Avrupa’ya Yayılımı Türkiye’de Yayılım Yeni Kazılar-Yeni Bulgular, İstanbul, (115-130).

Schmidt, K., (2007), “Taş Çağı Avcılarının Gizemli Kutsal Alanı Göbekli Tepe En Eski Tapınağı Yapanlar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Schmidt, K., (2009), “Göbeklitepe Kazısı 2008 Yılı Raporu”, 31. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (241-264).

- Schmidt, K., (2010), “Göbeklitepe Kazısı 2009 Yılı Raporu”, 32. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.3, (209-224).
- Schmidt, K., (2011), “Göbeklitepe Kazısı 2010 Yılı Raporu”, 33. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.3, (319-339).
- Schoop, U., (2020), “Gündelik Hayatın ve Ayrıcalığın Nesneleri: Hitit Çanak Çömleği”, Edt. Meltem Doğan-Alparslan, Metin Alparslan, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (162- 174).
- Schwemer, D., (2020), “Tanrı Kültü, Büyü Ritüeli ve Ölülerin Bakımı”, Edt. Meltem Doğan-Alparslan, Metin Alparslan, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (219-228).
- Seeher, J., (1998), “Boğazköy- Hattuşa 1997 Yılı Çalışmaları”, 20. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (417-431).
- Seeher, J., (2006), “Boğazköy- Hattuşa 2004-205 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 28. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.2, (27-42).
- Sevin, V., (2010), Assur Resim Sanatı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sevin, V., (2014), Anadolu Arkeolojisi, Der Yayınları, İstanbul.
- Silek, S., (2010), “Seyitömer Höyük İdolları”, T.C. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya ve Önasya Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.
- Silistreli, U., (1983), “Pınarbaşı ve Köşk Höyükleri”, V. Kazı Sonuçları Toplantısı, (81-86).
- Silistreli, U., (1984), “Köşk Höyüğü”, VI. Kazı Sonuçları Toplantısı, (31-36).
- Silistreli, U., (1985), “1984 Köşk Höyükleri”, VII. Kazı Sonuçları Toplantısı, (129-142).
- Silistreli, U., (1986), “1985 Köşk Höyüğü”, VIII. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (81-94).
- Silistreli, U., (1988), “1987 Köşk Höyükleri”, X. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1 (61-66).
- Silistreli, U., (1990), “1988 Köşk Höyük Kazıları”, XI. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1 (91-97).

Silistreli, U., (1991), “1989 Köşk Höyük Kazısı”, XII. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (95-104).

Sipahi, T.,- Yıldırım, T., vd., (1999), “1998 Yılı Yörüklü/Hüseyindede Kazısı”, 21. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (349- 358).

Sipahi, T., (2005), “Hüseyindede’ den Hitit Sanatı İçin Yeni Bir Sahne”, V. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri, (661-678).

Şimşek, F., (2017), “Eskiçağ Toplumlarında Boğa Algısı ve İnancı”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.10, S.52,(592-599).

Tanili, S., (2018), Yüzyılın Gerçeği ve Mirası I. Cilt İlkçağ: Doğu-Yunan-Roma, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Taş, M., (2002), “Orta Anadolu Antik Dönem Hitit Kabartma Figürleri’nde Ritim”, T.C Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitim Bölümü Resim İş Eğitimi Ana Sanat Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Bolu.

Tekke, F., (2011), “Hitit Kültüründe Yer Alan Taş Kabartmaların Günümüz Türk Yağlı Boya Resmine Yansımaları”, T.C. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim - İş Öğretmenliği Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Konya.

Toprak, B., (2020), Din Arkeolojisi ve Göbeklitepe Disiplinler Arası Eleştirel Bir Yaklaşım, Milelnihal Yayınları, İstanbul.

Turgut, M., (2018), “Hitit Dini Ritüellerinde Kullanılan Objeler”, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Tarih Bilim Dalı (Doktora Tezi), Konya.

Uygun, B., (2018), “Seyitömer Höyük Erken Tunç Çağı Boğa Kültü”, T.C. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.

Ünal, A., (1999), Hititler- Etiler ve Anadolu Uygarlıkları, Etibank Yayınları, İstanbul.

Ünal, A., (2002), Hitit Devrinde Anadolu I, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Ünal, A., (2003), Hitit Devrinde Anadolu II, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Ünal, A., (2005), Hitit Devrinde Anadolu III, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Ünal, A., (2018), Eski Anadolu Siyasi Tarihi Kitap:1 Eski Taş Devri'nden Hitit Devletinin Yıkılışına Kadar (MÖ 60.000-1.180), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.

Ünal, A., (2020), “Falcılık ve Kehanet”, Edt. Meltem Doğan-Alparslan, Metin Alparslan, Hititler Bir Anadolu İmparatorluğu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (229-245).

Yağtu, D., (2019), “Mekân ve Mahremiyet: Çatalhöyük Örneği”, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı İnanç Turizmi Programı (Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

Yakar, J., (2014), Eski Anadolu Toplumunun Arkeolojideki Yansımaları Cilt I: Neolitik ve Kalkolitik Çağ Topluluklarının Sosyo-Ekonomik Yapıları, İnanç Sistemleri ve Teknolojileri, Homer Kitapevi, İstanbul.

Yalçın, Ü.,- Yalçın, H., G., (2019), Alacahöyük Kral Mezarları' na Yeni Bir Bakış Hükümdar, Dini Lider, Zanaatkar, Ege Yayınları, İstanbul.

Yalçinkaya, I.,- Taşkiran, H.,- vd., (2014), “2013 Yılı Karain Mağarası Kazıları”, 36. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (441-458).

Yardımcı, N., (2006), “Harran 2005 Kazıları, 28. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.2, Ankara, (717-732).

Yetilmezsoy, D., B., (2006), “Tarihöncesi Figürinlerin Yorumlanmasında Düşünsel ve Kuramsal Yaklaşımlar”, T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Yıldırım, T.,- Sipahi, T., (2000), “1999 Yılı Yörüklü/ Hüseyindede Kazısı, 22. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.1, (349-354).

Yılmaz, Ö., (2002), “Hitit Dönemi Kaya Anıtları”, T. C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Konya.

Yuluğ, E., (2018), “Çatalhöyük'te Şamanizm İzleri”, T.C. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Yurtsever-Beyazıt, A., (2019), “Oluz Höyük'ten Pişmiş Toprak Bir Boğa Figürini”, Uğur Silistreli Anı Kitabı: Anadolu Arkeolojisi Üzerine Yazılar, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi, Anı-Armağan Serisi Ek Dizi III.3, (385-394).

Yücel, Ç., (2017), “Şanlıurfa Müzesi’nden Bir Grup Hayvan Biçimli Pişmiş Toprak Figürin”, SOBİDER Sosyal Bilimler Dergisi,C.4, S.18, (149-171).

Zilcioğlu Yılmaz, Ş., (1999), “Anadolu Duvar Resimlerinde Konular”, T.C Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Zoroğlu, U., (2010), “Hitit Sanatında Sfenks”, T.C. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Hatay.

EKLER

	Epi- Paleolitik Dönem	Çanak- Çömleksiz Neolitik Dönem	Erken Neolitik Dönem	Geç Neolitik Dönem	Geç Neolitik Dönem/ Erken Kalkolitik Dönem	Erken Kalkolitik Dönem	Geç Kalkolitik Dönem	İlk Tunç Çağı	Orta Tunç Çağı	Geç Tunç Çağı	Eski Hitit Dönemi	Hitit İmparatorluk Dönemi
Öküzini Mağarası	✓											
Göbeklitepe		✓										
Hallan Çemi		✓										
Çatalhöyük			✓									
Köşk Höyük				✓	✓	✓						
Tepecik/Çiftlik Höyüğü						✓						
Hacılar Höyük					✓	✓						
Kuruçay Höyük				✓		✓						
Höyücek				✓		✓						
Arslantepe Höyük							✓					
Hasek Höyük							✓					
İnandiktepe Höyük								✓				
Hüseyindede Höyüğü									✓			
Eskiyapar Höyük								✓				
Hattuşaş- Boğazköy								✓				✓
Alacahöyük								✓			✓	✓
Kültepe (Karum- Kaniş)									✓			
İkiztepe Höyüğü								✓				
Horoztepe Höyük								✓				
Gedikli Karahöyük								✓	✓			
Mezraa Teleilat Höyük			✓									
Kurban Höyük								✓				
Sarissa- Kuşaklı									✓			
Çine/ Tepecik Höyüğü									✓			
Troia										✓		
Oluz Höyük											✓	✓

Tablo 1: Yerleşimdeki Boğa Tasvirli Eserlerin Dönemsel Dağılımı

	Öküzini Mağarası	Göbeklitepe	Çatalhöyük	Köşk Höyük	Tepecik/Çiftlik Höyüğü	Hacılar Höyük	Kuruçay Höyük	Höyücek	Arslantepe Höyük	Hassek Höyük
Kaya Duvar Resmi	✓									
Kabartma (Kireçtaşı Stel Üzerinde)		✓								
Kabartma (Pişmiş Toprak Seramik)				✓	✓	✓	✓	✓		
Duvar Resmi			✓						✓	
Kerpiç - Boynuz			✓							
Pişmiş Toprak Aplike Boğa Başı					✓			✓		
Tutamak (Sitilize Edilmiş)						✓	✓	✓		
Stilize Edilmiş Boyama Tekniği (Seramik Üzerine)						✓	✓			
Kazıma Tekniği (Seramik Üzerine)							✓			
Kazıma Tekniği (Taş Üzerine)	✓									
Pişmiş Toprak Kaşık-Kepçe							✓	✓		
Kemik Kaşık-Kepçe							✓			
Pişmiş Toprak Figürin							✓	✓		✓
Duvar Mozaïği										✓

Tablo 2a: Yerleşimlerde Bulunan Boğa Tasvirli Eserlerin Dağılımı

	İnandıktepe Höyük	Eskiyapar Höyük	Hüseyindede Höyüğü	Boğazköy- Hatuşas	Alacahöyük	Kültepe (Karum- Kaniş)	İkiztepe Höyüğü	Horoztepe Höyük	Gedikli Karahöyük	Mezraa Teleilat Höyük	Kurban Höyük
Kabartma (Pişmiş Toprak Seramik)	✓		✓			✓					
Kabartma (Taş Blok)					✓						
Pişmiş Toprak Aplike Boğa Başı		✓									
Ryton				✓	✓	✓					
Bardak Formlu Ryton					✓						
Çift Başlıklı Ryton						✓					
Tekne Formlu Ryton						✓					
Pişmiş Toprak Figürin	✓				✓			✓	✓	✓	✓
Pişmiş Toprak Oyuncak					✓						
Boğa Tasvirli Libasyon Kapları	✓	✓		✓	✓	✓					
Stilize Boğa Başı/Boğa Boynuzu							✓				
Kernos						✓					
Güneş Kursu					✓						
Bronz Figürin					✓			✓			
Mühür					✓	✓					
Alık Kutusu-Serpantin Taşı						✓					
Kemik Parfüm Kutusu						✓					
Sistrum								✓			

Tablo 2b: Tunç Çağı Yerleşimlerinde Bulunan Boğa Tasvirli Eserlerin Dağılımı

	Hallan Çemi	Sarissa-Kuşaklı	Çine/Tepecik Höyüğü	Troia	Oluz Höyük	Norbert Schimmel Koleksiyonu
Boynuz	✓					
Pişmiş Toprak Figürin		✓		✓	✓	
Pişmiş Toprak Boynuz Modeli			✓			
Levha Kabartmalar			✓			
Ryton Parçası					✓	
Gümüş Ryton						✓

Tablo 2c: Yerleşimlerde Bulunan Boğa Tasvirli Eserlerin Dağılımı

	Epi- Paleolitik Dönem	Çanak- Çömleksiz Neolitik Dönem	Erken Neolitik Dönem	Geç Neolitik Dönem	Geç Neolitik Dönem/ Erken Kalkolitik	Erken Kalkolitik Dönem	Geç Kalkolitik Dönem	İlk Tunç Çağı	Orta Tunç Çağı	Eski Hitit Dönemi	Hitit İmparatorluk Dönemi
Kaya Duvar Resmi	✓										
Kabartma (Kireçtaşı Stel Üzerinde)		✓									
Kabartma (Pişmiş Toprak Seramik)				✓	✓	✓		✓	✓		
Kabartma (Taş Blok)								✓			
Duvar Resmi			✓				✓				
Kerpiç - Boynuz			✓								
Pişmiş Toprak Aplike Boğa Başı								✓			
Tutamak (Stilize Edilmiş)						✓					
Stilize Edilmiş Boyama Tekniği (Seramik Üzerine)						✓					
Kazıma Tekniği (Seramik Üzerine)						✓					
Kazıma Tekniği (Taş Üzerine)	✓										
Pişmiş Toprak Kaşık-Kepçe						✓					
Kemik Kaşık-Kepçe				✓							
Ryton									✓		✓
Bardak Formlu Ryton											✓
Çift Başlıklı Ryton									✓		
Tekne Formlu Ryton									✓		
Pişmiş Toprak Figürin				✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Pişmiş Toprak Oyuncak								✓			
Duvar Mozaïği							✓				

Tablo 3a: Boğa Tasvirli Eserlerin Dönemsel Dağılımı

	Epi- Paleolitik Dönem	Çanak- Çömleksiz Neolitik Dönem	Erken Neolitik Dönem	Geç Neolitik Dönem	Geç Neolitik Dönem/ Erken Kalkolitik	Erken Kalkolitik Dönem	Geç Kalkolitik Dönem	İlk Tunç Çağı	Orta Tunç Çağı	Eski Hitit Dönemi
Boğa Tasvirli Libasyon Kapları								✓	✓	
Stilize Boğa Başı/Boğa Boynuzu								✓	✓	
Boğa Başı Stilize Edilmiş Pişmiş Toprak Levha								✓	✓	
Kernos									✓	
Güneş Kursu								✓		
Bronz Figürin								✓		
Mühür									✓	✓
Allık Kutusu-Serpantin Taşı									✓	
Kemik Parfüm Kutusu									✓	
Zoomorfik Testi									✓	
Sistrum								✓		
Pişmiş Toprak Boynuz Modeli									✓	
Toplu Pişmiş Toprak Figürinler									✓	

Tablo 3b: Boğa Tasvirli Eserlerin Dönemsel Dağılımı

	MAĞARALAR	KUTSAL ALANLAR	KAMU ALANLARI
Öküzini Mağarası	✓		
Hallan Çemi		✓	
Göbeklitepe		✓	
Mezraa Teleilat Höyüğü			✓
Çatalhöyük		✓	
Köşk Höyük			✓
Tepecik/Çiftlik Höyüğü			✓
Hacılar Höyük			✓
Kuruçay Höyük			✓
Höyücek			✓
Arslantepe Höyük		✓	
Hasek Höyük		✓	

Tablo 4a: Boğa Tasvirli Eserlerin Bulundukları Kontekst Dağılımları

	KUTSAL ALANLAR	KAMU ALANLARI	MEZARLAR
Kurban Höyük		✓	
İkiztepe Höyüğü		✓	
Horoztepe Höyük			✓
Alacahöyük			✓
Gedikli Karahöyük	✓		✓
Eskiyapar Höyük	✓		
İnandıktepe Höyüğü	✓		
Hüseyindede Höyüğü	✓		
Kültepe (Karum - Kaniş)		✓	
Boğazköy- Hattuša	✓		
Sarissa- Kuşaklı	✓		
Çine/Tepecik Höyüğü	✓		
Troia		✓	
Oluz Höyük		✓	

Tablo 4b: Tunç Çağına Tarihendirilen Boğa Tasvirli Eserlerin Bulundukları Kontekst Dağılımları

	Duvar Resimleri	Bukranion/ Boynuz	Seramik Grubu	Pişmiş Toprak Figürin	Pişmiş Toprak Levhalar	Kemik Objeler	Taş Blok	Arsenik Bakır Kaplamalar	Arsenikli Bakır Figürinler	Tunç Figürinler	Gümüş Ryton
Öküzini Mağarası	✓										
Hallan Çemi		✓									
Göbeklitepe											
Mezraa Teleilat Höyüğü				✓							
Çatalhöyük	✓	✓									
Köşk Höyük			✓								
Tepecik/Çiftlik Höyüğü			✓								
Hacılar Höyük			✓								
Kuruçay Höyük			✓			✓					
Höyücek			✓	✓							
Arslantepe Höyük	✓										
Hasek Höyük				✓							

Tablo 5a: Boğa Tasvirli Eserlerin Yapıldığı Malzeme Dağılımları

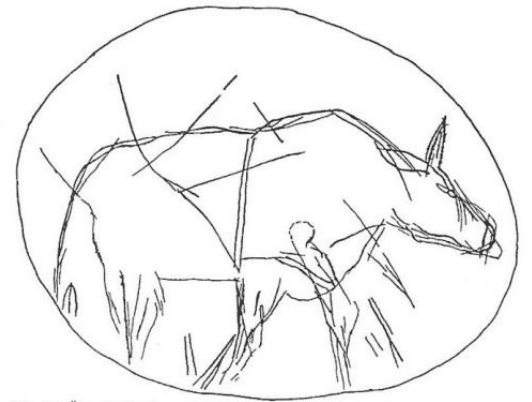
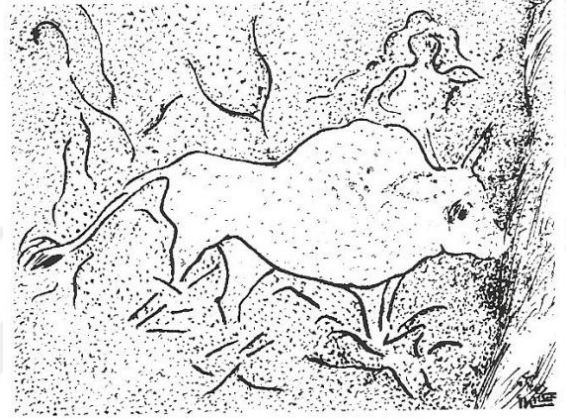
	Duvar Resimleri	Bukranion/Boynuz	Seramik Grubu	Pişmiş Toprak Figürin	Pişmiş Toprak Levhalar	Kemik Objeler	Taş Blok	Arsenik Bakır Kaplamalar	Arsenikli Bakır Figürinler	Tunç Figürinler	Gümüş Ryton
Kurban Höyük				✓							
İkiztepe Höyüğü					✓			✓			
Horoztepe Höyük				✓					✓	✓	
Alacahöyük			✓				✓			✓	
Gedikli Karahöyük				✓							
Eskiyapar Höyük			✓								
İnandıktepe Höyüğü			✓	✓							
Hüseyindede Höyüğü			✓								
Kültepe (Karum - Kaniş)			✓			✓					
Boğazköy- Hattuşa			✓								
Sarissa- Kuşaklı				✓							
Çine/Tepecik Höyüğü		✓			✓						
Troia				✓							
Oluz Höyük			✓	✓							
Norbert Schimmel Koleksiyonu											✓

Tablo 5b: Boğa Tasvirli Eserlerin Malzeme Dağılımları

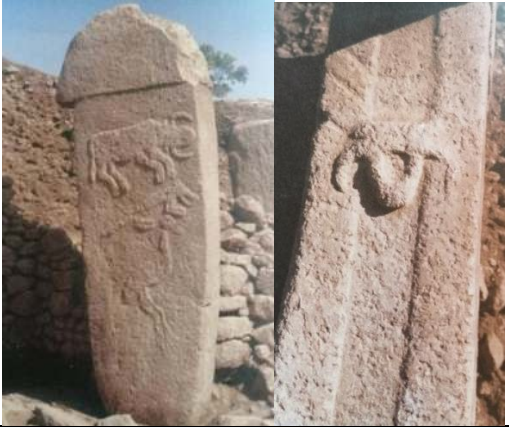
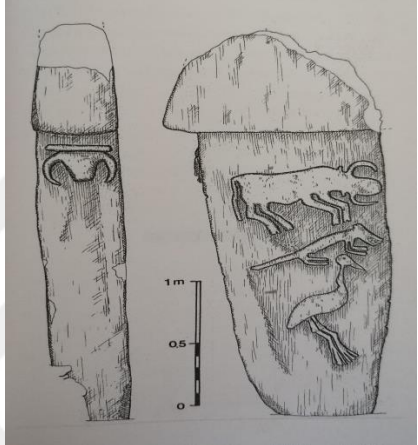

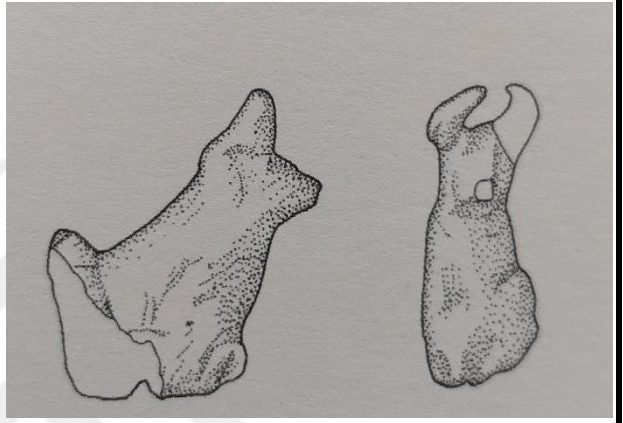
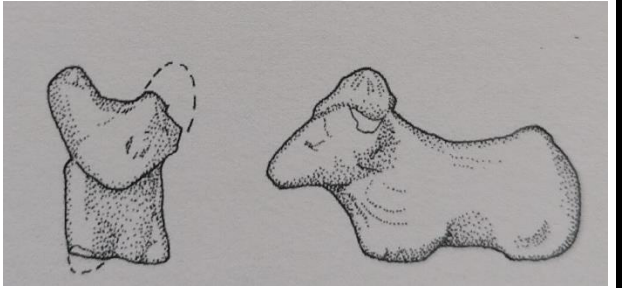
KATALOG

Katalog No:1
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Öküzini Mağarası
Yapıldığı Malzeme: Kaya Duvar Resmi
Dönemi: Epi-Paleolitik Dönem
Ölçüleri:
Uzunluk:
Yükseklik:
Kaynak: Kökten, 1961: 92.
Genel Tanım: Profil olarak betimlenen öküz figürünün Horguç kısmı vurgulanırken bel kısmı ve arka gözdesi daha ince olarak işlenmiştir. Kuyruğu hafif yukarıda olan hayvanın boynuzları bulunurken yüz kısmında sadece gözleri detaylandırılmıştır. Hayvanın boyun kısmının üstünde cepheden verilmiş uzun ve dalgalı saçlı bir kadın tasviri bulunmaktadır.
Katalog No: 2
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Öküzini Mağarası
Yapıldığı Malzeme: Çakıl Taşı
Dönemi: Epi-Paleolitik Dönem
Ölçüleri:
Kalınlık:
Uzunluk:
Yükseklik:
Kaynak: Kartal,2009;112.
Genel Tanım: Çakıl taşı üzerine kazıma tekniği ile yapılmış olan yaban öküzü tasviri kabaca ve özensiz bir biçimde betimlenmiştir. Hayvanın arka baldırındaki çizgiler taşın kendi kırıklarıdır. Avcıya ait olabileceği varsayılan eğri bir kol ve yine mızrak olarak düşünülen bir adet çizgi bulunmaktadır. Profilden işlenmiş olan figürünün boynuzları detaylandırılmıştır. Yüz kısmında gözleri ve gözlerinin alt kısmında çizgisel işaretler bulunmaktadır. Bu çizgilerin hayvanın gözyaşları olduğu düşünülmektedir.

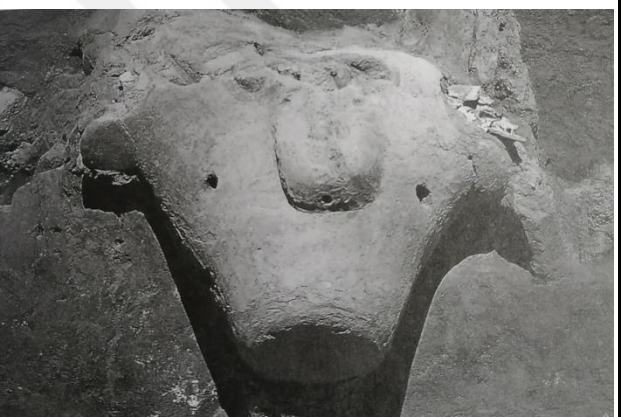

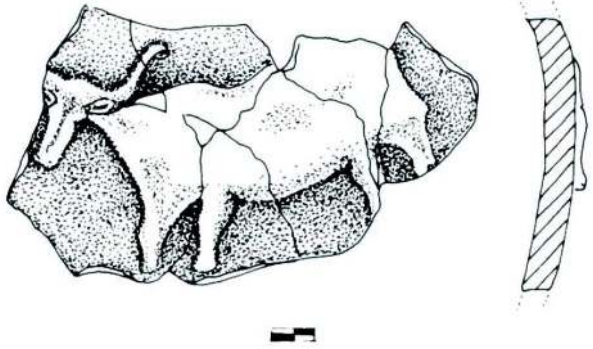
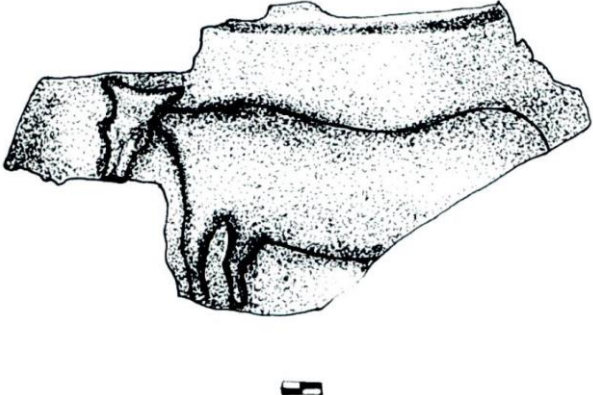
Katalog No: 3	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hallan Çemi	
Yapıldığı Malzeme: Boynuz	
Dönemi: Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Rosenberg, 2011: 74.	
Genel Tanım: <i>1 Nolu Yapı</i> olarak isimlendirilen kamusal binada ele geçen boynuzlu kafatası gerçek bir boğaya aittir. Boynuzlarının uç kısımları kıvrık durumdadır.	
Katalog No: 4	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hallan Çemi	
Yapıldığı Malzeme: Boynuz	
Dönemi: Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Rosenberg, 2011: 74.	
Genel Tanım: <i>1 Nolu Yapı</i> olarak isimlendirilen kamusal binada ele geçen boynuzlu kafatası gerçek bir boğaya aittir. Boynuzlarının uç kısımları kıvrık durumdadır.	

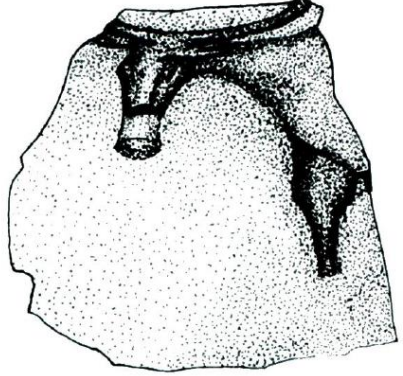
Katalog No: 5	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Göbeklitepe	
Yapıldığı Malzeme: Kireçtaşı	
Dönemi: Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem (III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 320 cm Yükseklik: 95 cm	
Kaynak: Schmidt, 2007: 178. /Toprak, 2020: 279.	
Genel Tanım: A mekânında 2 numaralı dikilitaşın geniş yüzeyinde boğa- tilki ve turnanın betimlenmiş olup 'T' formundaki dikilitaşın üst bölümü kırık haldedir. Dört bacağı da işlenmiş olan boğanın vücudu profilden verilirken başı cepheden işlenmiştir. Yüz hatları detaylandırılmamıştır. Kulakları dik olarak verilirken boynuzları hilal formunda karşı ya dik durumdadır. Aynı 'T' formundaki dikilitaşın yan yüzeyinde bukranium tarzında işlenmiş olan boğa başının boynuzları taşın kenarındaki hafif kabartma olarak verilen şeritler üzerinde verilmiştir. Üçgen formunda olan yüzünün orta kısmında boşluk bulunmaktadır.	
Katalog No: 6	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Göbeklitepe	
Yapıldığı Malzeme: Kireçtaşı	
Dönemi: Çanak-Çömleksiz Neolitik Dönem (III. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Schmidt, 2007: 206.	
Genel Tanım: D mekânındaki P20 numaralı 'T' formundaki dikilitaşın yan yüzeyinde bulunan yılan-boğa-tilki kabartmaları bulunmaktadır. Boğa kabartması iki hayvanın ortasında yukarıya bakar şekilde vücudu profilden başı ise cepheden işlenmiştir. Ayakları yere basar durumda, beli düz ve göbeği aşağıya sarkmış durumda betimlenen boğanın yüz hatları çok fazla detaylandırılmamış olup boynuzları karşıya doğru hilal formunda verilmiştir.	

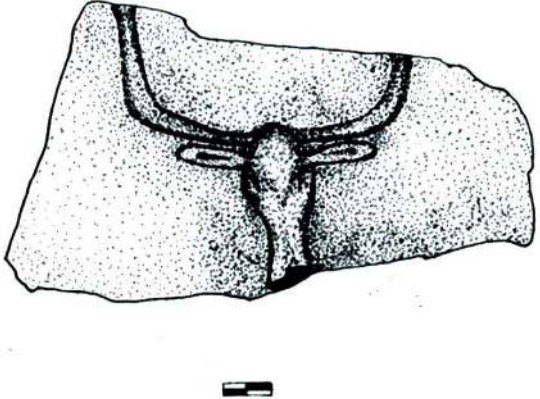
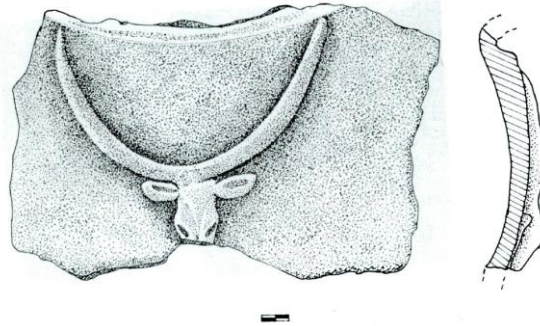
Katalog No: 7	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Mezraa Teleilat Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Neolitik Dönem (IIc. Tabakası)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Özdoğan, 2011: 248.	
Genel Tanım: Oturur şekilde verilmiş olan boğa figürünün sol ayağı ile sağ boynuzu noksan durumdadır. Yüzü tahribattan dolayı detaylı görülmeyen boğanın boynuzları hilal formunda ve yukarıda işlenmiştir.	
	
Katalog No: 8	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Mezraa Teleilat Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Neolitik Dönem (IIc. Tabakası)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Özdoğan, 2011: 249.	
Genel Tanım: Ayakta işlenmiş olan boğa figürünün ayakları ile sağ boynuzu ve boynuz uçları noksan durumdadır. Sivri yüzlü olarak betimlenmiş olan boğanın hilal formunda verilmiştir.	

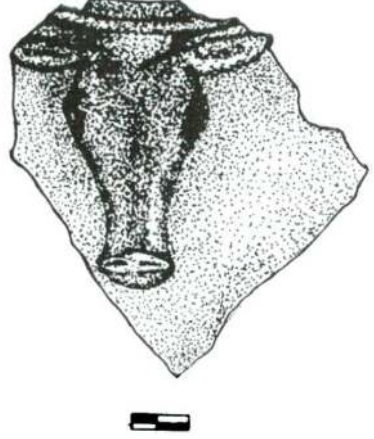
Katalog No: 9	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Çatalhöyük	
Yapıldığı Malzeme: Duvar Resmi	
Dönemi: Erken Neolitik Dönem (V. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Hodder, 2019: 156.	
Genel Tanım: Bina 1'in duvarında devasa boyuttaki boğa profilden betimlenmiştir. Kuyruğu havada olan boğanın başı çok detaylandırılmamış olup sadece boynuzları havada ve yarım hilal formunda verilmiştir. Ayakların konumundan hareket halinde olduğu anlaşılmaktadır. Boğanın ayaklarının altında iki adet geyik bulunmaktadır. İnsanlardan küçük olarak betimlenen geyiklerin uzaklarda olabileceği kanısına varılmış ve bu sahnenin doğada yaşanan bir sahne olabileceği düşünülmektedir. Boğanın etrafındaki insanların ellinde ise sopa ya da mızrak benzeri aletler bulunmaktadır.	
Katalog No: 10	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Çatalhöyük	
Yapıldığı Malzeme: Kerpiç- Boynuz	
Dönemi: Erken Neolitik Dönem (IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Hodder, 2019: 161.	
Genel Tanım: 10 numaralı tapınağın batı duvarında görülen boğa başları, boynuzları orijinal durumda iken boğanın yüzü olarak değerlendirilir kısımlar ise üçgen formunda pişmiş topraktan yapılmıştır. Üst üste üç adet olarak verilmiş olan objeler, mekânda sabit olarak kullanılmıştır. Üzerlerinde sıva izleri görüldüğü objelerin, farklı evrelerde de kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.	

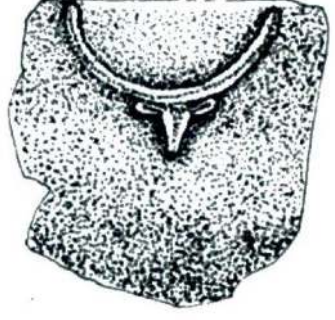
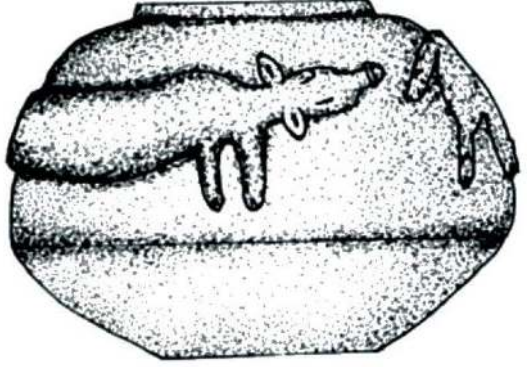
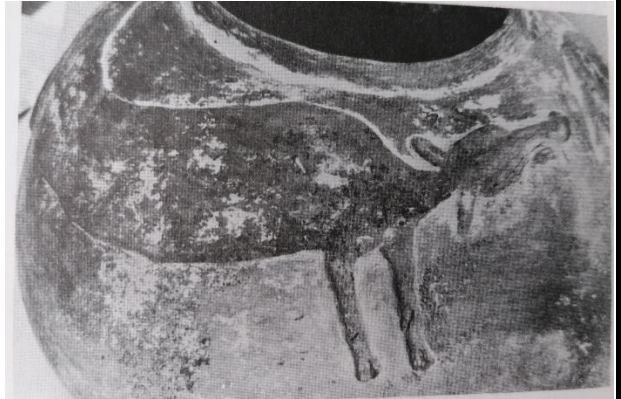
Katalog No: 11	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Çatalhöyük	
Yapıldığı Malzeme: Kerpiç- Boynuz	
Dönemi: Erken Neolitik Dönem (IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Hodder, 2019: 173.	
Genel Tanım: Bina 52'de, orijinal boğa başların yerleştirilmesiyle oluşturulan bir adet oturak bulunmuştur. Üç adet boğa başından oluşmaktadır.	
Katalog No: 12	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Çatalhöyük	
Yapıldığı Malzeme: Kerpiç- Boynuz	
Dönemi: Erken Neolitik Dönem (IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Hodder, 2019: 137.	
Genel Tanım: Bina bir olarak isimlendirilen yapının güney duvarında boynuzlu bukranium bulunmuştur. Boynuzları ile burnu kırmızı renkte olan boğa başının boynuzlarının uç kısımları kırık haldedir. Kulakları yanlarda verilmiş ve gözleri delik olarak verilerek detaylandırılmamıştır. Yüz hattı üçgen formda olan boğa başının burnu kesik şekilde işlenmiştir.	

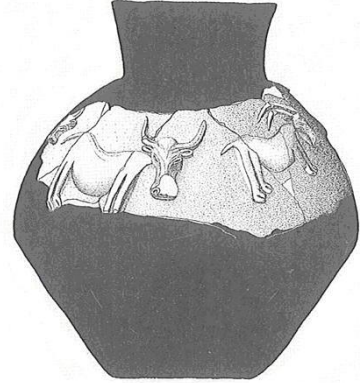
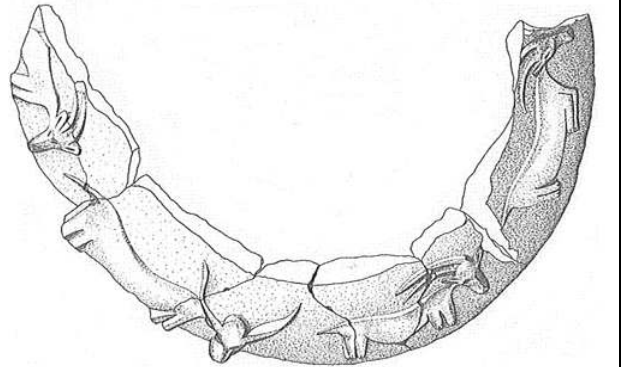
Katalog No: 13	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (II. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 144. (Lev. V-2)	
Genel Tanım: Şarap kırmızısı hamurlu, astarlı, perdahlı birleştirilmiş vazo parçaları üzerinde bulunan boğa kabartması kabın hamuru renginde tasvir edilmiştir. Boğa başının sol boynuzu, arka kalçasının üst kısmı ve ayakları kısmının bir bölümünün eksik olduğu boğa figürünün, gövdesi profilden başı cepheden işlenmiştir. Boğanın boynuzları havada hilal formunda iken gözleri badem şeklinde tasvir edilmiştir.	
Katalog No: 14	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (II. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 144. (Lev. V-1)	
Genel Tanım: Koyu kırmızı hamurlu, astarlı, perdahlı, korunmuş yivli ağız kenarından bilinen formdaki bir vazoya ait olduğu anlaşılan, tamamlanmış parçalar üzerinde yer alan kabartma boğa figürünün başı cepheden, gövdesi profilden verilmiştir. Arka baldır, ayakları ve burnunu uç kısmı noksan durumda olan boğanın, boynuzları kısa ve hilal formunda verilirken gözleri yanlara doğru çıkıntılı ve burnu ise sivriltilerek betimlenmiştir.	

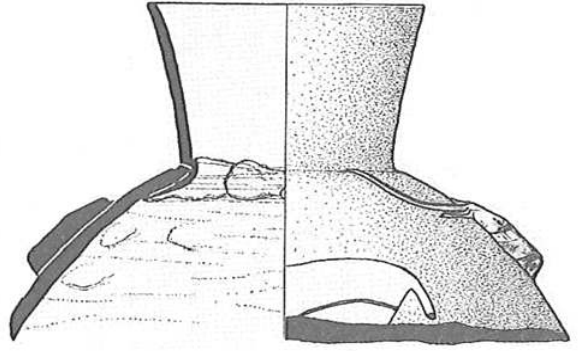
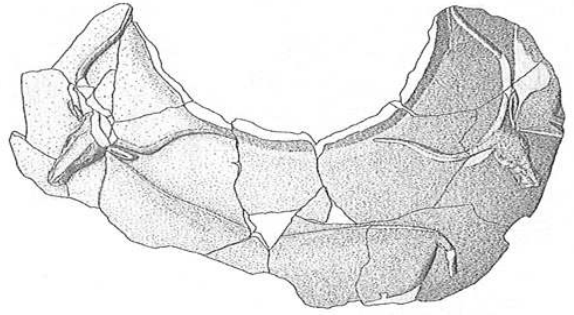
Katalog No: 15	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem/ Erken Kalkolitik Dönem (II-III. Tabakalar)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Silistreli, 1989: 366. (Lev. VII-4)	
Genel Tanım: Başı cepheden, vücudu profilden olan boğa kabartması; siyah hamurlu, kırmızı astarlı ve perdahlı vazanın üzerine açık krem renginde yapılmıştır. Ön ayakları ile arka kalçasından noksan olan boğanın gövdesi iri durumdadır. Üçgen şeklinde verilmiş olan başı, vücuduna oranla küçük durumdadır. Kısa boynuzlu olarak betimlenen boğanın yüzü tahrip olmuş durumdadır.	
Katalog No: 16	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem/ Erken Kalkolitik Dönem (II-III. Tabakalar)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Silistreli, 1989: 366. (Lev. VII-4)	
Genel Tanım: Kırmızı astarlı, perdahlı vazo parçası üzerinde başı ve ön tarafının bir kısmının bulunduğu boğa kabartması bulunmaktadır. Başı cepheden, gövdesi profilden işlenmiştir. Boynuzların uç kısımları da noksan olan boğanın yüzü detaylandırılmıştır.	

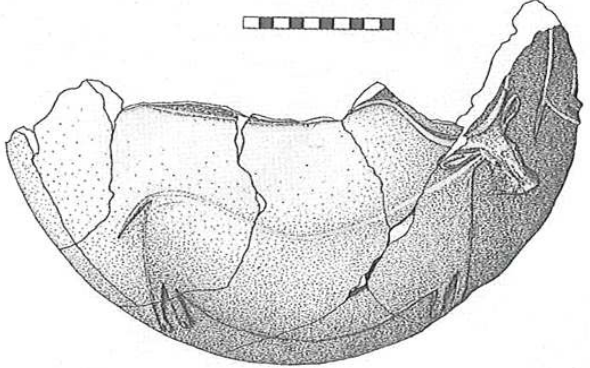
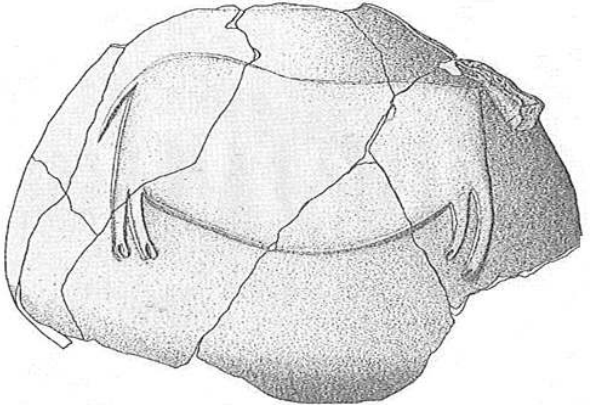
Katalog No: 17	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (II. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 145. (Lev. VI-2)	
Genel Tanım: Devetüyü hamurlu, astarlı, perdahlı parça üzerinde boynuz uçları ile burun ucu noksan durumda olan boğa başı betimlenmiştir. Boynuzları baştan yukarıya hilal formunda verilmektedir. Boynuzların hemen altında yanlara doğru uzanan kulaklar cepheden betimlenmiştir. Gözleri çukur halinde verilmiştir	
Katalog No: 18	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem/ Erken Kalkolitik Dönem (II-III. Tabakalar)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Silistreli, 1989: 366. (Lev. VI-1)	
Genel Tanım: Koyu kırmızı hamurlu, astarlı, perdahlı parça, kabın hamuru renginde cepheden gösterilmiş, hilal şeklinde boynuzlu kabartma boğa başı betimlenmiştir. İnce uzun yüzlü boğa başının kulakları iyi belirtilmiş, gözleri badem şekilde verilmiştir.	

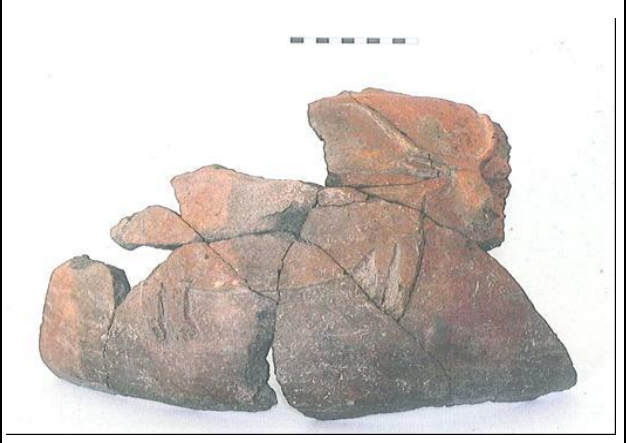
Katalog No: 19	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem/ Erken Kalkolitik Dönem (II-III. Tabakalar)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Silistreli, 1989: 366. (Lev. VII-1a)	
Genel Tanım: Açık kırmızı, astarlı, perdahlı iki parçada yer alan boğa başı, cepheden kabartma şeklinde işlenmiştir. İnce uzun yüz yapısı bulunan boğanın boynuzları noksan durumdadır. Kulakları ve burun delikleri detaylandırılan boğa başının gözleri cepheden bakıldığında net görülmemekte ve yüzün yanlarına doğru işlenmiştir.	
Katalog No: 20	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem/ Erken Kalkolitik Dönem (II-III. Tabakalar)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Silistreli, 1989: 366. (Lev. VII-1b)	
Genel Tanım: Açık kırmızı, astarlı, perdahlı iki parçada yer alan boğa başının boynuz uçları ile burun ucu noksan durumdadır. Boynuzları hilal şeklinde başın yukarısında işlenmiş durumda ve iki boynuz arası başın tam orta kısmında bir çıkıntı bulunmaktadır. Kulaklar boynuzların hemen altında işlenmiş ve gözleri ise badem şeklindedir. Burun delikleri detaylandırılmıştır.	

Katalog No: 21	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem/ Erken Kalkolitik Dönem (II-III. Tabakalar)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Silistreli, 1989: 367. (Lev. VIII-5)	
Genel Tanım: Açık kırmızı hamurlu, perdahlı dört parçada bulunan ay şeklinde boynuzlu, ince uzun yüzlü boğa başı stilize edilmiştir. Yüzü silüet halinde işlenmiş ve boynuzları hilal formunda çok büyük işlenmiştir.	
Katalog No: 22	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Silistreli, 1989: 367. (Lev. IX-1)	
Genel Tanım: Açık kırmızı hamurlu, astarlı, perdahlı, boyun kısmı yivli, kısa boyunlu, dışarı çekik ağız kenarlı, yuvarlak karılı ve düz dipli vazo, üzerinde peş peşe izleyen iki tane boğa kabartması bulunmaktadır. Boğalar, cepheden betimlenmiştir. Başları hafif havada verilen boğaları, boynuzları küt, kulakları ise hemen boynuzların altında bulunmaktadır.	
	

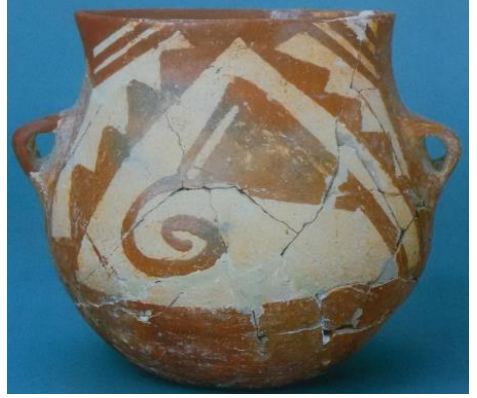
Katalog No: 23	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Köşk Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (II. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Silistreli, 1985, 137.	
Genel Tanım: Vazo parçasında, başını kabın ağız kenarına çevirip kaldırmış bir boğanın başı, önünde de bir başka boğanın arka kısmı ve arka ayakları görülmektedir. Aynı kaba ait olabileceği düşünülen diğer parçalardan anlaşıldığına göre başları cepheden, gövdeleri profilden yapılmış kabartma boğa figürleri vazoyu çevrelemektedir. Boğaların gövdelerine oranla daha yüksek kabartma olarak yapılmış başları, gözleri, kulakları, burun delikleri, boynuzları detaylı biçimde şekillendirilmiştir.	
Katalog No: 24	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Tepecik/Çiftlik Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 63.	
Genel Tanım: Vazonun omuz kısmına ait olan seramik parçasının üzerinde arka arkaya sıralanmış dört hayvan kabartması bulunmaktadır. (sağdan sola doğru) 3. Sıradaki hayvan kabartması bir boğaya ait iken diğer üç hayvan ise yabani keçi kabartmasıdır. Ayak kısımları noksan durumda olan boğanın, vücudu profilden başı ise cepheden işlenmiştir. İnce uzun bir yüz yapısı bulunan boğanın boynuzları hilal şeklinde betimlenmiştir. Kulakları, burnu ve gözleri detaylandırılmıştır.	
	

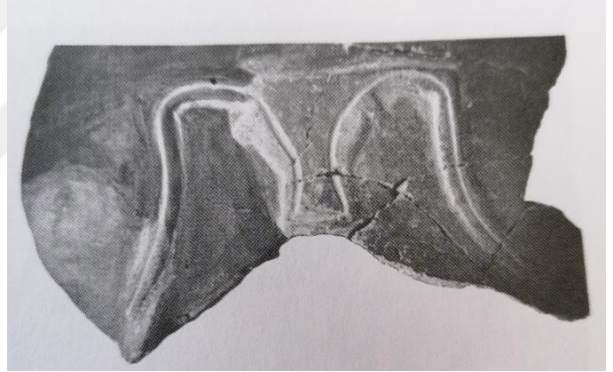
Katalog No: 25	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Tepecik/Çiftlik Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 63.	
Genel Tanım: Yüksek ağızlı olabileceği düşünülen bir vazonun omuz bölümünde art arda sıralanmış iki boğa kabartması bulunmaktadır. Seramik parçası üzerindeki kabartmalardaki boğalardan ön tarafta bulunan boğanın alt kısmı, arkadaki boğanın ise gövde kısmı noksan durumdadır. 1. boğanın(ön taraftaki) kısa kuyruğu, ince ve uzun bir yüz yapısı bulunmaktadır. Vazonun üzerini doldurabilmek için gövde çok fazla uzatılmıştır. Boynuzları hilal formunda işlenen boğanın, yüz hatları detaylandırılmıştır. 2. boğa ise aynı şekilde ince uzun yüz yapısına sahiptir. Boynuzları hilal formunda ilenmiştir.	
	
Katalog No: 26	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Tepecik/Çiftlik Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 63.	
Genel Tanım: Dar ağızlı, basık ve geniş gövdeli kabının omuzlarında karşılıklı kulp olarak kullanılabileceği düşünülen iki adet boğa başı applike edilmiştir. Boynuzları kırık durumda olan boğa başlarının burnu düz olarak kesilmiş ve burun delikleri detaylandırılmıştır. Gözleri ise dış çerçevesi yuvarlak applike şekilde yapılmış ve göz bebekleri düz çizgi olarak verilmiştir.	

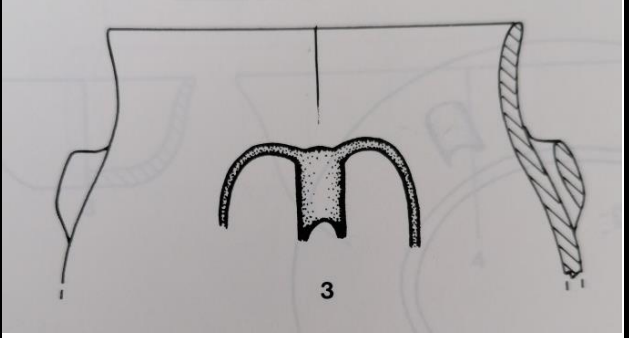
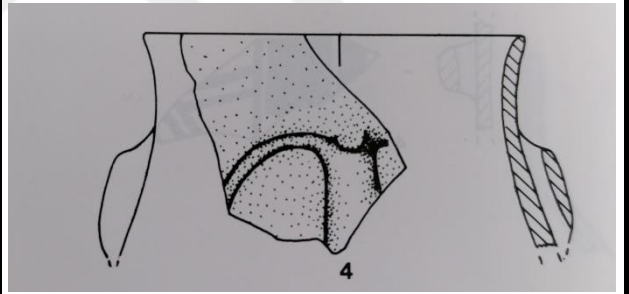
Katalog No: 27	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Tepecik/Çiftlik Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 63.	
Genel Tanım: Yassı karınlı bir kabın gövdesine ait olabileceği düşünülen seramik parçası üzerinde vücudu profilden başı cepheden işlenmiş bir boğa kabartması bulunmaktadır. Kabın tamamını doldurabilmek için uzun gövdeli olarak verilen boğanın kuyruğu kısadır. Yüzü ince uzun şekilde boynuzları hilal formunda betimlenmiştir.	
	
Katalog No: 28	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Tepecik/Çiftlik Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 63.	
Genel Tanım: Kabın gövdesinde kabartma şeklinde betimlenmiş olan boğanın vücudu profilden, başı ise cepheden verilmiştir. Başının bir kısmı noksan durumda olan boğanın vücudu kabın yüzeyini doldurabilmek amacıyla çok geniş yapılmıştır.	

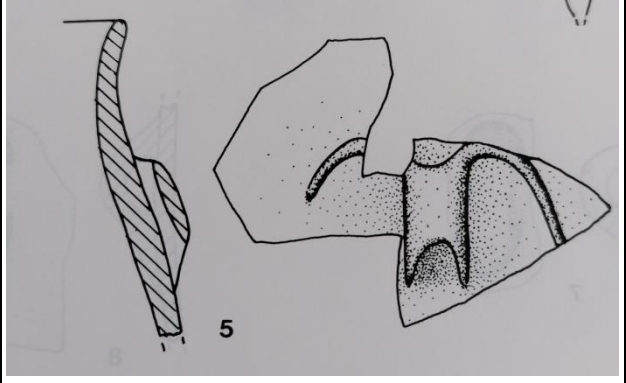
Katalog No: 29	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Tepecik/Çiftlik Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (III. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 63.	
Genel Tanım: Birden fazla parçanın birleştirilmesiyle kısmı tamamlanan seramik parçası üzerinde bir adet boğa kabartması bulunmaktadır. Boynuzları hilal formunda verilen boğanın yüzü ince ve uzundur.	
Katalog No: 30	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hacılar Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (I. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Atak, 2012: 63.	
Genel Tanım: Seramik parçası üzerindeki tutamak kulp, masif ve boğa başı şekildedir. Boynuzları çimdik şeklinde yapılmış ve burnu sivri olarak belirtilmiştir.	

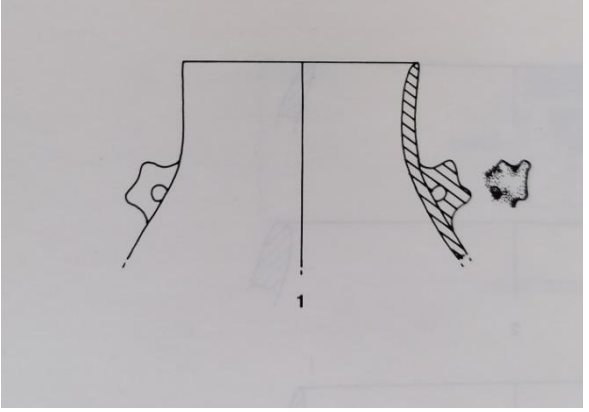
Katalog No: 31	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hacılar Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (I. Tabaka)	
Ölçüleri: Yükseklik: 11.2 cm	
Kaynak: Çevik, 2009: 567.	
Genel Tanım: Beyaz astar üzerine kırmızı boyama ile stilize edilmiş boğa boynuzu deseni bulunmaktadır.	
Katalog No: 32	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hacılar Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (I. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Çevik, 2009: 567.	
Genel Tanım: Beyaz astar üzerine kırmızı boyama tekniğinin yapılmış olan desenler stilize edilmiş boğa boynuzlarıdır. Alt alta üçgenin etrafına koyulan üçer tane toplamda altı adet stilize edilmiş boğa boynuzu bulunmaktadır.	

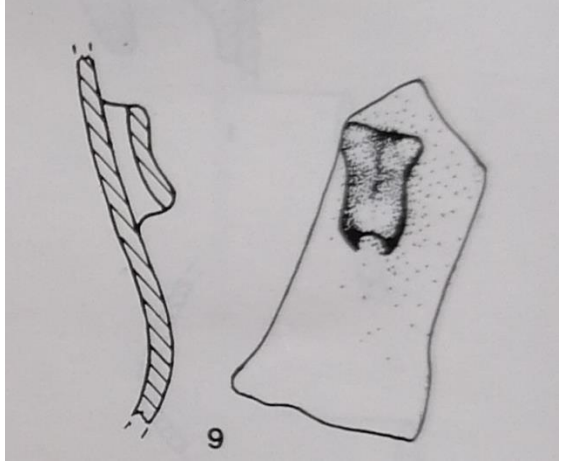
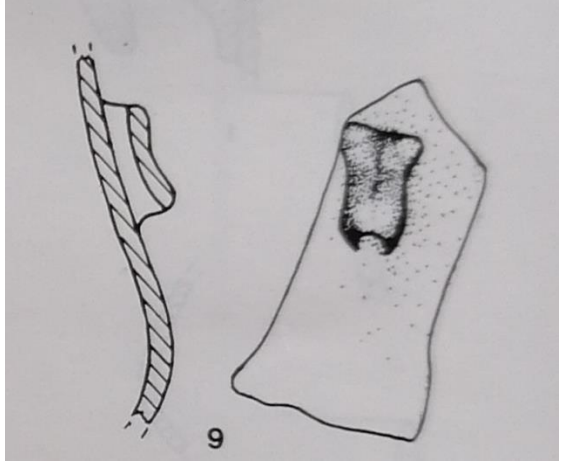
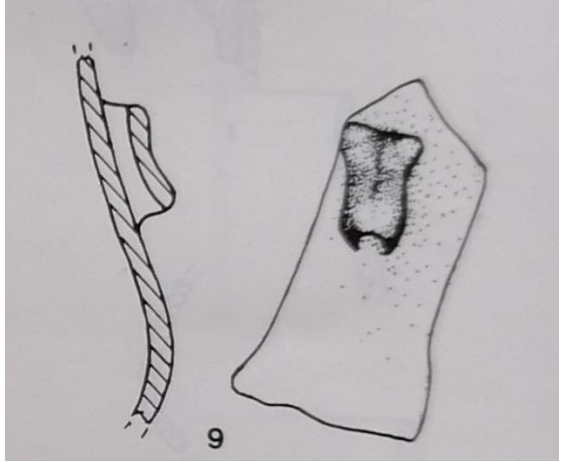
Katalog No: 33	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hacılar Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik / Erken Kalkolitik Dönem (VI. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik: 15.7 cm	
Kaynak: Çevik, 2009: 567.	
Genel Tanım: Beyaz astar üzerine kırmızı boyama ile stilize edilmiş boğa boynuzu deseni bulunmaktadır.	
Katalog No: 34	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hacılar Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Kalkolitik Dönem (I. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Çevik, 2009: 567.	
Genel Tanım: Beyaz astar üzerine kırmızı boya ile karşılıklı gelebilecek şekilde iki tane stilize edilmiş boğa boynuzu bulunmaktadır.	

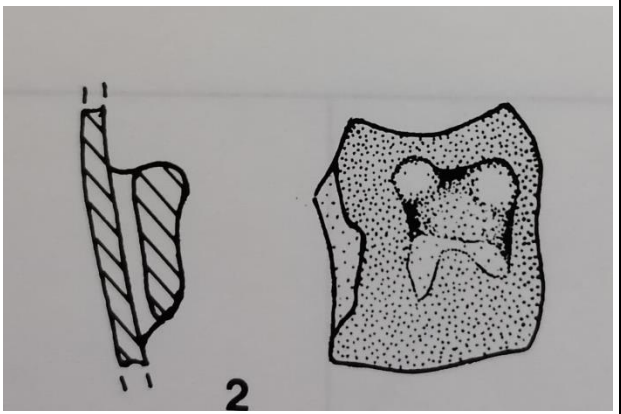
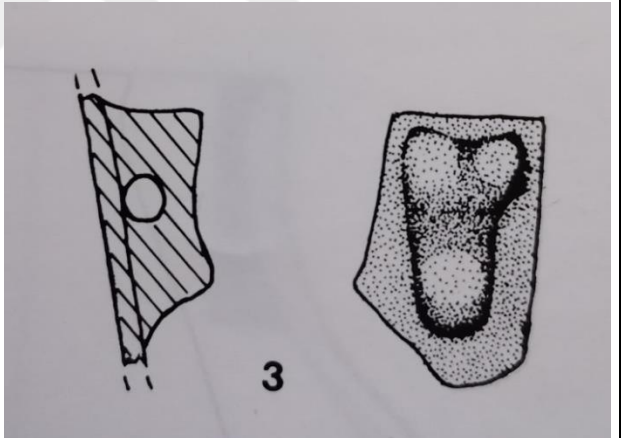
Katalog No: 35	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hacılar Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik / Erken Kalkolitik Dönem (VI. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Çevik, 2009: 567.	
Genel Tanım: Beyaz boya üzerine kabın yüzeyini süslemek amacıyla birden fazla stilize edilmiş boğa boynuzu deseni kullanılmıştır.	
Katalog No: 36	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hacılar Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (I.-V. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 2012: 37.	
Genel Tanım: Seraamik parçası üzerinde stilize edilmiş boğa başı kabartması bulunmaktadır. Boynuzları uzun ve aşağıya doğru uzanmakta olan boğanın başı ince ve uzun olarak belirtilmiştir.	

Katalog No: 37	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 40-3)	
Genel Tanım: Boynuzları aşağıya sarkmış şekilde olan silindirik formdaki boğa başı kabın tutamağı olarak kullanılmıştır.	
Katalog No: 38	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 42-4)	
Genel Tanım: Seramik parçası üzerinde tutamağın aşağıya sarkıtılmış ve boğa boynuzun anımsatmaktadır. Sol boynuz diyebileceğimiz bölümü noksan durumdadır.	

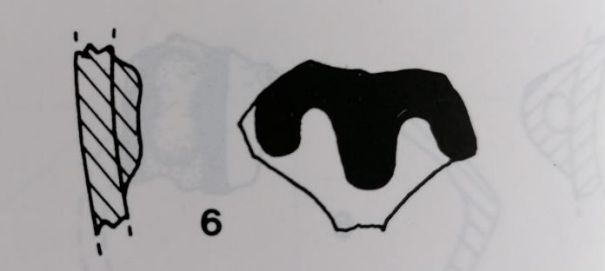
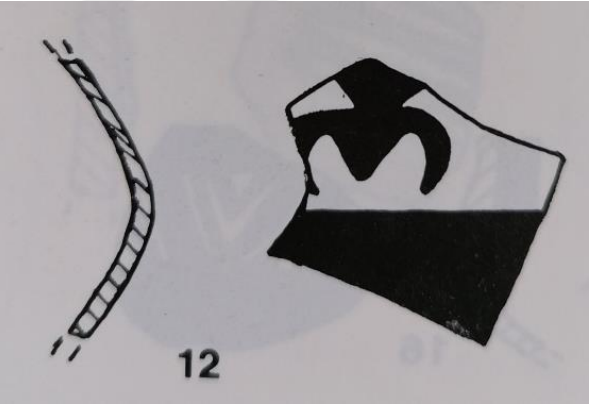
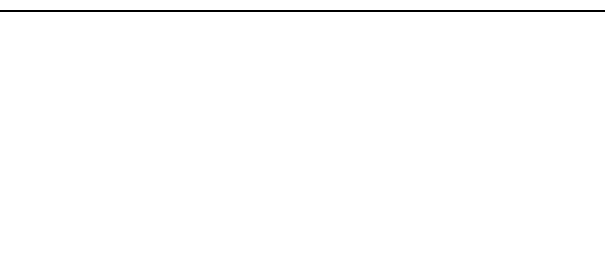
Katalog No: 39	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 42-5)	
Genel Tanım: Silindirik formdaki tutamağın her iki yanında da boynuz diye atfedilen aşağıya sarkıtılmış kısımlar bulunmaktadır. Sol taraftaki boynuzun silindirik kısımdan çıkış noktası ile sağ taraftaki boynuzun uç kısmı noksan durumdadır.	
Katalog No: 40	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 197-2)	
Genel Tanım: Silindirik tutamağın yanlarında aşağıya doğru boynuzu andıran çıkıntılar bulunmaktadır.	

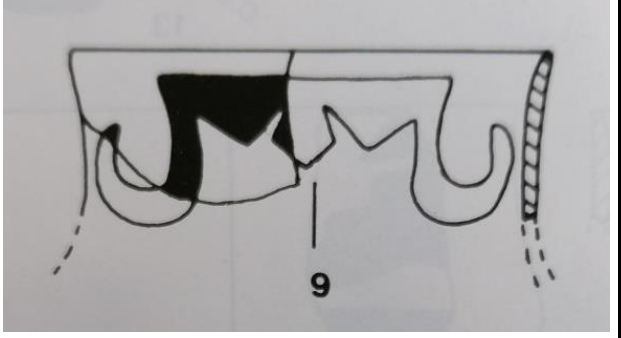
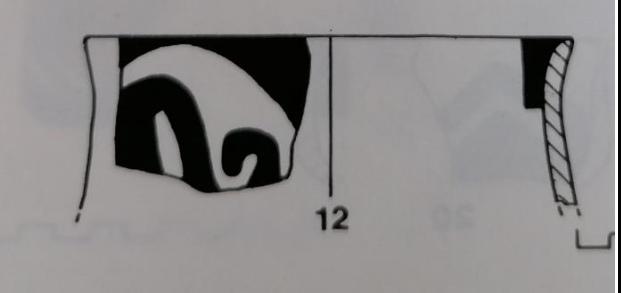
Katalog No: 41	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 58-1)	
Genel Tanım: Kabın kulp kısmı stilize edilmiş, kısa boynuzlu boğa başı şeklinde tutamaklar bulunmaktadır.	
Katalog No: 42	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 198-3)	
Genel Tanım: Kabın kulp kısmı stilize edilmiş, kısa boynuzlu boğa başı şeklinde tutamak bulunmaktadır.	

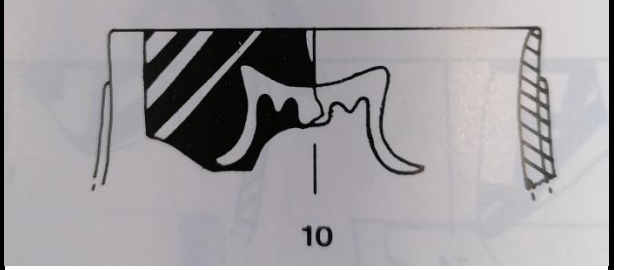
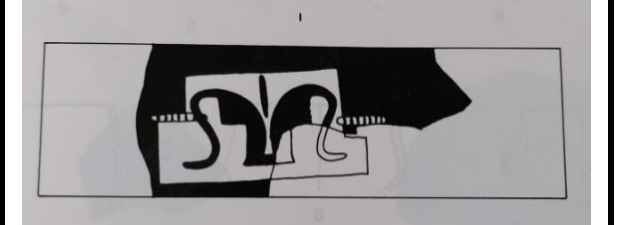
Katalog No: 43	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994; 63. (Lev. 198-2)	
Genel Tanım: Kabın kulp kısmı stilize edilmiş, kısa boynuzlu boğa başı şeklinde tutamak bulunmaktadır.	
Katalog No: 44	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994; 63. (Lev. 144-9)	
Genel Tanım: Kabın kulp kısmı silindirik gövdeli, kısa boynuzlu boğa başı şeklinde tutamak bulunmaktadır.	

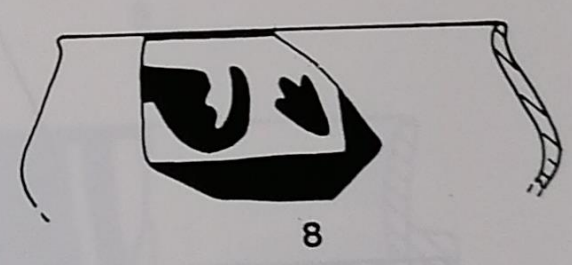
Katalog No: 45	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63.(Lev. 164-2)	
Genel Tanım: Kabın kulp kısmı silindirik gövdeli, çimdikleme tekniğinde yapılmış kısa boynuzlu boğa başı şeklinde tutamak bulunmaktadır.	
Katalog No: 46	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 164-3)	
Genel Tanım: Kabın kulp kısmı çimdikleme tekniğinde yapılmış silindirik gövdeli ve yine çimdikleme tekniğinde yapılmış kısa boynuzlu boğa başı şeklinde tutamak bulunmaktadır.	

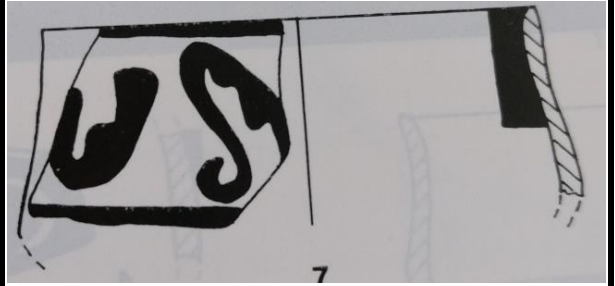
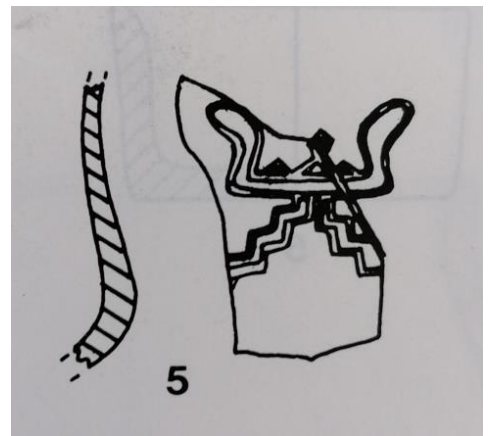
Katalog No: 47	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 197-6)	
Genel Tanım: Kabın kulp kısmı ince uzun gövdeli ve çimdikleme tekniğinde yapılmış kısa boynuzlu boğa başı şeklinde tutamak bulunmaktadır.	
Katalog No: 48	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 198-1)	
Genel Tanım: Kabın kulp kısmı stilize edilmiş kısa boynuzlu boğa başı şeklinde tutamak bulunmaktadır.	

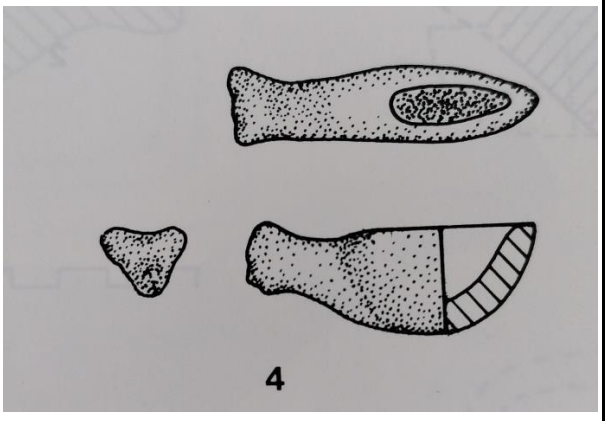
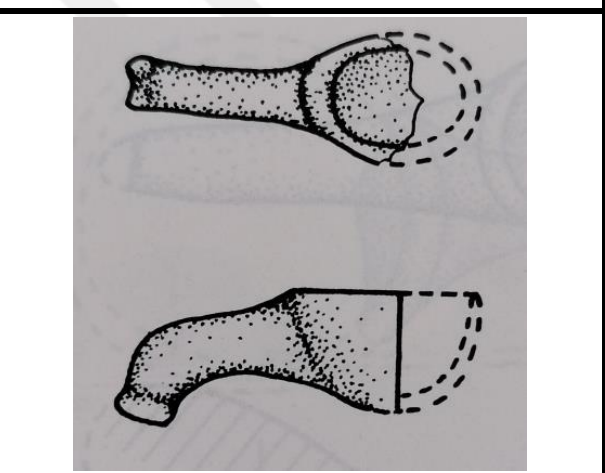
Katalog No: 49	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 196-8, Lev. 42-6).	
Genel Tanım: Seramik parçası üzerinde çizgisel olarak belirtilmiş boynuzları aşağıya sarkıtılmış durum <i>koçbaşı kabartması</i> bulunmaktadır.	
Katalog No: 50	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 166-12)	
Genel Tanım: Kabın gövdesine ait olabileceği düşünülen parçalar üzerinde, minimal olarak stilize edilmiş durumda boyama tekniğinde yapılmış boğa başı bulunmaktadır. Hilal formundaki boynuzların ortasında boğanın başı üçgen şeklinde verilmiştir.	

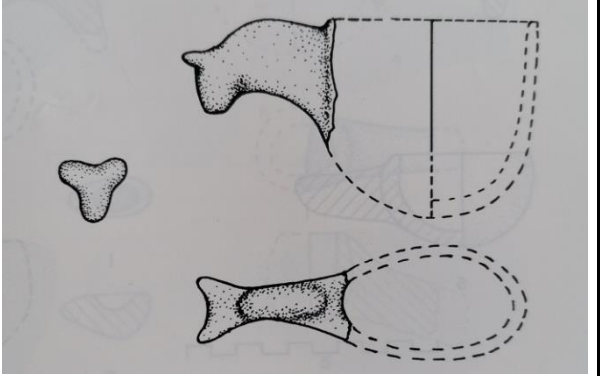
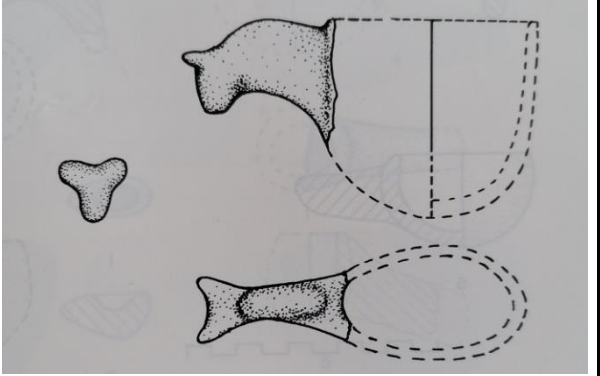
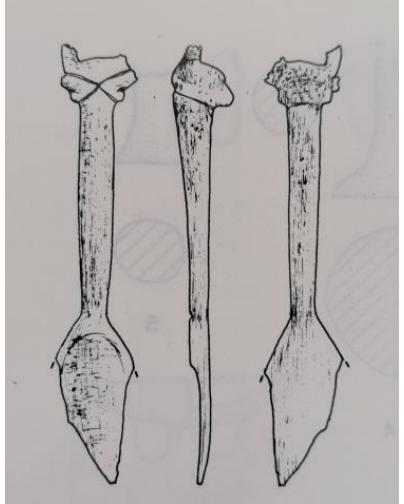
Katalog No: 51	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 80-9)	
Genel Tanım: Seraşık parçalar üzerinde, boyama tekniğinde yapılmış stilize edilmiş boğa başı bulunmaktadır. Boğanın başı kenarlı olarak verilirken boynuzları yukarıdan aşağıya doğru kıvrım yapmaktadır.	
Katalog No: 52	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 80-12)	
Genel Tanım: Seraşık parçalar üzerinde, boyama tekniğinde yapılmış stilize edilmiş boğa boynuzları bulunmaktadır. Boynuzlar kıvrım olarak belirtilmiştir.	

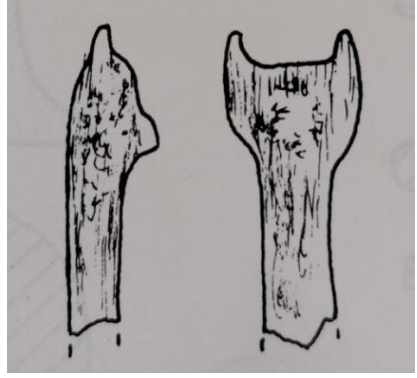
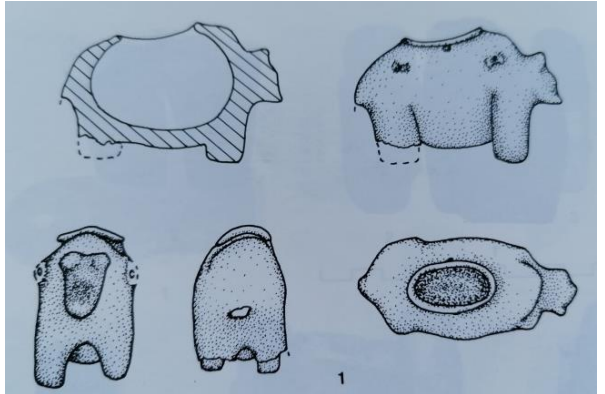
Katalog No: 53	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 80-10)	
Genel Tanım: Seramik parçalar üzerinde, boyama tekniğinde yapılmış stilize edilmiş boğa başı bulunmaktadır. Boğanın başı kenarlı olarak verilirken boynuzları yukarıdan aşağıya doğru kıvrım yapmaktadır.	
Katalog No: 54	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev.99-5, Lev.56-1)	
Genel Tanım: Seramik parçalar üzerinde, boyama tekniğinde yapılmış stilize edilmiş boğa başı bulunmaktadır. Boğanın boynuzları yukarıdan aşağıya doğru kıvrım yapmaktadır.	
	

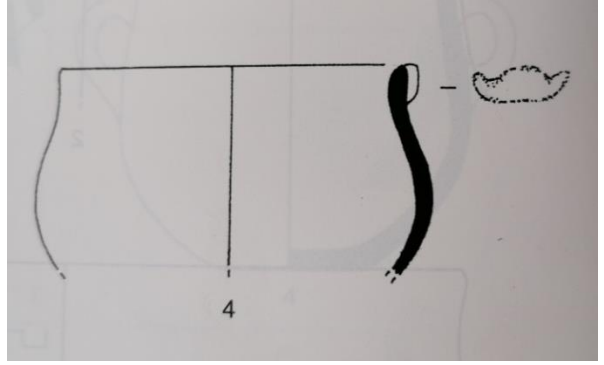
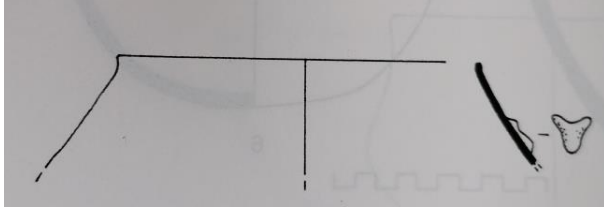
Katalog No: 55	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 100-7)	
Genel Tanım: Sera­mik par­çalar üze­rinde, boyama tek­ni­ğin­de yapılmış stilize edilmiş boğa başı bulun­mak­tadır. Boğanın boynuzları aşağıdan yukarıya doğru kıvrım yap­mak­tadır.	
Katalog No: 56	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 100-8, Lev. 71-8)	
Genel Tanım: Sera­mik par­çalar üze­rinde, boyama tek­ni­ğin­de yapılmış stilize edilmiş boğa başı bulun­mak­tadır. Boğanın boynuzları aşağıdan yukarıya doğru kıvrım yap­mak­tadır. Boğa başının yanında kuş ayak izi bulun­mak­tadır.	

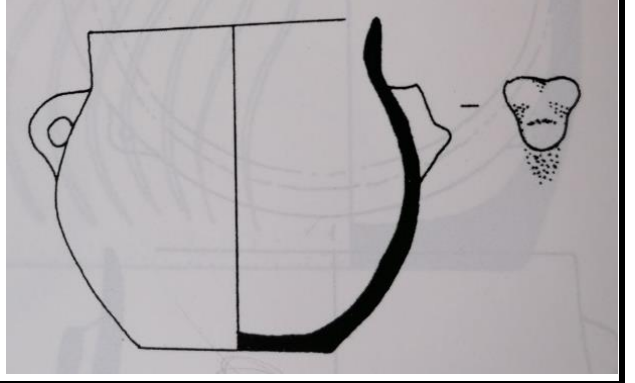
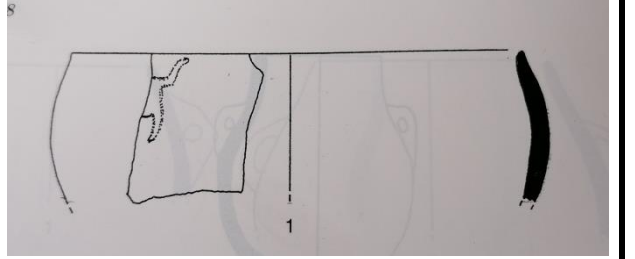
Katalog No: 57	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 115-7, Lev. 136-7)	
Genel Tanım: Seraamik parçalar üzerinde, boyama tekniğinde yapılmış stilize edilmiş yan yana boğa başları bulunmaktadır. 1. figürde boğa boynuzu, aşağıdan yukarıya doğru kıvrım yaparken 2. figürde ise yukarıdan aşağıya doğru kıvrım yapmaktadır.	
	
Katalog No: 58	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 100-9, Lev. 81-5)	
Genel Tanım: Seraamik parçalar üzerinde, kazıma tekniği ile yapılmış stilize edilmiş boğa başı bulunmaktadır. Boğa başı, karşılıklı zikzak şekilde verilmiştir. Boynuzlar ise aşağıdan yukarıya doğru kıvrım şekilde verilmiştir.	
	

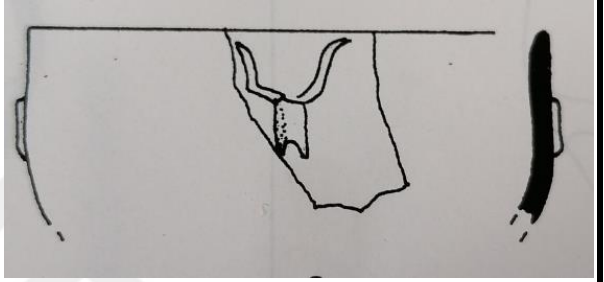
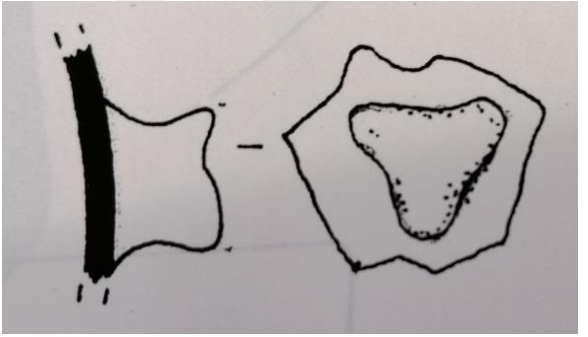
Katalog No: 59	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 199-4)	
Genel Tanım: Geniş haznesi kaşık ya da kepçenin kulpunun uç kısmında boğa başı bulunmaktadır. silüet halinde verilmiş olan boğa başının sadece boynuzları belirtilmiştir.	
Katalog No: 60	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 199-2)	
Genel Tanım: Geniş haznesi bulunan kaşığın, haznesinin yarıdan itibaren noksan durumdadır. Kulp kısmının ucunda boğa başı bulunmaktadır. Boğa başı aşağıya bakar durumda olup sadece boynuzları çıkıntı halinde verilmiştir.	

Katalog No: 61	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (X. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 199-8)	
Genel Tanım: Bir kepçeye ait olabileceği düşünülen kulp parçasında boğa başı betimlenmiştir. Aşağıya doru bakar haldeki boğa başının boynuzları küt durumda verilirken burun ucu sivriltilerek tasvirlenmiştir.	
Katalog No: 62	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Kemik	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (XIII. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk: 14 cm	
Kaynak: Duru, 1994: 65. (Lev. 208-1, Lev. 217-1)	
Genel Tanım: Kemik malzemeden yapılmış olan kaşığın haznesi çok yayvan ve sığdır. Uzun bir kulpu bulunan kaşığın kulpunun ucunda boğa stilize edilmiş boğa boynuzu bulunmaktadır. Boynuzun birisi kırık durumda olan boğa başı tahrip olmuş durumdadır.	
	

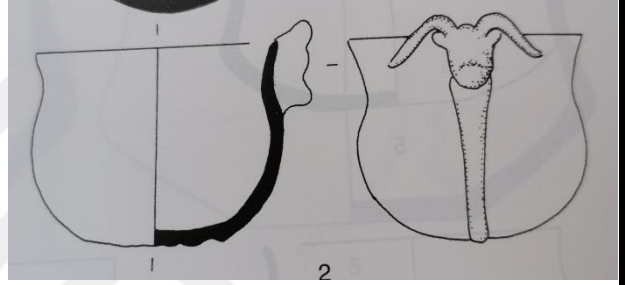
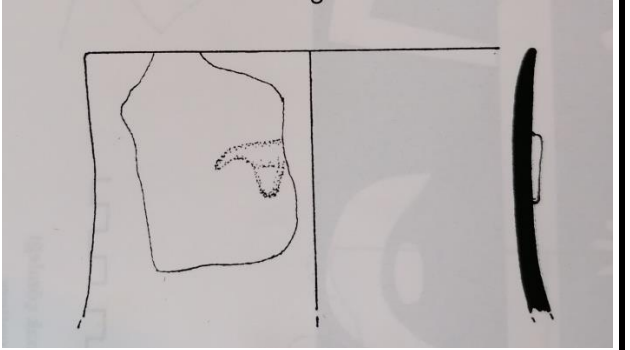
Katalog No: 63	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Kemik	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (XIII. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 9.3 cm	
Kaynak: Duru, 1994: 65. (Lev. 205-2)	
Genel Tanım: Kemik malzemeden yapılmış olan objenin, kaşık sapı olduğu tahmin edilmektedir. Uç kısmında boynuzlarının ve burnun detaylandırıldığı boğa başı bulunmaktadır.	
Katalog No: 64	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kuruçay Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (XI. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 1994: 63. (Lev. 194-1, Lev. 195-1)	
Genel Tanım: Koyu bej hamurlu, kahverengi astarlıdır, baş kısmı detaylandırılmadan boynuzları hafif çıkıntı şeklindedir. Karnı şiş durumda olan parçanın ön ayakları bulunurken arka ayakları ile kuyruğu kırık durumdadır. Sırtında sıvı koymak için haznenin ağız kısmı bulunmaktadır. Ağız kısmının iki tarafında karşılıklı askı olarak kullanıldığı düşünülen delikler bulunmaktadır.	

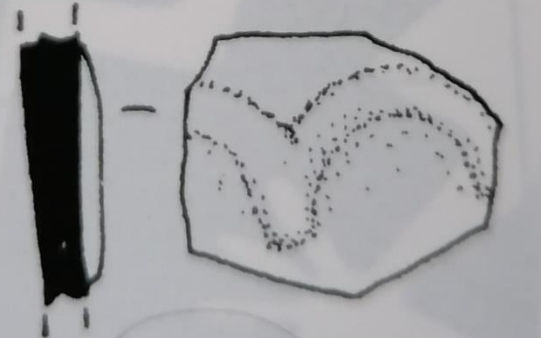
Katalog No: 65	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (Tapınaklar Dönemi)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 57. (Lev. 48-4)	
Genel Tanım: Dışa çekik dudaklı, hafifçe kapanan, profili 'S' kıvrımlı orta boy çanak formundaki kabın ağzının dış kısmında tutamak amacıyla kullanılmış olabileceği düşünülen boynuzları havaya bakar şekilde betimlenmiş şematik boğa başı bulunmaktadır.	
Katalog No: 66	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (Tapınaklar Dönemi)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 65. (Lev. 63-6)	
Genel Tanım: Dışa çekik dudaklı, hafifçe kapanan, profili 'S' kıvrımlı orta boy çanak formundaki kabın omuzunda stilize edilmiş boğa başı şeklinde tutamak bulunmaktadır. Boynuzları küt çıkıntı şeklinde betimlenen boğa başının sadece burun kısmı da sivriltilmiştir.	

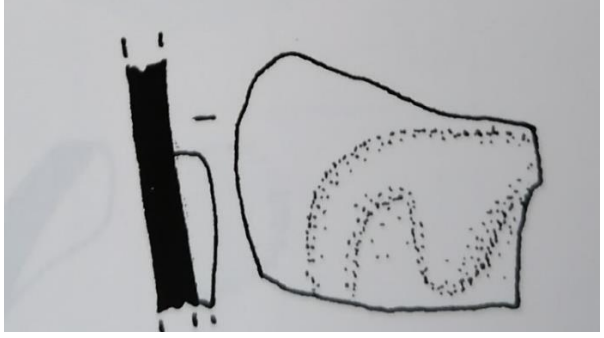
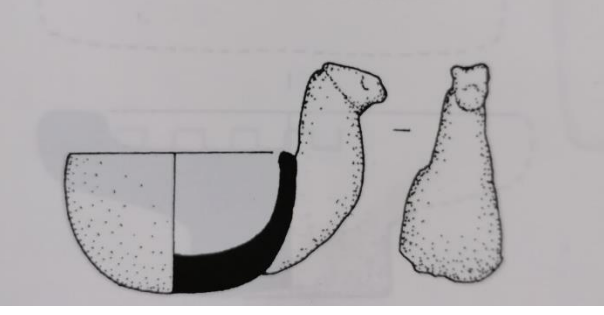
Katalog No: 67	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (Tapınaklar Dönemi)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 81. (Lev. 64-4)	
Genel Tanım: Dışa çekik dudaklı, hafifçe kapanan, profili 'S' kıvrımlı orta boy çanak formundaki kabın omuzunda stilize edilmiş boğa başı şeklinde tutamak bulunmaktadır.	
Katalog No: 68	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (Tapınaklar Dönemi)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 65. (Lev. 48-1)	
Genel Tanım: Kabın gövdesine ait olan seramik parçası üzerinde stilize edilmiş boğa kabartması bulunmaktadır. Boğanın başı yan olarak verilmiş olup çok detaylı işlenmemiştir. Boynuzları aşağıya ve yukarı doğru başın üzerinde betimlenmiştir.	

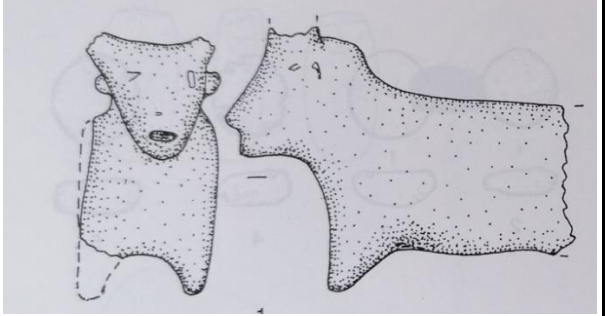
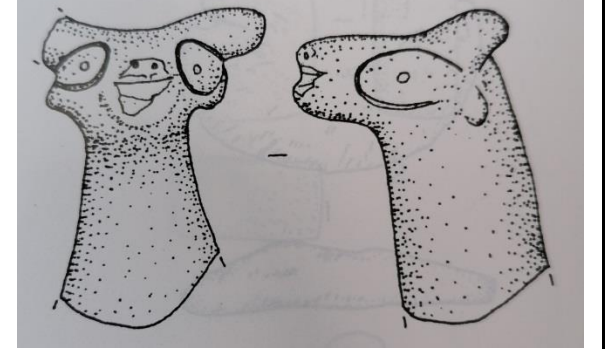
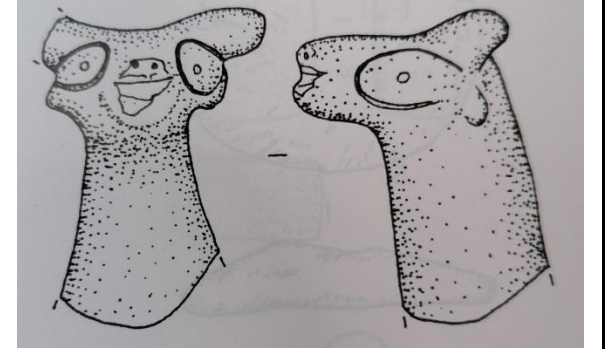
Katalog No: 69	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (Tapınaklar Dönemi)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 81. (Lev. 63-3)	
Genel Tanım: Kabın ağız kısmının hemen altında silindirik gövdeli, havaya doğru açılan boynuzları bulunan boğa başı betimlenmiştir.	
	
Katalog No: 70	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (Kutsal Alanlar Dönemi)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 81. (Lev. 69-8)	
Genel Tanım: Seraamik parçası üzerinde masif stilize edilmiş boğa başı formunda tutamaklar kullanılmıştır. Üçgen formunu andırılan boğa başının küt boynuzları çimdikleme tekniğinde yapılmış gibi durmaktadır.	

Katalog No: 71	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönemi (Kutsal Alanlar Dönemi)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 81. (Lev. 68-5)	
Genel Tanım: Dışa dönük dudaklı çanağın dudak kısmına bitişik durumda karşılıklı birer çift şematik boğa başı formunda tutamaklar bulunmaktadır. Boynuzları sivri ve küt şeklinde verilen boğa başının burun kısmı çok sivriltilerek işlenmiştir.	
Katalog No: 72	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönemi (Kutsal Alanlar Dönemi)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 82. (Lev. 65-4)	
Genel Tanım: Düz dudaklı, ağız kısmı hafifçe içe doğru kapanan orta boy çanak olan eserin karın kısmında karşılıklı birer çift şematik boğa başı bulunmaktadır. Boğa başının boynuzları hafif dışa dönük, küt şekilde verilmiştir.	

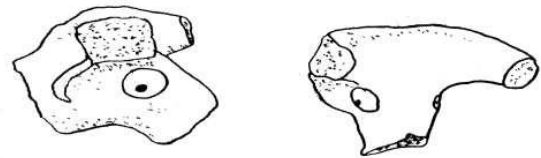
Katalog No: 73	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönemi (Kutsal Alanlar Dönemi)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 73. (Lev. 74-2 /Lev. 104-1)	
Genel Tanım: Çanak formunun ağız kısmının bir tarafında akıtcı bulunurken karşı tarafta ise bir boğa başı applike edilmiştir. Aşağıya kıvrımlı boynuzları bulunan boğanın kulakları detaylandırılmış, boynuzları aşağıya indirilmiştir. Boğanın boyundan başlayarak aşağıya doğru kabartma olarak bir şerit bulunmaktadır.	
	
Katalog No: 74	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (Karışık Birikim)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 81. (Lev. 84-5)	
Genel Tanım: Dışa dönük dudaklı çömleğin gövde kısmında şematik boğa başı kabartması bulunmaktadır. Boğanın başı çok detaylandırılmamış olup boynuzları aşağıya doğru belirtilmiş ve burnu ince uzun olarak verilmiştir.	

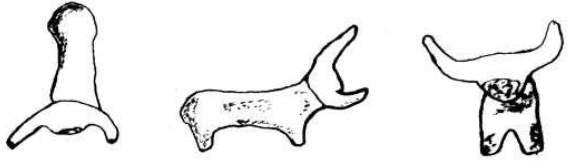
Katalog No: 75	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönemi (Karışık Birikim)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 81. (Lev. 84-10)	
Genel Tanım: Çömleğin gövde parçası olarak tamamlanan parçanın üzerinde ağzı aşağıya dönük şekilde stilize edilmiş boğa başı kabartması bulunmaktadır.	
Katalog No: 76	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (Karışık Birikim)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umurtak, 2005: 81. (Lev. 84-11)	
Genel Tanım: Çömleğin gövde parçası olarak tamamlanan parçanın üzerinde ağzı aşağıya dönük şekilde stilize edilmiş boğa başı kabartması bulunmaktadır.	

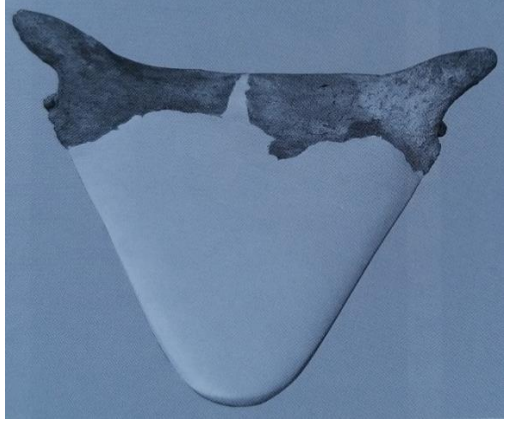
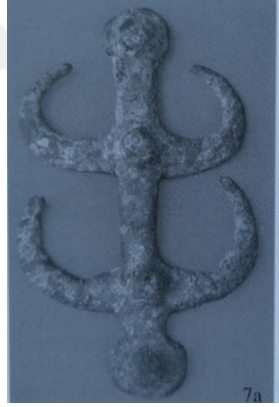
Katalog No: 77	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem(Karışık Birikim)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru-Umutak, 2005: 81. (Lev. 84-12)	
Genel Tanım: Çömleğin gövde parçası olarak tamamlanan parçanın üzerinde ağzı aşağıya dönük şekilde stilize edilmiş boğa başı kabartması bulunmaktadır.	
Katalog No: 78	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (Kutsal Alanlar Dönemi)	
Ölçüleri: Yükseklik: 3.4 cm Çap: 5.6 cm	
Kaynak: Duru-Umutak, 2005: 114. (Lev. 135-5)	
Genel Tanım: Kırmızı renkli, geniş hazneli kepçenin, yukarıya doğru kaldırılmış durumdaki sap kısmında boğa başı applikası bulunmaktadır. Küt boynuzlu boğa başı detaylandırılmıştır.	

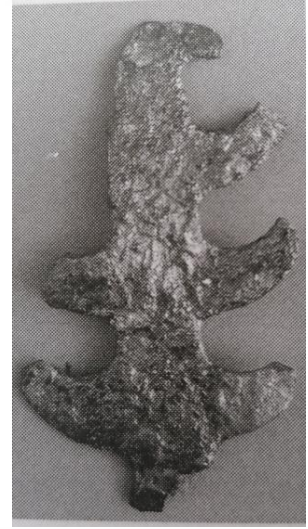
Katalog No: 79	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Neolitik Dönem (Tapınaklar Dönemi)	
Ölçüleri: Uzunluk: 8.5 cm	
Kaynak: Duru-Umutak, 2005: 110. (Lev. 132-1)	
Genel Tanım: Açık portakal renginde, şematik tarzda ayakta duran eserin, arka bel hizasında kırılmış olup sağ omzunun uç kısmı, sağ ayağı ve boynuzlarının uç kısımları eksik durumdadır.	
Katalog No: 80	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Höyücek	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Erken Kalkolitik Dönem (Karışık Birikim)	
Ölçüleri: Uzunluk: 6.7 cm	
Kaynak: Duru-Umutak, 2005: 116. (Lev. 132-2)	
Genel Tanım: Devetüyü renkli olan figürin boyundan kırılmış baş parçasıdır. Sol boynuzunun uç kısmı kırık durumda olan boğa başının boynuzları kısa ve küt olarak verilirken gözleri çizilerle vurgulanmış ve oldukça iri durmaktadır. Burun delikleri belirtilmiş olan eserin alnında baskı noktacıkları yer almaktadır.	

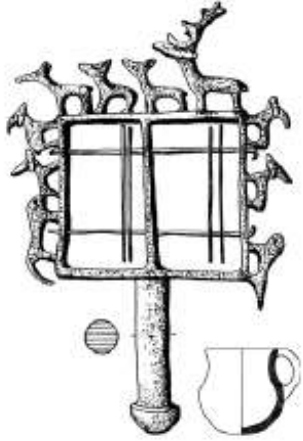
Katalog No: 81	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Arslantepe Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Duvar Resmi	
Dönemi: Geç Kalkolitik Dönem (VI.a Tabakası)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Frangipane, 2012: 979.	
Genel Tanım: Saray kompleksinin koridor duvarında, üzerinde stilize edilmiş karşılıklı birbirlerine bakan 2 adet boğa figürünü resmedilmiştir. Sol taraftaki boğanın baş hizasından arkasına doğru yine stilize edilmiş durumda verilen bir insan (muhtemelen bir çiftçi) tarafından ip ile çekilmektedir. Sağ taraftaki boğada 1. boğadan farklı olarak kuyruğu uzun ve püsküllü durumda verilmiştir. İki boğa ortasında hayat ağacı olarak atfedilen bir obje bulunmaktadır.	
Katalog No: 82	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hassek Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Kalkolitik Dönem (I. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Sevin, 2014: 111.	
Genel Tanım: Törensel amaç için kullanılmış olabileceği düşünülen kompleks yapısı içinde bulunan mekanının duvarında pişmiş toprak konilerden yapılmış mozaik bulunmuştur. Sol ön ve arka ayakları birer adım önde, yürüyormuş hissiyatı verilmiş olan boğalar, üzerlerinde puantiye deseni bulunan yekpare bir levhadan yapılmıştır. Gözleri çukur ve etrafı dairesel olarak verilen boğaların, ağız kısımları detaylandırılarak burunları keskin hatta verilmiştir. Kulakları başın üzerinde olan boğanın boynuzları karşıya doğru kıvrık şekilde küt olarak işlenmiştir. Kuyrukları ise arka bacaklarının arasında ve uçları püsküllü olarak işlenmiştir.	

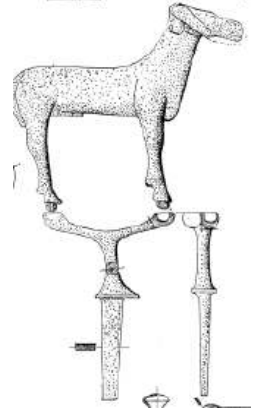
Katalog No: 83	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hassek Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Kalkolitik Dönem (I. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: 2.9 cm Uzunluk: 6.4 cm Yükseklik: 3.8 cm	
Kaynak: Yücel, 2017: 162. (No:1)	
Genel Tanım: Bej renktedir. Baş kısmı oldukça büyük işlenmiş, boynuzları asimetriktir. Çene kısa ve kalın, yular bir çizgi ile belirtilmiştir. Boyun biraz uzun, vücut toparlak, bel kısmı incedir. Ayaklar kısa, kalın çıkıntı şeklindedir. Kuyruk bacakların arasında vücuda yapışık biçimdedir. Figürinin üzerinde bezeme yoktur. Ön tarafta iki ayağın ve ağzın uç kısımları kırık ve eksiktir.	
Katalog No: 84	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kurban Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: İlk Tunç Çağ (V. Tabaka)	
Ölçüleri: Genişlik: 10 cm Yükseklik: 7.1 cm	
Kaynak: Yücel, 2017: 165.	
Genel Tanım: Bej renktedir. Sadece baş kısmı ele geçmiştir. Boğa başı figürinidir. Boynuzlar kırık ama öne doğru çıkıntı şeklinde uzanmaktadır. Gözler aplike biçiminde olup, göz bebeği delme yöntemiyle oluşturulmuştur.	

Katalog No: 85	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kurban Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (V. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 5.4 cm Yükseklik: 5.9 cm	
Kaynak: Yücel, 2017: 163.	
Genel Tanım: Bej renktedir. Boynuzları, gövdesi ve bacaklarda kopma vardır. Restore edilmiştir. Vücutta kırmızıçizgi şeklinde bezeme izleri vardır.	
	
Katalog No: 86	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İkiztepe Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Genişlik: 32 cm Kalınlık: 3 cm Yükseklik: 34 cm	
Kaynak: Bilgi, 2007: 129	
Genel Tanım: Taşcık ve bitki katkılı hamuru devetüyü renginde ve astarlıdır. Üçgen formda işlenmiş olan boğa levhası, boynuzsuzdur. Gözlerini belli etmek için iki çıkıntı halinde verilmiştir.	

Katalog No: 87	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İkiztepe Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Genişlik: 23 cm Yükseklik: 30 cm Kalınlık: 2.5 cm	
Kaynak: Bilgi, 2007: 129	
Genel Tanım: Taşçık ve bitki katkılı hamuru kiremit renkli. Astarlıdır. Kısa boynuzlu olarak betimlenen eserin sadece başın üst kısmı ile boynuzları ele geçmiştir.	
Katalog No: 88	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İkiztepe Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Arsenikli Bakır	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (MÖ 23. yy- IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Bilgi, 2007: 130	
Genel Tanım: Üst üste iki sıra halinde metal plakalar üzerine sembolik boğa boynuzları işlenmiştir. Hilal formunda verilmiş olan boynuzların ortalarında yuvarlak çıkıntılar bulunmaktadır.	

Katalog No: 89	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İkiztepe Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Arsenikli Bakır	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (MÖ 23. yy- IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Bilgi, 2007: 130	
Genel Tanım: Üst üste üç sıra halinde metal plakalar üzerine sembolik boğa boynuzları işlenmiştir. Boynuzların uçları kırık durumda olup boynuzları birleştiren levhaların üzerlerinde kabartı şeklinde noktacıklar bulunmaktadır.	
Katalog No: 90	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İkiztepe Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Arsenikli Bakır	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (MÖ 23. yy- IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Bilgi, 2006: 160.	
Genel Tanım: Üst üste üç sıra halinde metal plakalar üzerine sembolik boğa boynuzları işlenmiştir. Boynuzlar hilal formunda verilmiş ve uçları noksan durumdadır. Plakanın yüzeyi tahribattan dolayı şekilsizdir.	

Katalog No: 91	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İkiztepe Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Arsenikli Bakır	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (MÖ 23. yy- IV. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Bilgi, 2006: 160.	
Genel Tanım: Yan yana üçer sıradan oluşan metal levhalar üzerine sembolik boğa boynuzları işlenmiştir. Plakaların iç taraflarındaki boynuzlar birbirlerinin bitişik durumda olup boynuzlar hilal biçimdedir.	
Katalog No: 92	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Horoztepe Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Bronz	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Yıldırım, 2009: 13.	
Genel Tanım: Sistrum Mezar hediyesi olan, yuvarlak tutacak sapı bulunan dörtgen sistrumun etrafında hayvan figürinleri bulunmaktadır. Çoğu boğa olan hayvan figürinlerin bir tanesi geyiktir. Boğalar, tek tip olup silindirik gövdeli, düz bacaklı ve ince, uzun yüzlüdür. Boynuzları havada hilal formunda işlenmiştir.	
	

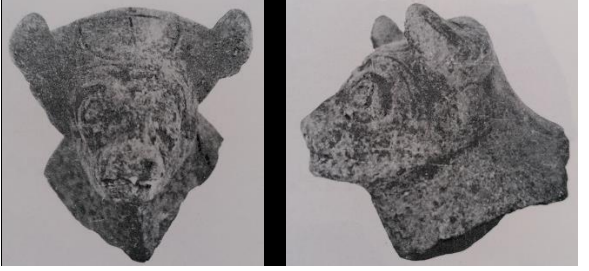
Katalog No: 93	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Horoztepe Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Bronz	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Yıldırım, 2009: 13.	
Genel Tanım: Boğa heykeli, mezar hediyesi amacıyla kullanılmıştır. Ayakta ve dik durması için özel bir platform üzerinde bulunan boğa figürünün gövdesi silindirik formda ve bacakları doğal halde işlenmiştir. Ön ve arka tırnakları detaylandırılan boğanın kuyruğu bacaklarının arasındadır. Boynuzları öne doğru ve kıvrık durumdadır. Yüzü öne doğru oldukça sivri durumda, burnu ve ağzı detaylandırılmıştır.	
	
Katalog No: 94	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Horoztepe Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Yıldırım, 2009: 13.	
Genel Tanım: Mezarda bulunan boğa heykelciğinin, mezara hediye amacıyla koyulmuş olabileceği düşünülmektedir. Silindirik gövdeli olan boğanın bacakları doğal görünümde olup ayak tırnakları detaylandırılmıştır. Kuyruğu arka bacaklarının arasındadır. Yüzü ince uzun sivri durumda olan boğanın boynuzları, yere bakar durumda işlenmiştir.	

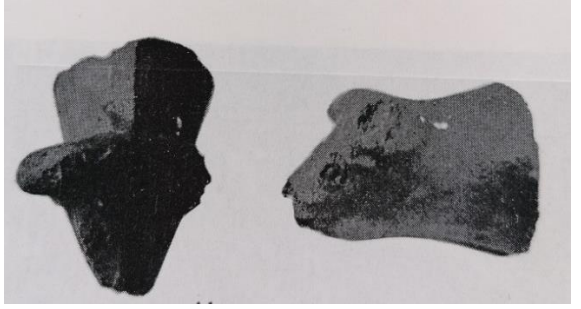
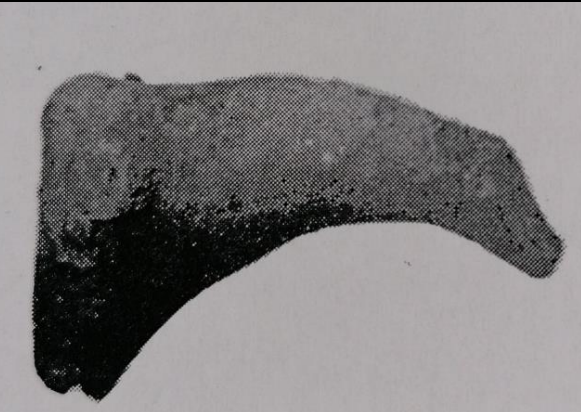
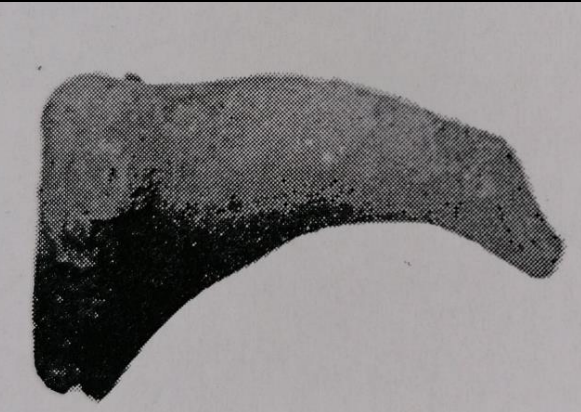
Katalog No: 95 Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Horoztepe Höyük Yapıldığı Malzeme: Arsenikli Bakır Dönemi: İlk Tunç Çağı Ölçüleri: Yükseklik: 41 cm Kaynak: Macqueen, 2015: 148. Genel Tanım: New York, Metropolitan Sanat Müzesinde sergilenen eserin ne zaman ne nasıl gitti bilinmemektedir. Bir platform üzerine ayakta işlenmiş olan ikiz boğalar, silindirik gövdeli uzun boyunlu olarak betimlenmiştir. Uzun ve çıkıntılı yüze sahip olan boğaların boynuzları hilal formunda verilerek çok uzun ve geniş durmaktadır.	
Katalog No: 96 Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük (Prens Mezarları) Yapıldığı Malzeme: Bronz Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka) Ölçüleri: Yükseklik: 30 cm Kaynak: Yalçın- Yalçın, 2019: 60. Genel Tanım: <i>Mezar B</i> olarak isimlendirilen mezarda ortada bir geyik ve yanlarda iki boğanın yer aldığı güneş kursu bulunmuştur. Güneş kursunun çevresi tohumlarla süslenmiştir. Ortada geyik ve boğalar ters olarak betimlenmiştir.	

Katalog No: 97	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük (Prens Mezarları)	
Yapıldığı Malzeme: Bronz	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Yükseklik: 24 cm	
Kaynak: Yalçın- Yalçın, 2019: 60.	
Genel Tanım: <i>Mezar B</i> olarak isimlendirilen Alacahöyük prens mezarında bulunan güneş kursunun, hediye amacıyla koyulmuş olabileceği düşünülmektedir. Güneşi temsil eden kendi içinde kıvrılarak detaylandırılmış daire içerisinde kenarlarda boğalar, ortada geyik figürini bulunmaktadır. Silindirik gövdeli olan boğaların başları, öne doğru sivriltilmiş durumda olup boynuzları öne doğru kıvrım yapmaktadır. Dış daire etrafında yanlara açılan boğa boynuzunu temsil eden detaylar bulunmaktadır.	
Katalog No: 98	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük (Prens Mezarları)	
Yapıldığı Malzeme: Tunç	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Yükseklik: 52 cm	
Kaynak: Yalçın- Yalçın, 2019: 61.	
Genel Tanım: <i>D Mezarının</i> kuzey sınırında bulunan kapların hemen ön tarafında tunçtan yapılmış bir adet boğa heykelciği ele geçmiştir. Boğa heykelciği, özel bir platform üzerine ayakta işlenmiş, silindirik gövdeli, uzun boyunludur. İnce ve uzun yüz yapısına sahip olan boğanın boynuzları hilal formunda uçları kıvrık olarak betimlenmiştir.	

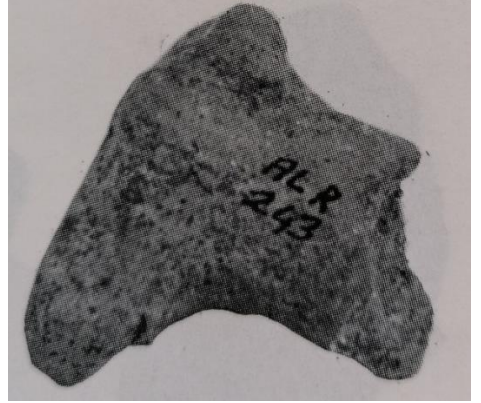
Katalog No: 99	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük (Prens Mezarları)	
Yapıldığı Malzeme: Bronz	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri: Yükseklik: 37 cm	
Kaynak: Yalçın- Yalçın, 2019: 61.	
Genel Tanım: <i>L Mezarı</i> olarak adlandırılan prens mezarının güneybatısında yer alan buluntular arasında bir adet bronz boğa heykelciği bulunmuştur. Boğa heykeli, alt kısımda sapın bulunduğu bir platform üzerine konumlandırılmıştır. Silindirik gövdeli heykelciğin gövdesinde ve boynunda bir şerit işlenmiştir. Ön ve arka bacaklarının üzerinde ise dairesel motifler ile süslenmiştir.	
Katalog No: 100	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük (Prens Mezarları)	
Yapıldığı Malzeme: Bronz	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Yalçın- Yalçın, 2019: 61.	
Genel Tanım: Alacahöyük <i>H Mezarı</i> olarak isimlendirilen prens mezarında bulunan boğa heykelciğinin altında tutmak amacıyla bir sap bulunmaktadır. Sapın üzerinde boğa heykelciğinin durabilmesi için bir platform bulunmaktadır. Ayakları ve bacakları doğala yakın olarak işlenmiş olan boğanın, silindirik bir gövdesi bulunmaktadır. Uzun boyunlu olan boğanın yüzü de uzun ve ince olarak betimlenmiştir. Sivri olan boynuzları ise hilal formunda verilmiştir.	

Katalog No: 101	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – III. Tabaka)	
Ölçüleri: Yükseklik: 18 cm Ağız Çapı: 19.5 cm	
Kaynak: Özgüç, 1988: 142. (Lev.77-2)	
Genel Tanım: Vazonun ağız kenarındaki kanala bağlı 4 adet boğa başı bulunmakta. Boğalar aşağı doğru bakmaktadır.	

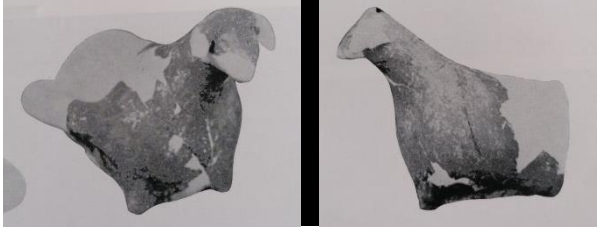
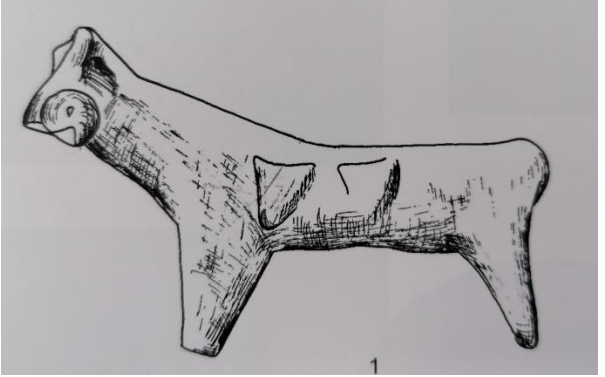
Katalog No: 102	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 5.5 cm	
Kaynak: Koşay- Akok, 1973: 21.	
Genel Tanım: Ryton parçası olabileceği düşünülen eser, boyundan itibaren kırık durumdadır. Gözler iki daire şeklinde, burun delikleri ve ağız belirtilmiş. Alnında yarım daire ve içerisinde ‘+’ işareti bulunmaktadır.	
Katalog No: 103	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 11 cm Genişlik: 15 cm	
Kaynak: Koşay- Akok, 1973: 21.	
Genel Tanım: Alın kısmında başak motifi bulunmakta, boyun kısmı küçük daireler ile süslenmiştir. Bir ayağı kırık, gövde kısmı bardak formun ve gövdesinde bir adet kulp bulunmaktadır.	

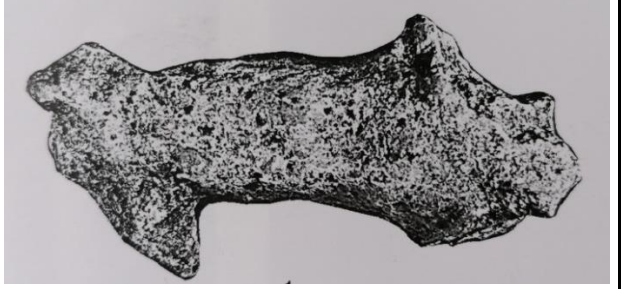
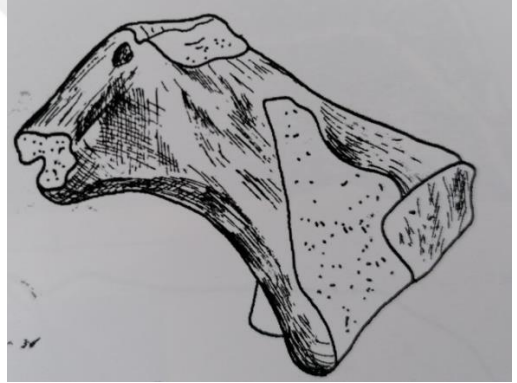
Katalog No: 104	
Ele Geçtiği Kent/Höyük: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 6 cm Yükseklik: 4 cm	
Kaynak: Koşay- Akok, 1973: 22.	
Genel Tanım: Kırmızı boyalı seramik parçasının, ritüelde kullanılmış olabileceği tahmin edilmektedir. Burnun ucu delik, küt boynuzlu, olan boğanın boynuzların ucu, boyundan aşağısı ve burun ucu noksandır. Gözleri yuvarlak olarak belirtilmiştir.	
Katalog No: 105	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 7.5 cm Yükseklik: 4.5 cm	
Kaynak: Koşay- Akok, 1973: 22.	
Genel Tanım: Açık kiremit rengindeki hayvan figürini, uzun boyunlu bir boğa başı olma ihtimali yüksektir. Boynuzları kırık, ağız kısmı bir oyuk ile belirtilmiş. Kaba teknikte yapılmış bir kabın süsleyici kısmı olduğu boynuzun uç kısmındaki çark izlerinden bellidir.	

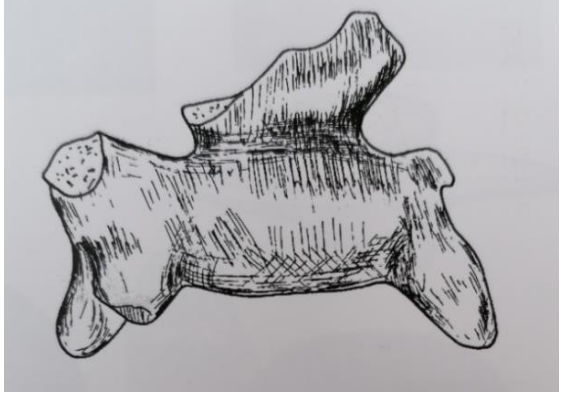
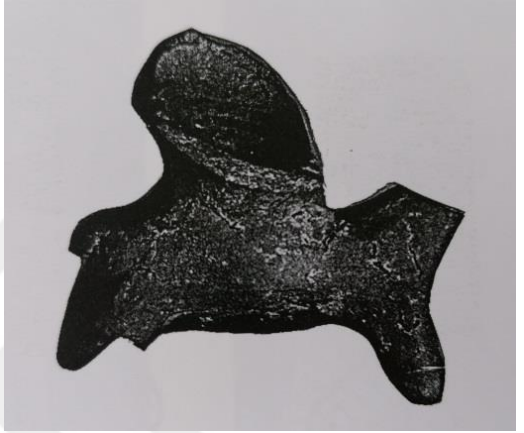
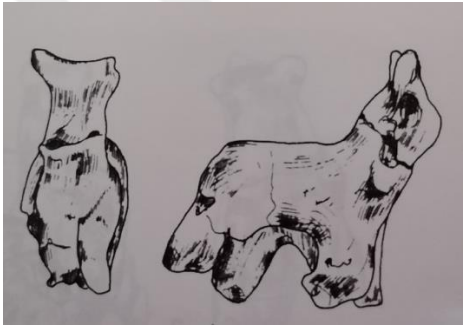
Katalog No: 106	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Eski Hitit Dönemi- IV. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: 5 cm Yükseklik: 6 cm	
Kaynak: Koşay- Akok, 1973: 22.	
Genel Tanım: Boz hamur rengindeki boğa başının ağız kısmı oyuk olarak, burun ve gözleri ise deliklerle belirtilmiştir. Boynuz ve kulakları birbirine paralel yan tarafa doğru uzanmakta ve boynuz uçları kırıktır. Bir kabın plastik kısmı olabilir.	
Katalog No: 107	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 6.7cm Genişlik: 3.7 cm Yükseklik: 3.7 cm	
Kaynak: Koşay- Akok, 1973: 22.	
Genel Tanım: Hayvan figürin oyuncak olarak değerlendirilen eser, boğa olarak tanımlanmaktadır. Dört ayağı belirtilmiş olan boğa figürinin başı tahribattan dolayı çok detaylı incelenememektedir. Oyuncak, sallandığı zaman ses vermektedir.	

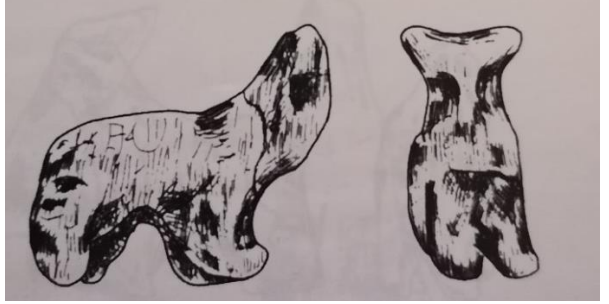
Katalog No: 108	
Ele Geçtiği Kent/Höyük: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 6 cm Boyun Genişlik: 3.5cm İki Boynuz Arası: 6 cm	
Kaynak: Koşay-Akok, 1973: 22.	
Genel Tanım: Boynundan itibaren kırık, gözler badem şeklinde, ağız ve burun delikleri belirtilmiş. Doğala yakın canlı bir ifade taşımakta olan boğa başının yanmış boynuzlarının uçları kırık durumdadır.	
Katalog No: 109	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi- III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 4 cm Genişlik: 5cm	
Kaynak: Özgüç, 1988: 22.	
Genel Tanım: Öküz başı, kırmızı renkli hamura sahiptir. Kaba bir işçiliği olan eser, dik burunlu ve gözleri kabarık olarak belirtilmiştir. Küt boynuzlu olarak yapılmış ve boynuzunun biri eksiktir.	

Katalog No: 110	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Taş Blok	
Dönemi: Hitit İmparatorluk Dönemi (II. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Aksakal, 2019: 24-25.	
Genel Tanım: Sfenksli Kapı'nın alçak kabartma yöntemiyle yapılmış ortostatlarla süslenen batı kulesinin dış cephesinde kapıya yakın olan ikinci ortostattır. Kral ve kraliçe tasviri bulunana kabartmada Kral sağ tarafta ve önünde bir altar ile üzerinde boğa yer almaktadır. Kral bir elinde Lituus tutmakta, diğer eliyle boğaya tapmaktadır.	
	
Katalog No: 111	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Hitit İmparatorluk Dönemi (II. Muwatalli Dönemi - II. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Aksakal, 2019: 29.	
Genel Tanım: Fırtına tanrısı Teşup'u temsil eden boğa kabartmalı mühür.	

Katalog No: 112	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Alacahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi- III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 18 cm Ağız Genişliği: 9 cm	
Kaynak: Koşay- Akok, 1973: 21.	
Genel Tanım: Kırmızı boyalı ve perdahlı, bardak şeklindeki ryton formunun, ağız kenarı hafif dışa dönük ve tek kulpludur. Alt kısımda boğa başı bulunmaktadır. Boğa başının boynuzları ve burun kısmı kırık durumda olup gözleri belirtilmiştir	
Katalog No: 113	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri: Boy: 10 cm	
Kaynak: Duru, 2010: 91.	
Genel Tanım: C açması olarak isimlendirilen ve kremasyon mezar dolgusunda bulunan, boynuzları kırık olan figürinin baş kısmında gözü çizgisel olarak daire şeklinde vurgulanmış ve iri durumdadır. Burun ve ağız kısmı tahrip edilmiştir. Kuyruğu ve ayakları ise kırık durumdadır.	

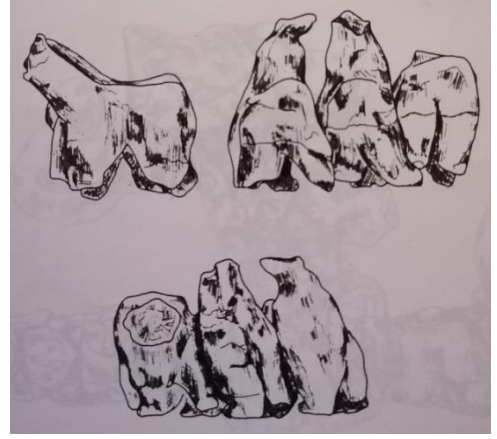
Katalog No: 114	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri: Boy: 11cm	
Kaynak: Duru, 2010: 84.	
Genel Tanım: III. tabakadaki f yapısı olarak isimlendirilen mekanda molozunda bulunan figürinin başı, kuyruğu ve ayakları noksan olan eserin, sadece gövde kısmı ele geçmiştir	
Katalog No: 115	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri: Boy: 6,7 cm	
Kaynak: Duru, 2010: 91.	
Genel Tanım: C açması olarak isimlendirilen ve kremasyon mezar dolgusunda bulunan, pişmiş toprak figürünü gövdeden kırık halde olan boğa başıdır. Kısmen kırık ve tahrip edilmiş durumdadır. Gözleri nokta halinde verilen figürin parçasının boynuz ve kulak kısmı noksandır. Ağız kısmen kırık halde olup iki dudağının arası boşluk olarak verilerek ağız açık şekilde betimlenmiştir	

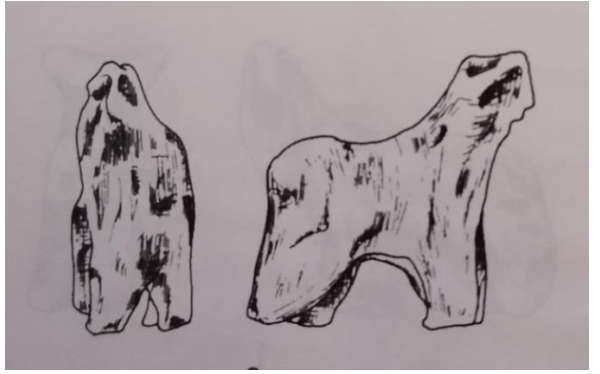
Katalog No: 116	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: İlk Tunç Çağı (III. Tabaka)	
Ölçüleri: Boy: 6,3 cm Yükseklik: 5,8 cm	
Kaynak: Duru, 2010: 91.	
Genel Tanım: C açması olarak isimlendirilen ve kremasyon mezar dolgusunda bulunan figürinin başı ve ayakları noksan durumdadır. Eserin sırtının üzerinde bir kap bulunmaktadır. Sırtında bulunan kabın ağız kısmı tamamen, figürinin ön kısmında denk gelen kısmı ise dibine kadar kırık haldedir.	
	
Katalog No: 117	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kaynak: Duru, 2006: 77.	
Genel Tanım: Dört ayak üzerinde duran ve başı yukarıda verilen boğa figürünün, yoğun tahribattan dolayı detayları incelenememektedir. Eser, 4 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiştir.	
	

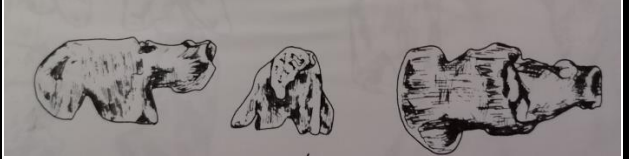
Katalog No: 118	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 4 cm Yükseklik: 4,1 cm	
Kaynak: Duru, 2006: 76.	
Genel Tanım: 3 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiş olan figürin, beyazımsı kilden yapılmış ve yoğun tahribattan dolayı detaylandırılmamaktadır. Baş ve ayakları eksik durumda olan eserin başı yukarıya doğru verilmiştir.	
Katalog No: 119	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 2006: 76.	
Genel Tanım: 3 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiş olan figürin, dört ayak üzerinde başı yukarıda verilen bir boğaya aittir. Boğanın yoğun tahribattan dolayı detayları görülememektedir.	

Katalog No: 120	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 2006: 77.	
Genel Tanım: 3 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiş olan figürin, dört ayak üzerinde başı yukarıda işlenmiştir. Boğa figürini olduğu düşünülen eserin, yoğun tahribattan dolayı detayları görülememektedir.	
Katalog No: 121	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 2006: 77.	
Genel Tanım: Dört ayak üzerinde duran boğanın başı noksandır. Yoğun tahribattan dolayı detayları anlaşılamamaktadır. Eser, 3 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiştir.	

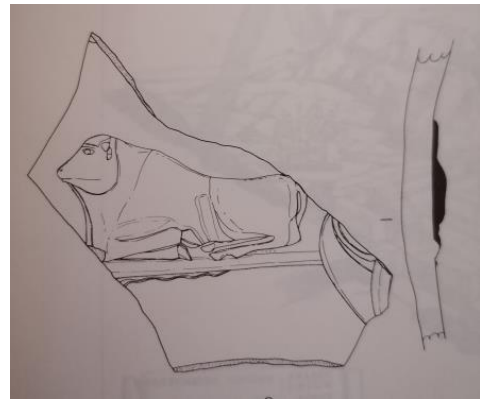
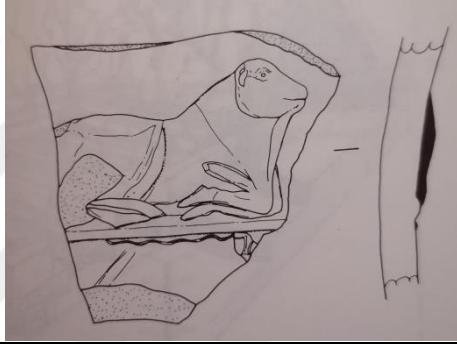
Katalog No: 122
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:
Kaynak: Duru, 2006: 77.
Genel Tanım: Ayakları üzerinde durun ve karından birbirine yapışmış üçlü hayvan olan boğa figürinlerinin, detayları yoğun tahribattan dolayı anlaşılamamaktadır. Eser, 3 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiştir.
Katalog No: 123
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)
Ölçüleri: Boy:
Kaynak: Duru, 2006: 77.
Genel Tanım: İki sıra halinde birbirlerine karından yapıştırılmış 5 adet hayvan figürini grubu. Başları ve ayakları eksik durumdadır. Eser, 4 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiştir.

Katalog No: 124	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Boy:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 2006: 77.	
Genel Tanım: Dört ayak üzerinde duran ve başı yukarıda verilen boğa figürininin, yoğun tahribattan dolayı detayları incelenememektedir. Eser, 4 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiştir.	
	
Katalog No: 125	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Boy:	
Kaynak: Duru, 2006: 77.	
Genel Tanım: Dört ayağı üzerinde duran ve başı yukarıda verilen boğa figürininin, yoğun tahribattan dolayı detayları incelenememektedir. Eser, 4 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiştir.	
	

Katalog No: 126	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Gedikli Karahöyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Boy:	
Yükseklik:	
Kaynak: Duru, 2006: 77.	
Genel Tanım: Dört ayak üzerinde duran ve başı karşıya bakar şekilde verilen boğa figürünün, yoğun tahribattan dolayı detayları incelenememektedir. Eser, 4 numaralı Dini Tören Alanından ele geçmiştir.	
	
Katalog No: 127	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Eskiypar Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – IV. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Boy:	
Kaynak: Özgüç, 1988: 145. (D3)	
Genel Tanım: Kırmızı astarlı, iyi perdahlı, silindirik boyunlu, yuvarlak dipli vazonun, ağız kenarındaki tekne aracılığı ile içi boş boruya dökülen sıvı, yine ağız kenarında vazonun içine bakan dört boğa başlarının ağızlarından vazonun içine akmaktadır. Vazonun omuz kısmında bulunan dört simetrik kulpun arasında vücudu profilden, başları cepheden olan dört büyük boğa kabartması vardır. Dört ayağı da dizden bükülmüş vücutlarının altına alarak oturur pozisyonda olan boğaların altında 'signe royal' motifli mühür baskısı bulunmaktadır.	
	

Katalog No: 128
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Eskiyapar Höyük
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – IV. Tabaka)
Ölçüleri: Genişlik: 12 cm Uzunluk: 10 cm Kalınlık: 1.3 cm
Kaynak: Özgüç, 1988: 52. (Lev.75-1)
Genel Tanım: Bir friz üzerine oturtulmuş, sağa doğru dönük olan boğanın boynuzu, kulağı, gözü, ağzı, burun deliği, gerdanı belirtilmiştir. Dört bacağının da vücudunun altında dizlerden bükülmüş şekilde oturmuş olarak verilmiştir. Ardi noksan olan parça, dalgalı hattın bir iki küçük kabartma arasından başlamaktadır.
Katalog No: 129
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Eskiyapar Höyük
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – IV. Tabaka)
Ölçüleri: Kalınlık: 1.2cm - 1.3 cm
Kaynak: Özgüç, 1988: 52. (Lev.75-2)
Genel Tanım: Frizleri ayıran kabartma şeridin üstünde boğa kabartması profilden yapılmıştır. Boynuzu, kulağı, gözü, ağzı, burun deliği, gerdanı belirtilmiş olan boğa, dört bacağının da vücudunun altında dizlerden bükülmüş şekilde oturmuş olarak verilmiştir. Arka bacaklarının arasından geçen kuyruğu gövdesinin altında kalmaktadır. Friz şeridinin alt kısmında dalgalı bir hat bulunmaktadır. Boğa kabartmasının arka kısmında friz şeridini kesmiş durumda olan farklı iki dairesel form olabilecek kabartmalar bulunmaktadır.

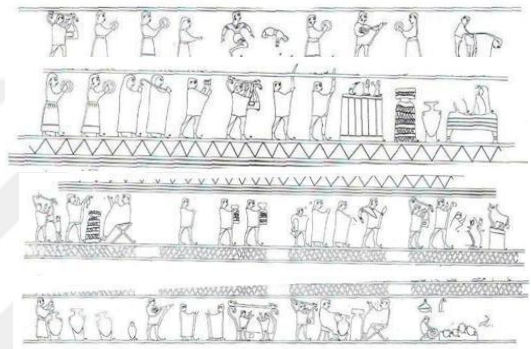

Katalog No: 130	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Eskiypar Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi – IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 21 cm Genişlik: 11 cm Kalınlık: 3.5 cm	
Kaynak: Özgüç, 1988: 51. (Lev.73-1)	
Genel Tanım: Koyu kırmızı astarlı perdahlı vazonun ağız kenarı çok sert pişirilmiş olan vazonun, hamur rengi boz olup ince kum taneleri içermektedir. Vazo parçasının ağız kenarında boynuzlu, badem gözlü ve burun delikleri detaylandırılmış olan boğa başı bulunmaktadır. Akıtaç görevi üstlenen boğa başı, vazonun içine bakar konumda, vazonun ağız borusuna bağlanmış olup sıvıyı ağzından vazonun içine aktarmaktadır.	
Katalog No: 131	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İnandıktepe Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi- IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Genişlik: 56 cm Yükseklik: 103 cm	
Kaynak: Özgüç, 1988: 11.	
Genel Tanım: Mabedin 1. Odasından ele geçen kırmızı astarlı ve perdahlı olan gaga ağızlı testinin akıtıcında boğa başı bulunmaktadır. Boğanın ağız testinin akıtıcı olarak kullanılmış ve boğanın gözleri iri badem şeklinde, gözbebeği yuvarlak çukur halindedir. Kulakları kısa ve kaşık biçiminde, alnı düz yanakları iyi işlenmiştir. Kabın gövdesinin boyu kısa ve ince haldedir. Ağız kenarını omuza bağlayan kulpun kesiti üçgen, gövde üstünde simetrik iki kulpa sahiptir.	

Katalog No: 132
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İnandıktepe Höyüğü
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi- IV. Tabaka)
Ölçüleri: Genişlik: 51 cm Ağız Çapı: 46 cm Yükseklik: 82 cm
Kaynak: Özgüç, 1988: 16-19.

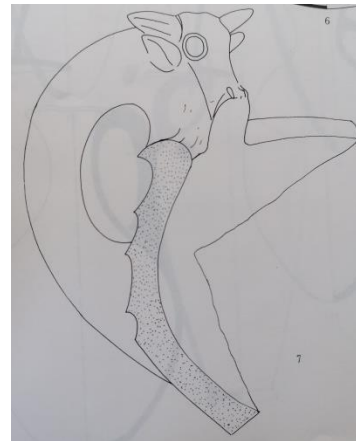

Genel Tanım:
İnce elenmiş hamuruna kum taneleri karıştırılmış, sert pişirilmiş karından kulplu amphora, üzerinde kahverengimsi gri bir şerit meydana gelmiştir. Parçaların birleştirilmesiyle tamamlayan vazunun rengi koyu kırmızı kalın astarlı parlak perdahlı astar, vazunun ağız kenarında vazunun içine doğru 10 cm devam etmektedir. İçi soluk kırmızı renkli olup çark izleri bulunmaktadır. Vazo; form olarak uzun içbükey silindir boyunlu, gövdesi oval, dibi yuvarlak ve ağız kenarı dışarıya doğru geniş bir satıh halinde taşkındır. En geniş gövde kısmına 2 cm kalınlığında 4 simetrik kulpa sahiptir. Gövdesinde birbirine paralel kırmızı astarlı, ölçüleri farklı olan dördü kabartma tasvirli ve geniş ikisi geometrik desenli ve dar olmak üzere 6 friz bulunmaktadır. Vazonun dibine yakın kesin düz durumdadır. Vazo üzerindeki şeritlerde kutsal evlilik törenin hazırlık sahneleri ve kutsal birleşme anı kabartma şeklinde resmedilmiştir.

Katalog No: 133
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İnandıktepe Höyüğü
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi- IV. Tabaka)
Ölçüleri:
Kaynak: Özgüç, 1988: 9.

Genel Tanım:
Mabedin 3. odasından kalın cidarlı, kahverengi astarlı, ağız kenarı dışarı taşkın, omuzu üç geniş yivli çanak ele geçmiştir. Çanağın ağız kenarına bağlı kulpun ucunda boğa başı bulunmaktadır. Küt boynuzlu olan boğa başının kulakları kaşık biçimindedir. Ağız kısmı çanağın ağız kısmında olduğundan dolayı detaylandırılmamış ve gözleri ise kazıma tekniğinde yuvarlak olarak yapılmıştır.

Katalog No: 134	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İnandıktepe Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi- IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Genişlik: 47 cm Yükseklik: 67 cm	
Kaynak: Özgüç, 1988: 43.	
Genel Tanım: Mabedin büyük kuyusuna atılmış halde bulunan boz hamurlu, kırmızı astarlı, parlak perdahlı, yarısı sarımsı krem astarlı olan boğa figürünün boynuzları hilal formunda yukarı doğru yükselmektedir. Alın üzerindeki iki paralel çizginin altında krem astarlı üçgen detay bulunmaktadır. Krem astarlı gözler iri badem şeklinde, göz bebeği çukur, göz kapağı kabartma olarak verilirken kaşları çizilerek gösterilmiştir. Burun deliklerinin etrafı kalınlaştırılmış. Kapalı ağız yay bir çizgi ile belirtilmiştir. Boynuzlarının altındaki iri kulaklar kaşık şeklinde ve kulak ilerinde çizgiler bulunmaktadır. Burun üstünden başlayan iki çizgi kulakların altına kadar devam etmekte olan burun halkası olmayan bir yulardır. Kabartma şerit halindeki gerdan çenenin altından bacaklarının arasına kadar uzanmaktadır. Boyun ve gövde silindir biçimde. Sağrıları çok hafif kabartma halinde kürek kemikleri daha yüksek kabartma. Diz kapakları, ayaklarının topuk kemikleri uçları sivri düğme şeklinde. Tırnakları bir çizgi ile ortadan ikiye bölünmüştür. Bacakları masif ve dik, kuyruk sağ bacağına yapışık. Boynun gövdeye bağlandığı yerde, silindirik bir emzik bulunmaktadır.	
Katalog No: 135	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İnandıktepe Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi- IV. Tabaka)	
Ölçüleri: Genişlik: 40 cm Yükseklik: 62 cm	
Kaynak: Özgüç, 1988: 43.	
Genel Tanım: Mabedin büyük kuyusuna atılmış halde bulunan boz hamurlu, kırmızı astarlı, parlak perdahlı, yarısı sarımsı krem astarlı olan boğa figürünün boynuzları hilal formunda yukarı doğru yükselmektedir. Alın üzerindeki iki paralel çizginin altında krem astarlı üçgen detay bulunmaktadır. Krem astarlı gözler iri badem şeklinde, göz bebeği çukur, göz kapağı kabartma olarak verilirken kaşları çizilerek gösterilmiştir. Burun deliklerinin etrafı kalınlaştırılmış. Kapalı ağız yay bir çizgi ile belirtilmiştir. Boynuzlarının altındaki iri kulaklar kaşık şeklinde ve kulak ilerinde çizgiler bulunmaktadır. Burun üstünden başlayan iki çizgi kulakların altına kadar devam etmekte olan burun halkası olmayan bir yulardır. Kabartma şerit halindeki gerdan çenenin altından bacaklarının arasına kadar uzanmaktadır. Boyun ve gövde silindir biçimde. Sağrıları çok hafif kabartma halinde kürek kemikleri daha yüksek kabartma. Diz kapakları, ayaklarının topuk kemikleri uçları sivri düğme şeklinde. Tırnakları bir çizgi ile ortadan ikiye bölünmüştür. Bacakları masif ve dik, kuyruk sağ bacağına yapışık. Boynun gövdeye bağlandığı yerde, silindirik bir emzik bulunmaktadır.	

Katalog No: 136
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: İnandıktepe Höyüğü
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Hitit Dönemi- IV. Tabaka)
Ölçüleri: Genişlik: 26.6 cm Yükseklik: 31.4 cm
Kaynak: Özgüç,1988: 43.

Genel Tanım:

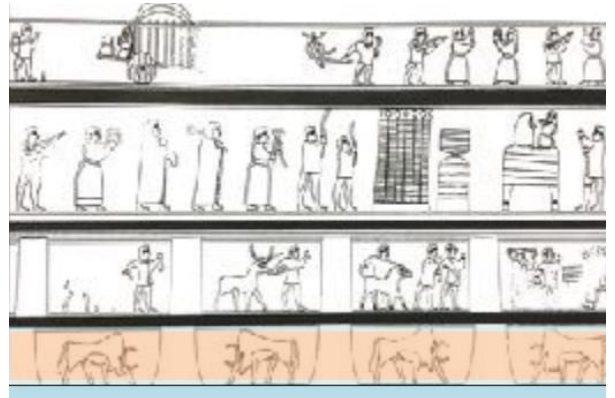
Mabedin büyük kuyusuna atılmış halde bulunan boğa figürünü, diğer figürinlere göre küçük, işçiliği kaba durumdadır. Boz renkli, kırmızı astarlı, hafif perdahlı olan eser, törende kullanılmış bir objeden ziyade adak objesi olabileceği düşünülmektedir. Boynuzlarının uçları kalın. Alın ve gözlerinin etrafı hamurun renginde. Öne doğru uzatılmış ağzı, düz bir çizgi ile vurgulanırken çenesi geniş ve yassı olarak verilmiştir. Burun delikleri yuvarlak, uzun boyunlu silindirik gövdeli, kısa kulakları boynuzlarının altındadır. Gerdanında, çene altından gövdeye kadar uzanan, keskin bir kesit şeklinde kabartma bulunmaktadır. Sırtında, yüksek ve kalın silindirik emzik/akıtıcı vardır. Bacakları, küt olarak işlenmiş, kuyruğu sağ ayağın üst boğumuna bitişik haldedir.

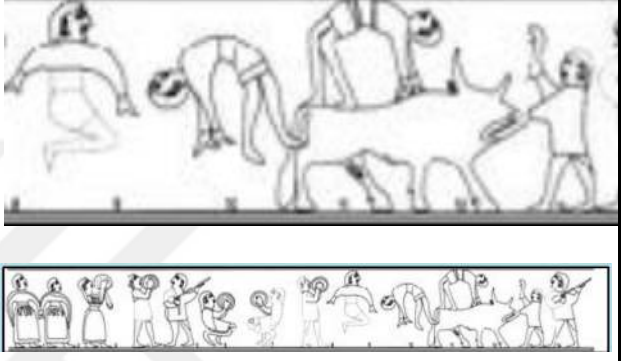
Katalog No: 137
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hüseyindede Höyüğü
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak
Dönemi: Orta Tunç Çağı
Ölçüleri: Çap: 50 cm Yükseklik: 86 cm
Kaynak: Sipahi, 2014: 43.

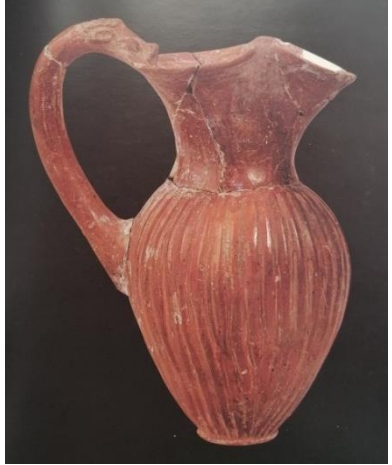
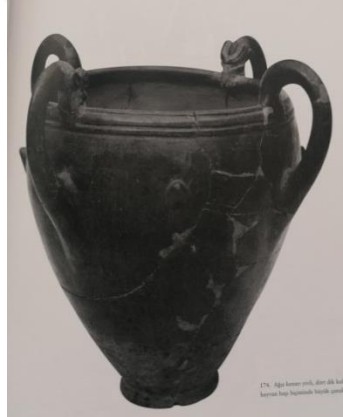

Genel Tanım:

Üst dudakta, küçük bir leğen ve vazonun içine doğru bakan dört boğa başı protomu bulunmaktadır. Vazo üzerinde dördü kabartmalı altı friz bulunmaktadır. Kabartmalı frizlerin ikisi boyun kısmında bulunurken ikisi karın kısmına işlenmiştir. Karın kısmındaki sahneler dört adet kulp tarafından bölünmüştür. En üst frizde, üzeri örtülü durumda olan öküz arabası, rahip ve tanrıça olduğu düşünülen iki kişiyi taşımaktadır. Bir kişi elinde öküze bağlı olduğu düşünülen boyunduruk taşımaktadır. Arabanın ön tarafında ise müzik aletleri kullanan kadınlar bulunmaktadır. İkinci frizde; kerpiçli bir binaya(muhtemelen bir tapınağa) doğru ellerinde müzik aletleri ile ilerleyen bir alay bulunmaktadır. Sahnenin sağında, yatağa oturmuş iki kadın ve önlerinde ayakta duran bir erkek bulunmaktadır. Erkek elinde bir kese tutmaktadır. Üçüncü frizde: dörde bölünmüş durumda olan sahnede, rahipler(?) tarafından çekilen bir karaca, bir kızıl geyik ve koç betimlenmiştir. Sahnenin sonunda ise bir tahta oturmuş bir tanrı bulunmaktadır. Dördüncü frizde ise birbirlerine bakar durumda olan dört tane hörgüçlü boğa betimlenmiştir.

Katalog No: 138	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Hüseyindede Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı	
Ölçüleri: Yükseklik: 52 cm	
Kaynak: Sipahi, 2014: 43.	
Genel Tanım: Hüseyindede B Vazosu Birçok parçanın konservasyon sonucunda tamamlanan vazonun kulpu bulunmamaktadır. Dışa dönük dudaklı olan vazonun boyun kısmında yaklaşık 7 cm yükseklikte bir kabartmalı sahne betimlenmiştir. Alay sahnenin resmedildiği bu frizde sol tarafta ellerinde müzik aletleri bulunan müzisyenler vardır. Müzisyenlerin önünde, bir boğanın üstünden atmayan akrobatlar resmedilmiştir. Boğanın hemen önünde ise boğaya doğru dönmüş bir eliyle boğayı çeken diğer elinde ucu hilal şeklinde olan bir alet tutmaktadır. Sahnenin en sağında ise alaya dönük elinde saz olan bir kişi bulunmaktadır.	
Katalog No: 139	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 117.	
Genel Tanım: Kırmızı astarlı, perdahlı gaga ağızlı testinin kulpunun uç kısmında boğa başı kabartması bulunmaktadır. Vazonun içine bakar durumda verilen boğa başının küt boynuzları vardır.	

Katalog No: 140	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 123.	
Genel Tanım: Kırmızı renkli oinokhoenin kulpunun ucunda vazonun içine bakar durumda boğa başı kabartması bulunmaktadır. Badem gözlü, kaşık şeklinde kulakları olan boğa başının ağzı, vazonun ağız kısmına yapışık durumdadır.	
Katalog No: 141	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 155.	
Genel Tanım: Yivli geniş ağızlı karıştırma kabının, gövdeden dudak kısmına doğru bitleştirilerek yapılmış olan dört adet dik kulpun, ikisinin uç kısımlarında boğa başı bulunmaktadır. Kabın içine bakar durumda olan boğa başlarının, boynuzları başa bitişik durumda hilal formundadır.	

Katalog No: 142	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Yükseklik: 50 cm	
Kaynak: Özgüç, 2005: 156.	
Genel Tanım: İkisi sivri biri düz olmak üzere üç kulplu meyvelğin emziğı boğa başı şeklindedir. Küt boynuzlu olan boğa başının gözleri yuvarlak, burun delikleri ise çukur halinde işlenmiştir. Boğa başının üzerinde puantiye motifi bulunmaktadır.	
Katalog No: 143	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Yükseklik: 50 cm	
Kaynak: Özgüç, 2005: 157.	
Genel Tanım: Kulplar gövdeye dik olarak bağlanmış ve aplike olarak boğa başı biçimli emzik bulunmaktadır. Boğanın boynu, boydan boya delinmiş ve bu delikten geçirilen bir çivi veya çubuk vasıtası ile meyvelğe bağlanabilmektedir. Boynuzları kavisli ve uçları sivridir. Badem gözleri patlat, burnu kemerli durumdadır.	

Katalog No: 144	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Kalınlık: 9.1 cm Yükseklik: 5.9 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 57.	
Genel Tanım: Sol tarafta boğa, sağ tarafta domuz olmak üzere iki hayvan başı olarak işlenmiş olan kabın, kulpu orta kısımda bitişik olarak verilmiştir. Sepet kulp tekniğinde yapılmış olan kulp, hayvan başlarının ağız kısmında bulunmaktadır. Başların üst kısmında bulunan kap, geniş ağızlı olup dış dudak kısmını vurgulamak amacıyla çizgi yapılmıştır. Kahverengi astarlı, perdahlı durumda olan eserdeki başlar, alt kısma doğru bakmaktadır. Boğa başının, boynuzları hilal formunda işlenmiş olup tam ortasına gelecek şekilde tek çaplı daire kabartması bulunmaktadır. Domuz başında da aynı form ve tekniği sahip daire, sağ gözün üzerinde işlenmiştir.	

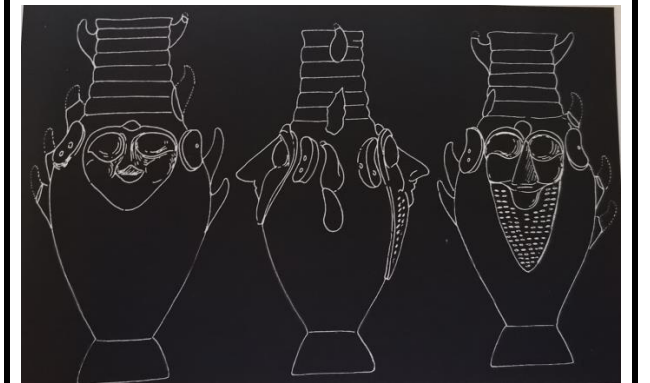
Katalog No: 145	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Genişlik: 56 cm Yükseklik: 103 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986; 58.	
Genel Tanım: Kırmızı astarlı, perdahlı. Oval geniş gövdeli, düz dipli, kısa ve ince silindirik boyunlu olan gaga ağızlı testinin boynun omuzlarda birleştiği kesim, kabartma bir şerit ile kuvvetlendirilmiş. Gövdenin geniş kesiminde simetrik iki dik kulp, ağız kenarından omuza bağlanmış üçüncü bir kulp daha bulunmaktadır. Ağız dışında işlenmiş olan boğa başının iri gözleri badem şeklinde, gözbebeği yuvarlak bir çukur halinde. Kaşık biçimli kulakları, kısa kalın boynuzlarının altındadır. Yanakları işlenmiş durumda olan boğanın alnı düz olarak verilmiştir. Testinin yüzeyinde is tabakası bulunmaktadır.	
Katalog No: 146	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ia-b. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: 6,7 cm Genişlik: 6,9 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 57	
Genel Tanım: Koyu kırmızı astarlı, parlak perdahlı, kalın cidarlı büyük vazo parçasının üzerinde; başı, boynuzun biri, omuz ve ön bacaklarının bir kısmı korunmuş durumda boğa kabartması bulunmaktadır. Boynuzları hilal formunda olup uç kısımları ile sol boynuz görülememektedir. Gözleri badem şeklinde göz bebeği çukur olarak verilmiştir.	
Katalog No: 146	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ia-b. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: 6,7 cm Genişlik: 6,9 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 57	
Genel Tanım: Koyu kırmızı astarlı, parlak perdahlı, kalın cidarlı büyük vazo parçasının üzerinde; başı, boynuzun biri, omuz ve ön bacaklarının bir kısmı korunmuş durumda boğa kabartması bulunmaktadır. Boynuzları hilal formunda olup uç kısımları ile sol boynuz görülememektedir. Gözleri badem şeklinde göz bebeği çukur olarak verilmiştir.	

Katalog No: 147
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)
Yapıldığı Malzeme: Kemik
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)
Ölçüleri: Uzunluk: 4 cm Yükseklik: 3 cm
Kaynak: Özgüç, 2005: 203.
Genel Tanım: Kemik malzemeden yapılmış olan parfüm kutusunun dar kenarında karşılıklı köşelerde boğa başları bulunmaktadır. Dışarıya bakan boğa başlarının gözleri yuvarlak kabartma şekilde göz bebekleri ise çukur olarak işlenmiştir. Boynuzları noksan olan başların ağız ve burunları tahrip olmuş haldedir. Kutusun dış yüzeyi puantiyeli motif ile işlenmiş ve geniş kenarında aslan kabartması bulunmaktadır.

Katalog No: 148
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:
Kaynak: Özgüç, 2005: 197-199.

Genel Tanım:
İçki kabı olarak kullanılan vazo üzerinde kabartma olarak bir tarafında kadın başı diğer tarafında üçgen sakallı erkek başı bulunmaktadır. Baş kabartmalarının ortasında kalacak şekilde aplike boğa boynuzları yapılmıştır. Boyun kısmı yivli ve uzun verilen kabın boynuzda ise yine aplike olarak boğa boynuzları bulunur.

Katalog No: 149	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Genişlik: 7cm Yükseklik: 11,6cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 62.	
Genel Tanım: Hamuruna ince kum taneleri karıştırılmış, kırmızımsı krem astarlı, stilize edilmiş sığır başlı rytonun, başı yuvarlaktır. Sığır başının belirgin gözleri, uzun ve ince burnu, burun delikleri, dikkatle işlenmiş ağzı, dik kulakları ve hilal biçimli boynuzları vardır. Boynuzları, burnu, kalın göz kapakları ve oval gözbebekleri dikkatle işlenmiş ve koyu kahverengiye boyanmıştır. Alnı, sıralar halinde kahverengi noktalarla bezeli. Yüzü dolgun ve etli görünümdeki bu eser, ünik bir örnektir. II. katmanda özel bir konutta diğer kapların yanında ele geçmiştir.	
Katalog No: 150	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 181.	
Genel Tanım: Boğa başlı ryton parçasının, boynuzları noksandır. Yüz hattı çizgisel olarak vurgulanan eserin gözleri yuvarlak kabartma halinde verilmiştir. Burun delikleri detaylandırılan ryton parçasının ağzı çizgisel olarak bitirtilmiştir.	

Katalog No: 151	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 179.	
Genel Tanım: Boğa başlı rytonun, sağ gözü ve boynuzu noksan durumdadır. Hilal formundaki boynuzları olan boğanın gözleri, yuvarlak çıkıntı olarak verilmiştir. Kaşık formundaki kulakların hemen altında burnundan geçirilen yuları bulunmaktadır. Burun deliklerinin detaylandırılmış ve ağzı çizgisel olarak vurgulanmıştır.	
Katalog No: 152	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: 14,5cm Yükseklik: 7cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 62	
Genel Tanım: Tepede Karum II ile çağdaş özel bir evde ele geçmiş olan boğa rytonu, siyah astarlı ve perdahlı. Kısa başın arkasına doğru eğilmiş olan boynuzları sivriltilmiştir. Alnı ve iki boynuz arası inkruste çizgiler ile süslenmiştir. Badem gözlü olan boğanın burnundan başın arkasına doğru uzanan bir yular bulunmaktadır. Burnu ise çizgisel olarak belirtilmiştir.	

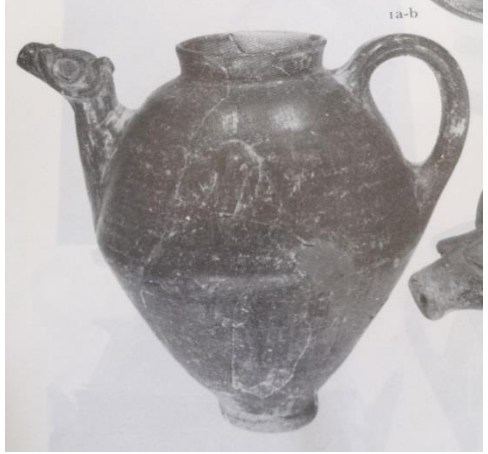
Katalog No: 153	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 1986: 61-62.	
Genel Tanım: Kahverengi astarlı, perdahlı olan boğa rytonunun, alnı düz-kısa hatlarla süslenmiştir. Uzun ve ince olarak işlenmiş olan boğa başının boynuzları, içe doğru kıvrım yapmaktadır. Badem şeklinde işlenmiş gözler çıkıntılı durumdadır. Burnundan başına doğru düz çizgiler ile süslenmiş yuları bulunmaktadır.	
Katalog No: 154	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 1986: 61-62.	
Genel Tanım: Kahverengi astarlı, perdahlı olan boğa rytonunun, alnı zikzak motifle süslenmiştir. Uzun ve ince olarak işlenmiş olan boğa başının boynuzları, içe doğru kıvrım yapmaktadır. Badem şeklinde işlenmiş gözler çıkıntılı durumda ve göz kapakları da çizgiler halinde vurgulanmıştır. Burnunun üzerinde süsleme bulunan boğanın ince bir yuları vardır.	

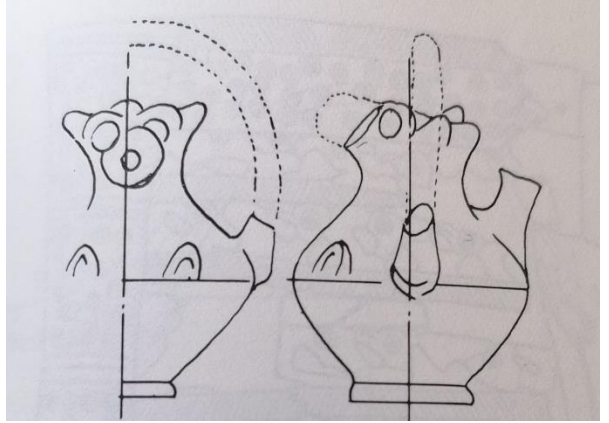
Katalog No: 155	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: 12,8cm Yükseklik: 10cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 62.	
Genel Tanım: Grimsi kahverengi astarlı, perdahlı olan boğa başlı rytonunun hilal formunda boynuzları bulunmaktadır. Gözleri yuvarlak olarak verilen boğa başının alnında kazıma tekniği ile yapılmış çizgisel motifler bulunmaktadır. Kesik ve dik buruna sahip olan eserin burun delikleri detaylandırılmıştır. Burnunun üzerinden ensesine doğru çizgisel olarak belirtilmiş bir yular verilmiştir. Ağzı ise çizgisel olarak belirtilmiştir.	
Katalog No: 156	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: 10,1cm Genişlik: 9,2cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 62	
Genel Tanım: Siyah hamurlu, koyu gri astarlı olan boğa başlı rytonun boynuzları noksandır. Kısa ve yuvarlak olan Baş inkruste zikzak çizgilerle süslenmiştir. Badem gözlü olan boğanın kulakları kaşık formundadır.	

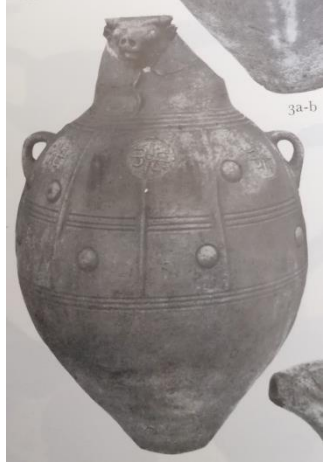
Katalog No: 157	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 1986: 62.	
Genel Tanım: Çift boğa başlı ryton, birçok parçanın birleştirilmesiyle restore edilmiştir. Aplike halinde olan boğa başları birbirine benzemektedir. Boynuzları kırık durumda olan başların gözleri kabartma olarak yuvarlak formdadır. Başların ortasında bir kulp bulunmaktadır. Kulpun üzerinde çizgi ve yanlarda delikler bulunmaktadır. Rytonun dört ayağı bulunmaktadır.	
Katalog No: 158	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: 12,8 cm Yükseklik: 9,4 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 63.	
Genel Tanım: Kahverengimsi gri astarlı, perdahlı olan boğa figürinlerinin başları ve arka gövdeleri noksandır. Silindirik gövdeli olan boğaların boyunlarından ön bacaklarına yular uzanmaktadır. Ön bacakları gövdelerinin altında verilmiştir.	

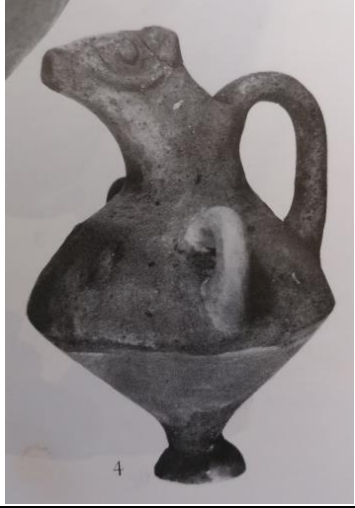
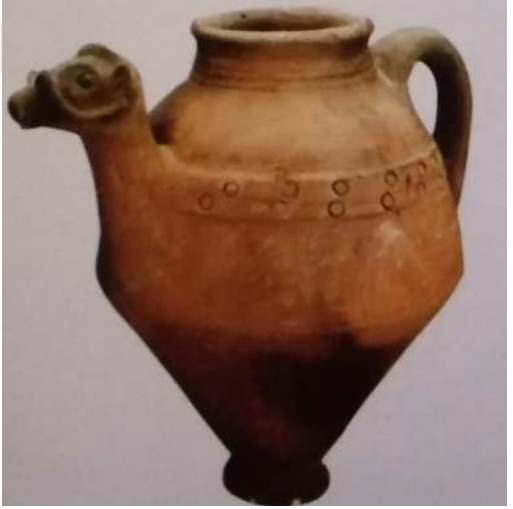
Katalog No: 159	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: 18,8 cm Yükseklik: 4,7 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 63.	
Genel Tanım: Tekne formundaki rytonun ucunda manda başı bulunmaktadır. İnce uzun yüzlü olan boğa başının boynuzları kıvrımlı kabartma şeklinde verilmiştir. Burnu sivri olarak işlenmiştir.	
Katalog No: 160	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: 9 cm Yükseklik: 2,7 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 63.	
Genel Tanım: <i>Manda ritonu</i> Teknenin ön kısmı dar ve yuvarlak, arkası geniş ve köşelidir. Mandanın boynu ve başı, tekne dar kenarının devamıdır. İçki mandanın yuvarlak ağzından akmaktadır. Boyunları kalın ve kemerli. Yanağa yapışık boynuzların uçları, hafifçe kıvrılarak yükselmektedir. Badem gözleri patlak, kulakları dik durumdadır.	

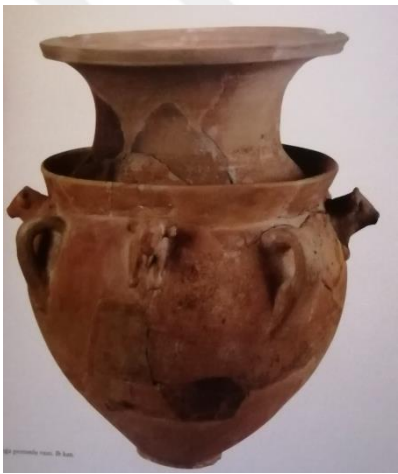
Katalog No: 161	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II. Kat)	
Ölçüleri:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 185.	
Genel Tanım: Emziği boğa protomu biçiminde, teknenin dar yüzü üzerinde bir kartal ve uzun yüzü yanında bir insan figürü bulunan tekne biçiminde içki kabı. Boğa başının boynuzları kıvrımlı verilmiş ve gözleri yuvarlaktır.	
Katalog No: 162	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüler:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 154.	
Genel Tanım: Boğa başı emzikli çaydanlık kırmızı astarlı, perdahlıdır. Boyunun etrafı delik bulunan çaydanlığın dört kulpu bulunmaktadır. İki kulpu aplike olan boğa başına başlanmaktadır. Sivri burunlu olan boğa başının gözleri yuvarlak ve patlak durumda verilmiştir. Ağız çizgisel olarak verilmiştir.	

Katalog No: 163	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Genişlik: 18 cm Yükseklik: 22,5 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 54.	
Genel Tanım: Siyah astarlı, perdahlı, keskin gövdeli, halka dipli, silindir kısa boyunlu olan çaydanlığın omuzlarında paralel iki düğmecik bulunmaktadır. Kulp gövdenin keskin kısmında bağlanmış ve kulpun tam karşısında manda başı biçiminde emzik bulunmaktadır. Hilal formunda boynuzları bulunan mandanın gözleri yuvarlak çizgisel olarak verilmiştir.	
Katalog No: 164	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Genişlik: 28,5 cm Yükseklik: 26 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 54	
Genel Tanım: Devetüyü astarlı silinmiş, keskin gövdeli, küçük halka dipli, ağız kenarı kalın olan çaydanlığın omuzun iki yiv ve gövdesinde 'signe royal' motifli aynı mühürle iki defa damgalanmış. Emziği boğa başlı olan çaydanlığın omzuna birer kulp şeklinde, boğanın boynuzları bağlanmış ve kulp oluşturmuştur. Yuvarlak gözlü olarak yapılmış boğa başının işlevinden dolayı ağızında akıtaç bulunmaktadır.	

Katalog No: 165	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Genişlik: 8,3 cm Yükseklik: 12 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 54.	
Genel Tanım: Hokka biçimli siyah astarlı, perdahlı, keskin gövdeli, şerit kulplu, silindir boyunlu olan çaydanlığın emziği boğa başı şeklindedir. Boğanın boynuzları birer kulp şeklinde çaydanlığa bağlanmıştır. Gözleri badem şeklindedir. Ağzında işlevinden dolayı delik bulunmaktadır.	
Katalog No: 166	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Yükseklik: 11.4 cm Genişlik: 9 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 54.	
Genel Tanım: Açık kahverengi astarlı, keskin gövdeli, geniş halka dipli eserin, gövdesinde iki sivri düğmecik. Ucu kırık gagası boğa başı biçimindeki bu obje, sepet kolunun olabileceği tahmin edilmektedir.	

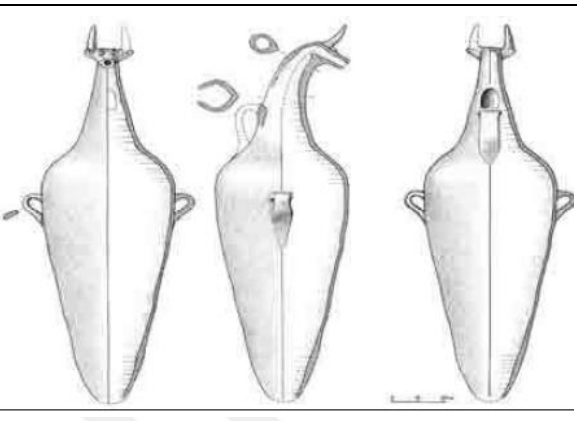
Katalog No: 167	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Genişlik: 48 cm Yükseklik: 80 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 56.	
Genel Tanım: Yukarı kesimi açık kırmızı astarlı perdahlı. Aşağısı devetüyü astarlı olan yumurta gövdeli, düz dipli, kısasilindir boyunlu olan testi. Kısa, geniş gagasının ucu boğa başı biçiminde. Boğa, kısa boynuzlu, patlak gözlü, gerdanı çenesi altında aşağıya inmektedir. Boyun altına dört, göğsünün ve gövdenin daraldığı kesimi üç yatay yiv ile çevrelenmiştir. Bunların arasına 8 dik kabartma şerit ile 16 çerçeveye bölünmüştür. Omuzu üstünde iki paralel dik şerit kulp vardır. Üçüncü kulp ağız kenarını omuza bağlamakta. Göğsünde 'signe royal' motifli aynı motifli mührün üç ayrı baskı. Göğsünde iki sivri düğmecik vardır.	
Katalog No: 168	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 159.	
Genel Tanım: Zoomorfik testi. Kısa boynu, geniş emziği ile boğanın başında son bulur. Gövdenin yukarı kesiminde güneş kursu olarak bilinen 'signe royal' motifli damga mühür motifleri vardır. Boğa başının boynuzları kırık durumda olup gözleri badem şeklinde verilmiştir. Ağız açık durmakta olan boğanın burnundan ensesine doğru bir yular geçmektedir.	

Katalog No: 169	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Genişlik: 8,5 cm Yükseklik: 16 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 57.	
Genel Tanım: Silinmiş kırmızı astarlı, keskin gövdeli, kaidesi kısa yuvarlak dipli çaydanlığın emziğinde boğa başı bulunmaktadır. Boğa başının, boynuzları hilal formunda ve başa yapışık biçimdedir. Gözleri yuvarlak ve patlak olarak verilmiştir.	
Katalog No: 170	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 154.	
Genel Tanım: Dar dipli, dışa dönüş dudaklı, açık ağızlı olan testinin ağız kısmında şeritler, omuz kısmında ise puantiye motifli süslemeler bulunmaktadır. Emzik kısmında boğa bulunmaktadır. Boğa başının, boynuzları kıvrımlı olarak verilirken gözleri yuvarlak, göz bebekleri nokta halinde işlenmiştir. Ağız ve burun kısmı ise keskin bir hat olarak işlenmiştir.	

Katalog No: 171	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Genişlik: 9,5 cm Yükseklik: 6 cm	
Kaynak: Özgüç, 1986: 55.	
Genel Tanım: Gri astarlı, hamuru ince mika taneli bir çaydanlığa ait emzik parçası, boğa başı biçimlidir. Boğa başı, küt boynuzlu, alnı çukur, üçgen motifi ile süslüdür. Üçgenin içi ve badem şeklindeki gözlerin etrafı beyaz macunla doldurulmuştur. Boynuzları ikişer yivlidir ve burnunun üzerinde yular bulunmaktadır.	
Katalog No: 172	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Genişlik: 9,2 cm Yükseklik: 6 cm	
Kaynak: : Özgüç, 2005: 166.	
Genel Tanım: Kısa kaideli, düz dipli, uzun düz dudaklı, geniş ağızlı kraterin içinde amphoranın omuzun yukarısı eklenmiş biçimdedir. Dört tane kulpu bulunan vazanın, kulplarının arasında cepheden işlenmiş boğa kabartması bulunmaktadır. Başları applike olan boğalarının vücutları kabartma şeklinde verilerek ön ayakları ile gerdanları detaylandırılmıştır. Boğa başlarının boynuzları küt, kulakları kaşık biçimindedir. Gözleri yuvarlak olarak işlenmiş olan boğaların burunları düz ve burun delikleri detaylandırılmıştır.	

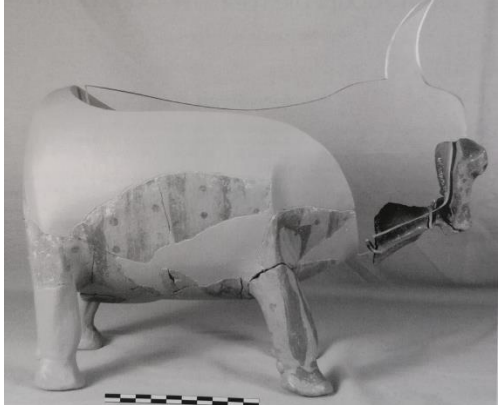
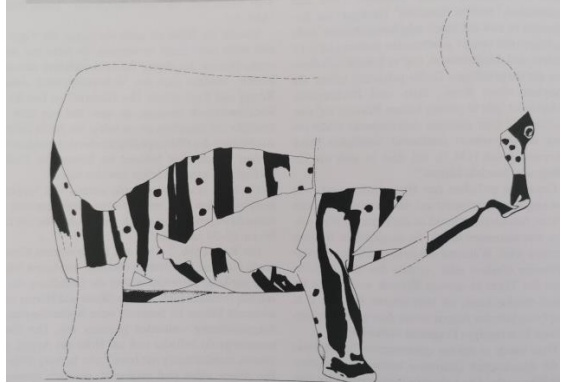
Katalog No: 173	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 167.	
Genel Tanım: Kısa kaideli, düz dipli, dışa dönük düz dudaklı ve geniş ağızlı kraterin dört tane kulpu bulunmaktadır. Kulplarının üstlerin üç tane düz çizgi süslemesi vardır. Çizgilerin üstlerinde art arda sıralanmış vücutları kabartma, başları aplike olarak işlenmiş boğalar bulunmaktadır. Ayakları hareketli olarak işlenmiş olan boğaların vücutları profilden işlenmiştir. Cepheden işlenmiş olan boğa başlarının gözleri badem şeklinde vurgulanırken kulakları ve boynuzları küt biçimindedir. Alnı üçgen olarak verilmiş ağız ve burunları detaylandırılmıştır. Düz çizgilerin altında iç içe geçmiş daireler bulunmaktadır.	
Katalog No: 174	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri:	
Kalınlık:	
Uzunluk:	
Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 200.	
Genel Tanım: <i>Kernos</i> Dokuz kabartma ve heykellerle süslü kült kabı, yuvarlak ve düz diplidir. Kabın kenar çevresinde bir adet boğa kabartması bulunmaktadır. Yüzüne bitişik durumda kıvrık boynuzları bulunan boğa başının gözleri çukurlaştırılmış ve yuvarlak haldedir. Burnun delikleri detaylandırılmış ve burnu kesik durumdadır.	

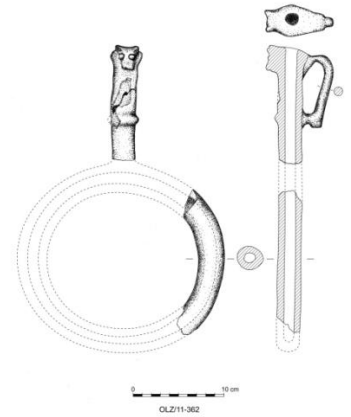
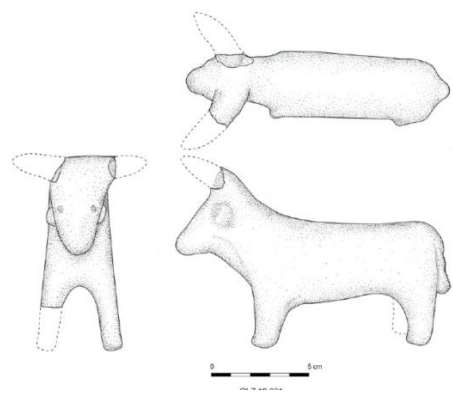
Katalog No: 175	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Serpantin Taşı	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 202.	
Genel Tanım: Kadın mezarında, gömü hediye olan eser, sert serpantin taşından yapılmıştır. Yatan boğa biçiminde allık kutusu olan eser, biçimsizdir. Boğanın başı sola dönük ve sırtının üzerinde işlenmiştir. Boynuzları noksan, gözleri badem şeklinde ve gözbebekleri çukur olarak verilmiştir. Kaşık şeklinde olan kulakları büyük olarak vurgulanmıştır. Burun delikleri bulunmaktadır. Dört ayağı da vücudunun altında verilmiş ve arka baldır kasları ile sırt kası belirginleştirilmiştir.	
Katalog No: 176	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Kültepe (Karum- Kaniş)	
Yapıldığı Malzeme: Bronz	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (Ib. Kat)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Özgüç, 2005: 251.	
Genel Tanım: Damga mühür üzerinde boğaya saldıran aslan resmedilmiştir. Hilal şeklinde boynuzları bulunan boğa, yerde yatar pozisyonda verilmiştir. Boğanın gözleri badem şeklinde verilmiş ve burnu sivri haldedir.	

Katalog No: 177	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Boğazköy – Hattuşa (Aşağı Şehir)	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (1b Tabakası)	
Ölçüleri: Yükseklik: 1.85 m	
Kaynak: Schachner, 2009: 292.	
Genel Tanım: Yuvarlak dipli, beyaz astarlı kap ünik bir örnektir. Karın bölgesinde iki, boynunda ise bir tane kulp bulunan kabın akıtacında boğa başı işlenmiştir. Aşağıya doğru bakar durumda olan boğanın boynuzları öne doğru kıvrım yapmaktadır. Başının hemen arkasında bir delik bulunmakta ve bu deliğin ikinci bir akıtaç olabileceği düşünülmektedir.	
Katalog No: 178	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Boğazköy- Hattuşa	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (1b Tabakası)	
Ölçüleri: Uzunluk: 15.8 cm Genişlik: 9.2 cm Kalınlık: 9.6 cm	
Kaynak: Schachner, 2019: 840. (Şek. 4)	
Genel Tanım: İnce kilden yapısında ve hiçbir katkı maddesi içermeyen rytonun ağız kısmı noksandır. Çıkıntı şeklinde verilen boynuzları küçük durumdadır. Alın kısmındaki derin olmayan çizme tekniğinde tüyler gösterilmiştir. Gözlerin altında ve hafif geride iki yanda hafif tahrip edilmiş çıkıntılı kulakları bulunmaktadır. Hayvanın burnu, herhangi bir dizgin tasvir edilmeden, sadece burun delikleri detaylandırılmıştır.	

Katalog No: 179	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Boğazköy- Hattuşa	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Hitit İmparatorluk Dönemi (I. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kaynak: Schachner, 2019: 50.	
Genel Tanım: Açık kahverengi hamurlu, kırmızı astarlı olan boğa başı ryton, bütün durumdadır. Küt boynuzları başının yanlarında verilmiştir. Alın üzerinde çizgisel olarak tüyleri işlenmiş durumdadır. Badem şeklindeki gözlerinin etrafı çizgisel olarak süslenmiştir. Düz burunlu olan boğanın burun delikleri çukur şekilde verilmiştir. Ağız ise çizgisel olarak detaylandırılmıştır.	
Katalog No: 180	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Sarissa-Kuşaklı	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı	
Ölçüleri: Uzunluk: Genişlik: Kalınlık:	
Kaynak: Müller-Karpe- Müller-Karpe, 2013: 223.	
Genel Tanım: Tapınağın bodrum katında bulunmuş olan ikiz boğalar gövdelerinden birbirine yapışık durumdadır. Silindirik gövdeli olan boğaları bacakları da silindirik şekilde işlenmiş olup dizleri ile toynakları detaylandırılmıştır. Kuyrukları vücutlarının sağına bitişik durumdadır. Boyunları oldukça uzun betimlenen boğaların başları dik ve karşıya bakar şekildedir. Gözleri yuvarlak dairesel olarak detaylandırılmıştır. Burunlarından enselerine doğru bir yular detayı bulunmakta ve boynuzları havada hilal formunda işlenmiştir. Boynuzları uç kısımları ise kırmızı boya ile detaylandırılmıştır.	

Katalog No: 181	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Çine/Tepecik Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II b Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Günel, 2018: 400.	
Genel Tanım: Ocağın kenarında in-situ olarak bulunmuş olan üç boyutlu boynuz modeli pişmiş topraktan yapılmıştır. Zemin üzerine koyulabilmesi için alt tarafı düzleştirilmiş olan eserin boynuz olarak betimlenmiş çıkıntıları 'V' şeklinde verilmiştir.	
Katalog No: 182	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Çine/Tepecik Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II b Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Günel, 2018: 400.	
Genel Tanım: Ocağın kenarında in-situ olarak bulunmuş olan üç boyutlu boynuz modeli pişmiş topraktan yapılmıştır. Zemin üzerine koyulabilmesi için alt tarafı düzleştirilmiş olan eserin boynuz olarak betimlenmiş çıkıntıları hilal formunda işlenmiştir.	

Katalog No: 183	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Çine/Tepecik Höyüğü	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Orta Tunç Çağı (II b Tabaka)	
Ölçüleri: Yükseklik: 7.26 cm Genişlik: 9.11 cm Zemin: 8.77 cm x 3.36 cm Kalınlık: 0.88 cm- 0.95 cm	
Kaynak: Günel, 2011: 10.	
Genel Tanım: Levha üzerine üç sıra halinde toplam 6 adet stilize edilmiş boğa başları bulunmaktadır. Yüzleri detaylandırılmamış olan başların boynuzları küt bir biçimde betimlenmiştir.	
Katalog No: 184	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Troia	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Geç Tunç Çağı (VIIa. Tabaka)	
Ölçüleri: Kalınlık: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Rigter ve Thumm –Doğrayan, 2004: 88.	
Genel Tanım: Masif durumda olan boğa figürünün sol ön bacak, sol arka gövdesi ile başın ön kısmına ait parçalar ele geçmiştir. Boğanın gövdesi, dikey şeritler ve şeritlerin arasında noktalar ile süslenmiştir. Boynuzları bulunmayan boğanın başı ise yular izi şerit olarak belirtilirken yüzün tamamı noktalar ile süslenmiştir. Gözleri oldukça iri durumda olan boğanın burun delikleri de detaylandırılmıştır.	

Katalog No: 185	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Oluz Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Eski Büyük Krallıklar Dönemi (III. Tabaka)	
Ölçüleri:	
Kaynak: Yurtsever-Beyazıt, 2019: 394.	
Genel Tanım: Yuvarlak gövdeli bir rytonun boyun ve ağız kısmı olabileceği tahmin edilen seramik parçası üzerinde boğa başı kabartması bulunmaktadır. Sivri yüzlü olan boğa başının gözleri aplike yuvarlak aplike edilmiş şekilde işlenmiştir. Hilal formunda verilmiş olan boynuzları ise küt durumdadır.	
Katalog No: 186	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Oluz Höyük	
Yapıldığı Malzeme: Pişmiş Toprak	
Dönemi: Hitit İmparatorluk Dönemi (III. Tabaka)	
Ölçüleri: Uzunluk: 14 cm Yükseklik: 9 cm Genişlik: 3.5 cm	
Kaynak: Yurtsever-Beyazıt, 2019: 393.	
Genel Tanım: Kiremit renkli hamurlu, koyu kırmızı astarlı figürinin, boynuzları ile sol ayakları noksan durumdadır. Sivri yüzlü olan boğanın alnı üçgen biçimli, boynuzları ise hilal formunda betimlenmiştir.	

Katalog No: 187	
Ele Geçtiği Kent/Höyük Adı: Norbert Schimmel Koleksiyonu	
Yapıldığı Malzeme: Gümüş	
Dönemi: Hitit İmparatorluk Dönemi	
Ölçüleri: Uzunluk: Yükseklik:	
Kaynak: Darga, 1992: 41.	
Genel Tanım: Norbert Schimmel koleksiyonundan bulunan gümüş boğa rytonu, döküm tekniğinde yapılmıştır. Ön dizlerinin üzerine oturur durumda betimlenmiş olan boğanın, ön vücut hatları detaylandırılmıştır. Boyun hizasından gövdeden aşağıya doğru uzatılmış çizgisel ayrıntılar bulunan boğanın ensesinde bir tutamak bulunmaktadır. Gözleri badem şeklinde olan boğanın, kulakları kaşık formunda işlenmiştir. Boynuzları ise başından çıkıntı yapar biçimde sivri durumdadır. Burun delikleri ve ağzı da çizgisel olarak detaylandırılmıştır.	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER :

Adı : Güldali

Soyadı : AKGÜN

EĞİTİM DURUMU :

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Arkeoloji Bölümü (2014-2018)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Arkeoloji Bölümü (2019-2022)

İŞ DENEYİMİ:

Pisidia Antiokheia Antik Kenti Kazıları (2015-2019)

Isparta İli Yalvaç, Gelendost, Şarkıkaraağaç ilçeleri Arkeoloji Yüzey Araştırmaları (2017-2019)

Side Antik Kenti Parsel Kazıları (2022)